

I Ur och Skur genom 40 år

- berättelser om barn, natur och eldsjälar

I UR OCH SKUR
Friluftsförbundet

Omslagsfoto: Nina Frisk, f.d. I Ur och Skur-barn på Statarlängan

Ljungbergs Tryckeri, Klippan 2025-10-01

Laila Gustavsson (red.)

© I Ur och Skur Utveckling AB

Förord

I år fyller I Ur och Skur 40 år – ett jubileum som vittnar om uthålligheten i vår unika idé, och sätter fokus på dess relevans i en tid där barn och ungas hälsa och behov av rörelse är högaktuell och respekten för naturen är avgörande för människans framtid på jorden.

När vi i denna antologi samlar olika personliga berättelser om vår utveckling genom fyra decennier, är det med stolthet och tacksamhet för engagemanget och glädjen som alltid drivit och burit I Ur och Skur. Boken du håller i handen är därför mer än en samling texter – den är en levande berättelse om passion, envishet, glädje, lärande och det viktiga samspellet mellan barn och natur.

I Ur och Skur är en pedagogik, en värdegrund och ett hållbart sätt att se på barnets behov och lärande. Men kanske framför allt är det ett uttryck för människors övertygelse om att barn mår allra bäst när de får vara ute i naturen, röra sig fritt och lära och upptäcka med hela kroppen i samklang med årstidernas skiftningar. I Ur och Skur har sina rötter i friluftslivet och ingår i Friluftsförbundet, med ett självklart och viktigt fokus på folkhälsa, livsglädje och respekt för naturen.

Den utveckling vi har sett – från fröet som såddes av några visionärer på Lidingö, till en bred och blomstrande rörelse över hela landet som även inspirerat internationellt – hade ändå inte varit möjlig utan alla eldsjälar som stått stadigt i sol, vind och väta, med vilja att göra skillnad!

Medarbetare i förskolor, skolor och fritidshem gör pedagogiken levande varje dag tillsammans med barnen, och skolledare och huvudmän har visat mod och tillit genom åren.

Berättelserna om I Ur och Skur är många och bara

en mindre del ryms i denna bok, och de visar på den rikedom av kunskaper, erfarenheter, reflektioner och lärdomar som finns runt om i landet. Genom att samla och synliggöra den hedrar vi historien, förundras och gläds över allt som skapats och tänds samtidigt gnistan mot framtiden, för vi behövs mer än någonsin!

Vi vill rikta ett varmt och innerligt tack till alla som genom åren bidragit till att göra I Ur och Skur till vad det är idag – ett sammanhang där barn får växa, upptäcka och utvecklas i samspel med naturen och med varandra. Alla ni, i era olika roller, har burit, spridit och fördjupat I Ur och Skurs idé, pedagogik och bidragit till den starka verksamhet som vi är idag.

Ett extra varmt tack till alla författare i denna bok som generöst delat med sig av sina erfarenheter och tankar. Era ord bidrar inte bara till att bevara vår gemensamma historia utan också till att nya generationer inspireras att ta del av och engagera sig i vår idé och i vår utomhuspedagogik.

Ett särskilt tack går till initiativtagaren och redaktören Laila Gustavsson som med sin enorma drivkraft och djupa känsla för I Ur och Skurs pedagogik har gjort ett ypperligt arbete att skapa denna antologi av underbara berättelser ur vår historia.

Tack för ert stora engagemang, tillsammans gör vi skillnad!

Styrelsen och VD för I Ur och Skur Utveckling AB

Innehåll

Förord	2
Inledning.....	6
Laila Gustavsson	6
I Ur och Skur	7
Initiativtagarna till I Ur och Skur Susanne Drougge och Siw Linde.....	7
Vad är I Ur och Skur?	8
Lotta Söderberg och Laila Gustavsson.....	8
I Ur och Skur – ur ett Friluftsföräldraperspektiv	11
Erik Lundvik	11
I Ur och Skur Utveckling AB.....	14
Marie Wallenberg.....	14
I Ur och Skur Utveckling AB - Från förskollärare till VD	17
Kerstin Andersson	17
Stiftelsen I Ur och Skur	21
Siw Linde	21
Forskning I Ur och Skur	23
Barnens behov av natur	23
Fredrika Mårtensson.....	23
Skogen som plats för lärande, omsorg och lek. En forskares perspektiv	29
Eva Änggård.....	29
I Ur och Skur – en pedagogik för hållbarhet	33
Laila Gustavsson och Lotta Söderberg.....	33
Berättelser från I Ur och Skur-verksamheter landet runt	35
I Ur och Skur Mulleborg 40 år.....	35
Siw Linde	35
I Ur och Skur 40 år	39
Susanne Drougge	39
I Ur och Skur Mullebo förskola & Mårtensbergsskolan	43
Kerstin Björck (nedtecknat av Kerstin Andersson)	43
I Ur och Skur Statarlängan – Kulturhistoria i samklang med naturen	47
Laila Gustavsson, Lotta Lundberg och Lotta Paulsson.....	47
I Ur och Skur Hattstugan - Att starta ett föräldrakooperativ med en vision och hur I Ur och Skur blev en hjälp i att förverkliga den.....	51
Monika Vinterek.....	51

I Ur och Skur Mullekojan - Skogen är vår hemvist och vårt klassrum	54
Rhode Lindström	54
I Ur och Skur Kulingen - från då till nu.....	58
Veronika Peterson.....	58
I Ur och Skur Kåsan – Att så ett frö (som leder till en verksamhet som fortsätter blomma)	61
Tina Wiklund.....	61
I Ur och Skur Utsikten – en skola I Ur och Skur	64
Harriet Guter.....	64
I Ur och Skur Utsikten - en skola I Ur och Skur	67
Anna Westerlund	67
I Ur och Skur Lilla Nyfiken - dagbarnvårdare I Ur och Skur.....	70
Lena Lindström.....	70
I Ur och Skur Lilla Holm.....	71
Cecilia Sandgren.....	71
I Ur och Skur Kulla förskola - Varför I Ur och Skur?	73
Maria Eriksson.....	73
I Ur och Skur – fritidshemmet Lönnen	77
Liselott Johansson och Monica Fagerström	77
I Ur och Skur Spetsbergen - VI KAN.....	83
Sofia Bergnér och Emma Wiking.....	83
Kvalitetssäkring av en pedagogik.....	87
Konferenser och nätverksmöten	87
Kerstin Andersson	87
I Ur och Skur-pedagogiken i litteraturen.....	92
Lotta Söderberg	92
I Ur och Skur - Vår ordförande reflekterar	95
Katarina Wendt Englund	95
Sammanfattning och avslutning.....	97
Laila Gustavsson	97
Bilaga 1	99
I Ur och Skur Utveckling AB	99

Inledning

Laila Gustavsson

Under 40 år har generationer av barn från alla delar av Sverige getts möjlighet till oförglömliga upplevelser genom vistelse på I Ur och Skur-förskolor/skolor. Allt började med en vision hos två eldsjälar och under åren har visionen utvecklats till en pedagogik. Den här boken är en hyllning till I Ur och Skur som fyller 40 år 23 september 2025. I Ur och Skur är en unik del av svensk förskola och skola och dess historia är viktig att sätta på pränt såväl för nutid som för framtida förståelse av allt det arbete som under 40 år bidragit till en pedagogik som vi idag kan vara stolta över. En gemensam berättelse av historien om en verksamhet kan vara viktig för samhörighet och tillhörighet och kan ses som en tillgång som skapar värde såväl internt som externt. För att framtida I Ur och Skur-personal men också politiker, beslutsfattare och andra intresserade ska få en inblick i allt det viktiga och gedigna arbete som har genomförts och genomförs på olika plan ute i landet beslutade styrelsen för I Ur och Skur Utveckling AB att det skulle skrivas en jubileumsbok och det är den boken du just nu håller i din hand.

Lärare från licensierade (också ibland kallade certifierade) förskolor, fritidshem och skolor med spridning över landet och med olika huvudmän liksom lärare från förskolor och skolor med I Ur och Skur som huvudman har ombetts berätta något personligt från sin verksamhet, forskare som studerat I Ur och Skur har bjudits in att bidra med text liksom representant från Friluftsrådet. Boken består alltså av autentiska berättelser nedtecknade av verk samma men också av pensionerade lärare inom I Ur och Skur förskola, skola och fritidshem. Samma händelse kan vara berättad i mer än ett avsnitt och det är också meningen eftersom situationer kan upplevas på olika vis och från olika positioner. Det

är högst personliga berättelser utifrån var och ens upplevelser. Det vill säga ingenting är fel.

Att skriva ner är som vi vet inte bara att teckna ner det man redan vet. I skrivandet skapas nya insikter och det förflutna ger bidrag till att kunna gå vidare in i framtiden. Vi får ta del av grundarna av I Ur och Skurs berättelser där vi får veta varför de ansåg att det var viktigt att starta I Ur och Skur. Vi får också ta del av utmaningar som många eldsjälar inom I Ur och Skur varit tvungna att övervinna för att komma vidare i att utveckla I Ur och Skur-pedagogiken som idag är en erkänd pedagogik. Men framför allt får vi ta del av den glädje och stolthet som präglar de som arbetar eller har arbetat inom I Ur och Skur.

Jag önskar er alla en trevlig och inspirerande läsning!

Laila Gustavsson

Redaktör

I Ur och Skur

Initiativtagarna till I Ur och Skur Susanne Drougge och Siw Linde

I den här boken hyllar vi många eldsjälar som genom åren utvecklat I Ur och Skur men vi vill framför allt ge en stor eloge till Siw Lindhe och Susanne Drougge för att de med sitt ihärdiga arbete för 40 år sedan möjliggjorde att den första förskolan I Ur och Skur kunde öppnas – I Ur och Skur Mulleborg. Genom ideellt arbete under många timmar, dagar och månader la ni grunden till något som nu 40 år senare kan kallas en I Ur och Skur-pedagogik. Att hitta fotografier från den tiden då inte Iphone fanns i varje människas ficka var inte så enkelt. Bilden på Siw och Susanne som 1984 var i planeringsstadiet är kopierad från filmen om I Ur och Skur som ni hittar en länk till under avsnittet I Ur och Skur-stiftelsen.

Vad är I Ur och Skur?

Lotta Söderberg och Laila Gustavsson

Laila Gustavsson är filosofie doktor och lektor i pedagogik vid Högskolan Kristianstad, är legitimerad förskollärare och har varit rektor på I Ur och Skur Statarlängan, ledamot i såväl Friluftsförbundets nationella styrelse som I Ur och Skur Utvecklings styrelse.

Lotta Söderberg är legitimerad förskollärare och har varit rektor på I Ur och Skur Hattstugan. Arbetar idag som kvalitets- och utbildningsstrateg vid I Ur och Skur Utveckling AB.

I det här avsnittet ges en kortfattad presentation av I Ur och Skur-pedagogiken som med barnet i fokus genom ett upplevelsebaserat lärande syftar till en hållbar livsstil i framtiden. I Ur och Skur har sina rötter i Friluftsförbundet och har en tydlig koppling till barnpedagogisk forskning och forskning om utomhuspedagogik. I min roll (Lotta) som kvalitets- och utbildningsstrateg på I Ur och Skur

Utveckling samtalar jag om I Ur och Skurs pedagogik i många olika forum. Begreppet utomhuspedagogik kan emellanåt missförstås och tolkas som att allt sker utomhus, men så är inte fallet. Med belägg från forskning anser I Ur och Skur att en växelverkan mellan ute och inne när det gäller utbildning och undervisning ger bästa förutsättningen för att väcka nyfikenhet och befästa lärande.

Figur 1. I Ur och Skur - pedagogikmodell

I Ur och Skurs pedagogik beskrivs enligt ovanstående pedagogikmodell med inspiration från Bronfenbrenners utvecklingsekologiska systemteori. De olika nivåerna är beroende av varandra och påverkar varandra och kan ses som ett sammanhängande system

som tillsammans med aktuella läroplaner utgör I Ur och Skur-pedagogiken. Centrum som allting utgår ifrån är barnet. För att en I Ur och Skur-enhet ska erbjuda en verksamhet med hög kvalitet är samtliga nivåer i cirkeln viktiga. Den upplevelsebaserade

utbildningen för en hållbar utveckling i praktiken är beroende av ett medvetet ledarskap hos lärarna samt ett utomhuspedagogiskt och ämnesövergripande förhållningssätt. I utbildningen möter barnen olika uttrycksformer i lek, äventyr och friluftsliv.

Barnet i fokus

I centrum är barnet i fokus. Utbildningen och undervisningen utgår från barnen. Varje barn ses och blir bekräftat, deras tidigare erfarenheter tas till vara liksom deras behov och intressen. Med fokus på trygghet och gemenskap möts barnet av ett lyhört, omsorgsfullt och tydligt arbetssätt. På I Ur och Skur ses barnens egna upptäckter och utforskande som viktiga. Barnen ges frihet under ansvar och möjlighet till egen lek och eget utforskande. Samtidigt ska läraren vara medveten om vad barnens medvetande kan riktas mot för att ett lärande ska ske.

Hållbar livsstil i praktiken

Nu flyttar vi blicken till texten som omfamnar pedagogikmodellen: *Upplevelsebaserat lärande för en hållbar livsstil i praktiken*. I Ur och Skurs pedagogik bygger på ett upplevelsebaserat lärande där utomhusmiljön i när- och skogsmiljö har en stor betydelse i barns utveckling. Genom det upplevelsebaserade lärandet ges barnet möjlighet att befästa kunskapen genom egna upplevelser där flera sinnen och hela kroppen är närvarande. Barnet får själv erfara och skapa egna erfarenheter. I det upplevelsebaserade lärandet kombineras barnets eget erfärande med lärarledd reflektion och analys. När barnen känner delaktighet kan lärandet bli meningsskapande för dem. I Ur och Skur har som mål att lägga grunden till en miljömedvetenhet där barnen ges möjlighet att utveckla ett varsamt förhållningssätt till miljön och till naturen. Genom ett praktiskt arbete med de tre dimensionerna av hållbar utveckling och de globala målen ges barnen förutsättningar att lägga grunden för en hållbar livsstil i praktiken.

Ett medvetet ledarskap

Det medvetna ledarskapet visar sig genom lärarnas förhållningssätt och bemötande, vilket är av stor betydelse för allt som sker på enheten. Inom I Ur och Skur är omsorgen om varandra, samt om naturen och miljön något som genomsyrar det dagliga arbetet. Lärarna arbetar målmedvetet för att säkerställa barnets välbefinnande, sprida omtänksamhet och respektfullhet bland såväl barn som personal. Det omsorgsfulla förhållningssättet kan beskrivas som en professionell kärlek. Det handlar om att bygga starka relationer och att ge barnen tillfälle att möta vuxna som är genuint intresserade av dem. Inom I Ur och Skur läggs stor vikt på att barnen ska känna sig sedda och trygga. En del i omsorgsarbetet är att ge barnet utrymme att testa sitt mod och sina gränser. På I Ur och Skur är lärarna medvetna om barnets egna gränser för att kunna ge utrymme för var och en att testa sitt mod såväl fysiskt som socialt och känslomässigt. Det personliga engagemanget och drivkraften speglar av sig på undervisningen och blir bränsle för barnens motivation. Genom att dela upp barnen i mindre grupper skapas en miljö med hög kvalitet.

Utomhus uppstår oväntade lärsituationer hela tiden varför lärarna behöver vara flexibla i förhållande till sin planering. De som arbetar på I Ur och Skur måste vara beredda på att möta det okontrollerade och ge barnen utrymme att på egen hand upptäcka och uppleva. Genom att vara lyhörd och ödmjuk inför barnen skapas ett ömsesidigt förtroende. Hur läraren fångar upp och tar till vara barnens frågor och funderingar är betydelsefulla faktorer för barnens engagemang och vidare lärande. I det medvetna ledarskapet arbetar lärarna nära barnen genom att vara medundersökande, medupptäckande, medupplevande och medagerande. Ett tydligt kännetecken på en I Ur och Skur lärare är att byxknäna är smutsiga.

Ämnesövergripande utomhuspedagogik genom lek, friluftsliv, äventyr och olika uttrycksformer

Utomhuspedagogik är ett förhållningssätt till undervisning och lärande där platsens betydelse lyfts fram. Inom I Ur och Skur genomsyrar detta alla år i förskolan och skolan. Den didaktiska frågan VAR är av stor vikt. Genom lärarnas medvetna val av bästa plats för undervisning, lek och lärande ges barnen möjlighet att se samband och helheter. Platsen förstärker upplevelsen och blir oftast både arena för och innehåll i lärandet. I växelverkan mellan ute och inne kan teori kopplas med praktiska moment vilket ger barnen möjligheter att befästa kunskapen på flera sätt.

Undervisningen på I Ur och Skur är *ämnesövergripande* och utgår från läroplanernas olika mål. Det ämnesövergripande arbetet bygger på upplevelser och aktiviteter som knyter an till barnens tidigare erfarenheter. Lärarna stimulerar barnen att undersöka, experimentera, samtala, kritiskt granska, ställa hypoteser och använda alla sina sinnen. Detta bidrar till att barnen vidgar sina begrepp, vilket i sin tur stärker barnens självkänsla och ger möjlighet till ett mångsidigt och sammanhängande lärande.

I vardagen möter barnen *lek, friluftsliv, äventyr och olika uttrycksformer*. Leken har en central plats och ges stort utrymme inom I Ur och Skur. Barnen ska erbjudas en trygg miljö som både utmanar och lockar till lek och aktiviteter av olika slag. Lärarna förväntas ha stor kunskap kring lek och dess betydelse för barnet utveckling och lärande. Inom I Ur och Skur utmanas barnen att stegvis utveckla sitt *friluftsliv*. Friluftslivet erbjuder förutsättningar att utveckla kunskap om sig själv och om naturen. Genom friluftslivet ges barnet stora möjligheter till att bygga upp den egna naturkänslan. Naturligt ges tillfällen till rörelse, motion, kondition, hälsa, glädje och välbefinnande. Att redan i tidiga år möta friluftslivet är också ett sätt att arbeta långsiktigt med fysisk och psykisk hälsa. En del i friluftslivet är att barnen får

ta del av Friluftsrådet och Skogsfrämjandets olika barnverksamhetsgrenar och lära känna Skogsmulle och hans vänner.

Barnen erbjuds äventyr av olika slag, vilket kan innebära en spännande händelse, en handling som kan upplevas som en aning riskabel eller en utmanande upplevelse. Ett äventyr kan vara planerat men det kan också uppstå i det oväntade som till exempel under en utfärd. Äventyr ger upplevelsen en extra krydda av nyfikenhet och spänning. Att gemensamt delta, uppleva och reflektera över ett äventyr stärker gemenskapen och vi-känslan. Genom att dagligen erbjuda *olika uttrycksformer* ges barnen möjlighet att utveckla sin kreativitet och sitt lärande. De olika uttrycksformerna förstärker barnens upplevelser och ger dem möjlighet att upptäcka med hela kroppen och med alla sinnen.

I boken *I Ur och Skur ett upplevelsebaserat lärande för en hållbar livsstil i praktiken* (2023) beskrivs på ett mera ingående vis vad I Ur och Skurpedagogiken som helhet innebär.

I Ur och Skur - ur ett Friluftsförskolansperspektiv

Erik Lundvik

Sedan 1980 har Erik Lundvik varit ledare inom Friluftsförskolansperspektivet.

År 2006 invaldes han i Friluftsförskolansperspektivets styrelse.

Mellan 2012-2024 var han ordförande i styrelsen.

I en konferenslokal centralt belägen i Uppsala, men ändå omgiven av skogslignande natur, samlas en mängd kommunpolitiker, kommunala tjänstemän och många förskollärare från hela Uppland, för att för första gången få ta del av den akademiska forskningen om fördelen för barn att vara utomhus i förskolan. Det är sent i oktober 1994 och jag är värd för konferensen. Det är Friluftsförskolansperspektivets Upplandsdistrikt som bjudit in dem och jag är nybliven ordförande för Upplandsdistriktet.

Det är gräddan av de då fåtal forskare som i sin forskning undersökte olika aspekter av barns vistelse utomhus med särskild betoning på hälsa, lärande, motorik och samverkan med andra barn. Någon hade undersökt skillnaden mellan vad som händer i en barngrupp i naturen jämfört med en anlagd förskolegård och presenterar spännande resultat avseende motoriska färdigheter, samarbete mellan barnen och även deras psykiska hälsa. Allt bli bättre i naturen.

En annan forskare hade studerat barns inläring och det visade stora fördelar med inläring utomhus. Andra visade hur mycket friskare barn är i de förskolor som använder sig av de metoder och pedagogik som finns i I Ur och Skur jämfört med traditionella

förskolor. Totalt var det sex forskare som alla med enfaset betonade alla fördelar med utomhusförskola.

Så här dryga trettio år senare kan jag erkänna att hela syftet med konferensen var att sälja in konceptet I Ur och Skur. Huvudtalare på konferensen, med överlägset mest tid till förfogande, var Susanne Drougge en av grundarna till konceptet och av den första förskolan som drevs enligt I Ur och Skurs metoder och pedagogik. Självklart så fick också konferensdeltagarna besöka en närbelägen I Ur och Skur förskola som inför publik genomförde en matematiklektion utomhus. Blev politikerna och övriga deltagare övertygade om I Ur och Skurs fördelar? Det hoppas jag, men vi gjorde aldrig någon uppföljning av konferensen. Antalet förskolor som anslöt sig till I Ur och Skur ökade rejält under den här tiden, så kanske vi bidrog lite grann till den utvecklingen.

Kunskapen jag själv fick med från den här konferensen har följt mig och påverkat mig under resten av mitt liv. Innan dess, som ideell ledare inom Friluftsförskolansperspektivet visste jag att I Ur och Skur fanns och jag kände även till det som då kallades *Mulle på Dagis*, där traditionella förskolepedagoger några timmar i veckan bedrev Friluftsförskolansperspektivets verksamhet på arbetstid, med bland annat figurer som Skogsmulle som verktyg. Erfarenheten från mina egna barns vistelse på den traditionella förskolan 20 – 25 år tidigare var inte odelat positiv. Forskningsresultaten visade mycket tydligt hur allt blir bättre utomhus och mina långa samtal med Susanne Drougge före och efter konferensen övertygade mig om de stora fördelarna med I Ur och Skur verksamheten.

I Ur och Skur och Friluftsförbundet

Det här avsnittet ska handla om relationerna mellan I Ur och Skur och Friluftsförbundet. I dag 2025 fungerar I Ur och Skur och Friluftsförbundet väldigt väl tillsammans, åtminstone på en övergripande nationell nivå. I Ur och Skur Utveckling AB är ett helägt dotterbolag till Friluftsförbundet. Dotterbolaget, med en egen självständig styrelse, driver numera en ganska omfattande verksamhet, med många fler anställda än Friluftsförbundet och betydligt större omsättning.

Under åren 2008 – 2010 var I Ur och Skur ofta uppe på bordet under möten med Friluftsförbundets styrelse. Det var en tid då många licensstagare anslöt sig och då intäkterna av alla utbildningar som producerades var betydande. Framtiden såg mycket ljus ut för I Ur och Skur. Samtidigt passade inte I Ur och Skur riktigt in i Friluftsförbundet vars fokus är ledarledd friluftsverksamhet där ledarna är ideella. I Ur och Skurs pedagoger är professionella med lön och som ägnade hela arbetstiden åt att bedriva Friluftsförbundets verksamhet fast i förskola, skola, fritidshem och pedagogisk omsorg. Det kunde utlösa en del konflikter och missförstånd främst under utbildningar och konferenser, vilka styrelsen ibland måste hantera. Dock vill jag påstå att samarbetet runt pedagogik och metoder fungerade väl.

I styrelsen för Friluftsförbundet fanns det under den här tiden även tankar på att kunna få mer ekonomiskt utbyte av framgångarna för I Ur och Skur. Skulle I Ur och Skur bolagiseras skulle det kanske kunna ge ett större bidrag till finansieringen av Friluftsförbundet än när I Ur och Skur var en integrerad del av föreningen. Samtidigt så kändes det märkligt att en ideell organisation skulle äga ett aktiebolag. Det skulle kunna vara en stiftelse i stället, vilket kändes närmare den ideella organisationen, men vid denna tidpunkt hade styrelsen ganska negativa upplevelser av stiftelser. På flera styrelsemöten

diskuterades ärendet fram och tillbaka och år 2010 togs beslutet att bilda ett aktiebolag I Ur och Skur Utveckling AB.

I Ur och Skur Utveckling AB behandlas i ett eget kapitel i den här antologin, men Friluftsförbundets styrelse är i dag stolta över att ha bolaget under våra vingar, även om vi ännu inte tar ut någon utdelning från bolaget, så bidrar **I Ur och Skur** både till att vi får fler medlemmar och att vi får gott renommé. Att I Ur och Skurs ägare är en värde driven ideell organisation gagnar I Ur och Skur i relation till myndigheter särskilt nu på senare år när vinster i välfärden diskuteras livligt av politiker och media.

Bolaget har fler ben utöver licensverksamheten och utbildningar, som var starten vid bildandet. Efter flera års utredande flyttade Friluftsförbundet under 2024 ytterligare delar av sin verksamhet till I Ur och Skur Utveckling. Numera ansvarar bolaget även för de förskolor som några timmar i veckan använder pedagogiken och metoderna från Skogsmulle och hans vänner. Den verksamheten ligger närmare I Ur och Skur än den ideella verksamheten och bolaget har erfarenheten och kunskapen om hur samverkan med pedagogerna bäst sker.

Den överordnade styrningen av I Ur och Skur Utveckling AB sker genom ägardirektiv och tillsättning av bolagets styrelse. På daglig basis samverkar föreningen och bolaget i sådana frågor där det finns synergieffekter, något som underlättas av att man delar kontor, och att det finns några formella mötesforum mellan parterna.

En gemensam nämnare för bolag och förening är metoder och pedagogik. Det upplevelsebaserade lärandet ligger till grund för bådas pedagogik. Skogsmulle och hans vänner är närvarande överallt och hjälper barnen att uppskatta och värna naturen. Parterna drar nytta av varandras utvecklingsarbete och samarbetar när det passar, allt för att ständigt

förbättra metoder och pedagogik.

Samarbete mellan I Ur och Skur och Friluftsförbundet på lokal och regional nivå

Om det nu är så att samarbetet mellan förening och bolag fungerar väl på nationell nivå, hur ser då ut lokalt? Samarbetar I och Skur förskolorna med Friluftsförbundets lokalavdelningar? Jag erkänner att jag vet väldigt lite om detta, kanske för att samarbetet inte är så utvecklat?

På Lidingö men också på flera andra orter vet jag att där fungerar samverkan mellan de olika I Ur och Skur förskolorna och lokalavdelningen mycket bra. På Lidingö var det allting startade med personer som var starkt engagerade i såväl förskola som lokalavdelning. På andra platser finns det föräldrar till barn i förskolan, som engagerar sig ideellt i lokalavdelningen, till exempel i styrelsen eller som ledare.

Kerstin Andersson, då VD på I Ur och Skur Utveckling AB, och jag har flera gånger spånat om hur det ideala samarbetet mellan en lokalavdelning och en I Ur och Skurverksamhet skulle kunna vara. I förskolan finns en liten kontorslokal som lokalavdelningen disponerar för sitt kansli, och det finns ett förråd där lokalavdelningen förvarar tält och annan friluftsutrustning. Förskolan lånar den utrustningen när de ska göra större eller mindre äventyr. Lokalavdelningen använder förskolans lokaler när barnen inte är där för att hålla styrelsemöten eller andra möten. Tyvärr tror jag inte vi är där nu, men kanske kan det förverkligas någon gång i framtiden och kanske är det en eller flera av Friluftsförbundets regioner som har sitt kontor i anslutning till en I Ur och Skur-enhet. Jag ser framför mig hur regionens anställda varje dag blir inspirerade av barnens lek och lärande.

Friluftsförbundets regioner ansvarar för att ordna ledarutbildning i Friluftsförbundets olika verksamheter, ett gott exempel på samarbetet mellan I Ur och Skur och regionerna är att personal från I Ur och Skur ofta deltar i sådana utbildningar för att fortbilda sig inom olika områden, till exempel barnskridsko eller friluftsteknik.

Samarbetet mellan I Ur och Skur och Friluftsförbundet ur ett historiskt perspektiv

I Ur och Skurs grundare Siv Lindhe och Susanne Drougge var väldigt tydliga redan från början att både pedagoger, föräldrar och barn skulle vara medlemmar i Friluftsförbundet. Även om Friluftsförbundet ställde sig bakom tanken med I Ur och Skur var inte relationerna helt friktionsfria, det gnisslade lite då och då. Grundarna kunde ha valt att klara sig utan Friluftsförbundet, men de var ihärdiga. De kunde valt att göra som några andra ledare, utbildade i Friluftsförbundet, starta egna konkurrerande verksamheter utifrån den kunskap och erfarenhet de fått i Friluftsförbundet.

Deras ihärdighet ska vi vara glada för idag, då hade I Ur och Skur varit något annat än det är i dag. I backspeglarna konstaterar jag att vi i Friluftsförbundet borde ha hyllat Siv och Susanne mycket mer för att de tog det viktiga beslutet och höll fast vid det. Tio år efter grundandet av Mulleborg, den första I Ur och Skur förskolan, flyttades I Ur och Skur 1995 in i Friluftsförbundet och blev en viktig del av organisationen.

I Ur och Skur Utveckling AB

Marie Wallenberg

Marie Wallenberg - I Ur och Skur Utveckling
AB v ordf. och senare ordf. 2010-2018

Vid riksstämman i Bollnäs 2006 valdes en ny styrelse till Friluftsförbundets riksorganisation och jag var en av flera nya ledamöter. Friluftsförbundet hade under sin nästan 115-åriga historia gått igenom många olika faser. Jag fick mig berättat att 1892, då Friluftsförbundet bildades, var det av två starka skäl; att fler svenska män behövde lära sig åka skidor för att kunna hjälpa till och patrullera våra långa gränser i norr men kanske lite rörande också att man var orolig för vad industrialismen med automation och monotona arbetsuppgifter skulle göra med svenska folkets hälsa. Detta alltså långt före bilarnas och bussarnas tillkomst, för att inte nämna elsparkcyklarnas tidsålder! Målsättningen att få fler personer att röra på sig, att få energi av att vistas i naturen, att uppskatta naturen och därmed också ta hand om den känns ännu mer angeläget i vår tid.

Med åren växte utbudet av aktiviteter som Friluftsförbundet erbjöd sina medlemmar och för finansiering lutade man sig huvudsakligen mot offentliga medel och stödjande intresseföreningar. Det är svårt att lägga en budget om man bara delvis kan bedöma storleken på intäkterna. Hur skulle vi kunna gå mot självfinansiering? Runt millennieskiftet var det många ideella organisationer och föreningar i Sverige som liksom Friluftsförbundet hade kraftigt fallande medlemsantal. Utbudet ökade för aktiva utövare med nya sporter, med eller utan tävlingsmoment, som introducerades. Visst hängde Friluftsförbundet med, mountainbike, dirtbike, geocaching, stavgång är några exempel men medlemssiffrorna vek neråt.

Följden av ett vikande antal medlemmar blev en svagare ekonomi och därmed svårare att erbjuda och utveckla nya ledarutbildningar som ju till stor del är grunden för de flesta av våra aktiviteter och vårt starka varumärke. Valberedningen hade kommit till slutsatsen att Friluftsförbundet behövde få inspiration från näringslivet för att skapa tillväxt, i Friluftsförbundets fall för att vända ett vikande medlemsantal och stärka ekonomin.

Diskussionerna i den nya styrelsen var många och intressanta. Vi konstaterade att vår organisationsform inte bidrog till utvecklingen och de 21 distriktsorganen blev till sex regionala avdelningar för att bättre kunna samordna, stötta lokalavdelningarna och effektivisera. Processen tog tid, uppskattades inte av alla men genomfördes. Andra frågor var vilka aktiviteter attraherade flest medlemmar, var skulle vi hitta nya medlemmar och hur skulle vi behålla existerande medlemmar? Det var inte svårt att se att bland barnen hade vi vår största tillväxt och om de fick några positiva år i början av sina liv skulle sannolikheten vara att de stannade kvar i Förbundets aktiviteter i framtiden och kanske även ta med sig fler familjemedlemmar. Att satsa på barnen var alltså klokt.

Det finns många barnaktiviteter och Gösta Frohms Mulleskolor hade med åren utvecklats till I Ur och Skur. Mer om den utvecklingen i andra kapitel i boken. Men skulle vi kunna skynda på tillkomsten av I Ur och Skur-förskolor och skolor. Vilka var hindren? Hur kunde fler barn erbjudas denna fantastiska möjlighet? Efter ett tag växte tanken fram att starta ett utvecklingsbolag för att påskynda och underlätta tillkomsten av nya I Ur och Skur-enheter. I Ur och Skur Utveckling AB blev det första dotterbolaget, ett aktiebolag, helägt av den ideella Fri-

luftsfrämjandets Riksorganisation. Kerstin Andersson blev bolagets vd och första anställda, en styrelse bildades med dåvarande generalsekreteraren Bo Sköld som ordförande, jag blev vice ordförande och vid första styrelsemötet deltog också Harriet Guter som var deltidсанställd och konsulten Eskil Degsell. Vi rapporterade till Friluftsförämjandets riksstyrelse genom representation där.

Snart kunde konstateras att det var svårt att hitta existerande förskolor i landet som bedrev *Skogsmulle i förskolan* och som ville lägga tid, pengar och inte minst, engagemang på att växla upp till att bli I Ur och Skur-certifierade. Vår målsättning var att börja i Sverige och därefter expandera till förskolor i utlandet vars personal gått I Ur och Skur-utbildning, Skogsmulle-utbildningar. Det var bland annat förskolor i Japan, Lettland och Skottland som kunde tänkas vara intresserade. Vi insåg snart att det skulle bli svårt med kvalitetsuppföljning och varumärkskydd och fokus fick stanna på hemmaplan. Tanken var bra men genomförandet gick trögt och diskussionerna gick vidare.

På vilket sätt skulle en I Ur och Skur-förskola kunna dra fördel av att det fanns flera eller att de blev större? Pedagogerna vill vanligen arbeta med barnen och pedagogiken, inte administration och vi tittade på andra förskoleverksamheter. Att erbjuda en administrativ serviceenhet för I Ur och Skur-förskolorna skulle förmodligen locka men då behövs ett större antal enheter för att få det lönsamt, med fler I Ur och Skur-förskolor och skolor skulle vi kunna erbjuda mer, fler utbildningar, mer service, nya läromedel med mera. Efter en tid bestämde vi att starta en I Ur och Skur-förskola i egen regi där utbildningar och studiebesök kunde förläggas.

Vi hade några alternativ och vi kom ganska långt med planerna på att bygga en förskola på Norra Djurgården i Stockholm, vid Fiskartorpet, en plats som dessutom spelat en viktig roll i Friluftsförämjandet historiskt. Ritningar togs fram, vi samtalade med

Djurgårdsförvaltningen och byggbolaget Skanska blev partner. Det var mycket nytt som jag lärde mig i processen som till exempel att det behövdes tre olika parter för att genomföra vår plan, en byggare (Skanska), en ägare av fastigheten som i sin tur skulle hyra ut den till den tredje parten, brukaren, alltså vi, I Ur och Utveckling AB, som skulle driva förskolan. Det blev många avtalsförslag, många besök på Skanska och på Djurgårdsförvaltningen. Med Eskil Degsells hjälp vi hittade en part som såg affärsmöjligheten i att äga förskolefastigheter för uthyrning, Functional Facilities och Anders Andersson. Sen kom det nya käppar i hjulen och en ny plats på Norra Djurgården föreslogs, nära det stora nya bostadsprojektet Norra Djurgårdsstaden. Men inte heller detta projekt överlevde skrivbordet, suck. Men man ska inte ge sig och samarbetet med Skanska gav med tiden resultat.

Ett nytt bostadsområde, söder om Stockholm i Haninge kommun skulle byggas och för Skanska var det positivt att kunna locka med en I Ur och Skur-förskola för barnfamiljer. Spetsbergens I Ur och Skur blev vår första nybyggda förskola som drevs av oss själva. Ritningarna som tagits fram till Fiskartorpet kunde anpassas till tomten och förskolan med sex avdelningar invigdes hösten 2015. Spetsbergen blev vår försökskanin och vi tog till oss många lärdomar därifrån. Inte långt senare byggdes ytterligare tre förskolor med samma upplägg i Habo, i Upplands Bro och i Tygelsjö utanför Malmö. Samtidigt kunde ritningarna anpassas för tillkomsten av ytterligare förskolor, i Solna och en i Skövde men som drevs med andra huvudmän.

Parallellt med detta arbetade utvecklingsbolaget med att stödja alla anslutna I Ur och Skur-förskolor och skolor i landet med vidareutbildningar, nätverksträffar men även med mer lokala personalfrågor och med hantering av ekonomi. Kerstin och Harriet jobbade hårt med både support och utvecklingsarbetet på kansliet. I början hade vi inte råd att ta in fler anställda men sakta växte kansliet. Vi tog också fram samarbeten med andra företag, till exempel

distributörer av lekmaterial för att ge våra medlemmar bättre priser eller andra fördelar för att tillhöra I Ur och Skur-familjen. Tillsammans med Fjällräven hade vi ett samarbete där vår personal och barnen på förskolan kunde testa utekläders hållbarhet och funktion,” Approved by I Ur och Skur” och jag vill minnas att barnen på en förskola i Skåne testade solskyddskräm. Vissa idéer flög, andra blev mindre framgångsrika.

Samtidigt som vi arbetade med att starta upp nya förskolor/skolor jobbade vi också med våra andra mål i bolaget, att göra I Ur och Skur mer känt i samhället, att bedriva påverkansarbete inom förskolläro- och lärarutbildningar. Arbete gjordes också för att ta fram forskningsresultat om alla de positiva faktorer som uteverksamhet ger, och självklart gick mycket av kansliets tid åt att supportera alla I Ur och Skur-enheter i landet, vare sig de var våra egna eller om de drevs i annan regi. Kvalitetskontroll, kundnöjdhet och att sprida goda exempel.

Det var fantastiskt roligt och lärorikt att vara en del av framväxten av detta fina bolag, som ledamot och senare som ordförande under ett antal år. Jag är så glad att få ha gett något litet tillbaka efter att som femåring i Malmö börjat i Skogsmulle, i en jättestor, spännande skog. Den stora skogen visade sig vara en av stadens parker men vilken femåring bryr sig om det? När mina egna barn hade rätt ålder inne ville jag ge dem samma förmån, vilket ledde till att jag återkom till Friluftsförbundet men nu blev jag Knytte- och Skogsmullefröken eftersom det saknades ledare. Den finaste komplimangen i livet kom nog från min son, då cirka fem år, som tittade storögt på mig en dag och sa; *-Tänk mamma, att jag har en mamma som är Mullefröken!* Han förstod att det betydde något stort.

Min inspiration och förklaringen till mitt engagemang i Friluftsförbundet bottnar nog mycket i detta, att möjliggöra för så många barn som möjligt att få lära sig att uppskatta naturen, hämta glädje

och energi i skog och mark. Jag tror verkligen att vårt samhälle sett annorlunda ut om fler fick vistas i naturen, inse att den ger glädje, tröst, tid till reflektion, fysisk träning och utvecklar ledarskap och omtanke om andra.

Jag önskar därför av hela mitt hjärta att I Ur och Skur får växa och spridas inte bara inom landets gränser utan också till många andra länder.

I Ur och Skur Utveckling AB - Från förskollärare till VD

Kerstin Andersson

Kerstin Andersson anställd som
Rektor I Ur och Skur Mullebo: 1995-2007
Barnverksamhetsansvarig på Friluftsfräm-
jandet riksorganisation: 2007-2010
Vd Friluftsfrämjandet I Ur och Skur Utveck-
ling: 2010-augusti 2024

Naturen och friluftslivet har sedan barnsben varit viktigt för mig, att uppleva årstidernas växlingar, förundras, få kunskap och ta tillfällen i akt för olika sorters friluftslivsaktiviteter. Detta har jag haft med mig i mitt arbete på förskolor och tillsammans med min familj, så när jag fick arbeta på I Ur och Skur Mullebo var det en riktig bonus.

Efter mina år på Föräldrakooperativet I Ur och Skur Mullebo där jag var med och startade skolan år 2000 och utvecklat verksamheten, började jag på Friluftsfrämjandet. Det var med mycket vända som jag lämnade förskolan och skolan. Jag trivdes ju så bra och visste inte hur det skulle bli.

Jag hade lite inblick i arbetet på Friluftsfrämjandet då jag var med i Utbildningsteam I Ur och Skur under fler år samt arbetat i ett Ledarskapsprojekt. Jag kom att sakna barnen och att finnas i ett nära sammanhang med de vuxna men det kändes samtidigt skönt att inte ha personalansvar. Jag visste inte då att jag några år senare skulle få ett mycket mer omfattande uppdrag med personalansvar som med åren växte till nära 300 personer. Under mina första två år på Friluftsfrämjandet var uppdraget att utveckla och ansvara för verksamhetsgrenen

Skogsmulle med vänner samt att stödja, utveckla, administrera och leda nätverksorganisationen samt Utbildningsteam I Ur och Skur för alla certifierade i Sverige. Jag hade också kontakter med verksamhetsansvariga i Finland och i Japan vilka jag fick äran att besöka. När I Ur och Skur blev nominerad och vann Nordiska Rådets Natur- och miljöpris 2009, var dåvarande Generalsekreterare Bo Sköld, Harriet Guter som satt i Friluftsfrämjandets styrelse och jag närvarade på den högtidliga prisceremonin.

Priset utgjorde grunden för fortsatt utveckling av I Ur och Skur och startskottet för bolaget *Friluftsfrämjandet I Ur och Skur Utveckling AB*. Skanska hade tagit kontakt med Friluftsfrämjandet med en önskan att öppna förskolor i nybyggnadsområden, som låg naturnära, ett samarbete som påbörjades 2010. En styrelse för bolaget tillsattes, jag utsågs som VD, Harriet Guter anställdes på timmar och en konsult, Eskil Degsell anlätades att på deltid arbeta fram bolagets organisation. Vi arbetade nära

Friluftsförbundets kontorsanställda som gav oss mycket stöd. Jag och Harriet planerade och arrangerade tillsammans utbildningar, möten, konferenser för alla certifierade I Ur och Skur samt ett för oss nytt uppdrag: att tillsammans med Skanska och arkitekter utveckla ett koncept med ritningar på en förskolebyggnad med gård. Här fanns en chans att sprida I Ur och Skur så att fler barn kunde gå i en förskola eller skola med I Ur och Skur pedagogik. En pedagogik som låg i tiden utifrån folkhälso- och miljöperspektiv.

Therese Bohlin, ledamot i bolagetsstyrelsen tog fram kommunikationsmaterial för marknadsföring. Harriet hade kontakt med kommuner för att berätta om konceptet och vi marknadsförde oss till vårdnadshavare. Ett nytt utbildningsprogram arbetades fram, Naturligtvis, där externa intressenter bjöds in till föreläsningar och utbildningsdagar med friluftsliv

och utomhuspedagogik. Samtidigt informerades de om konceptet och Friluftsförbundets verksamheter. En spännande utvecklande tid. När den första förskolan i samverkan med Skanska i Annedal började bli klar hölls gemensamma möten och föredrag om konceptet för alla potentiella lägenhetsköpare. När jag skrev avtal med huvudman Jenny Carlsson som tillsammans med kollegor skulle driva förskolan I Ur och Skur Trollsländan, arbetade Harriet Guter fram ansökningarna till kommunen.

Sedan gick i allt i rask takt och ett stort nybyggt område i Järvastaden var i behov av förskolor, Lena Lindström en av våra utbildare och mångårig erfarenhet av arbete på I Ur och Skur blev här huvudman för två förskolor som bolaget startade upp, *I Ur och Skur Järvastaden* och *I Ur och Skur Grönlingen*.

I Skövde hade Skanska en tomt där byggnationen blev försenad. Eftersom det redan fanns intresserade familjer startades förskolan i ett tidigare fritidshem i ett närliggande bostadsområde. *Personalkooperativet I Ur och Skur Ute i Hjo* blev sedan Huvudman och fastighetsbolaget Functional Facilities, fastighetsägare. I samverkan med fastighetsbolaget, Skanska, Boklok och I Ur och Skur Utveckling fortsatte arbetet med nya projekt. För en mer gynnsam ekonomi för bolaget lade jag fram ett förslag till I Ur och Skur-styrelsen, att bolaget skulle bli huvudman för förskolor. Ett beslut som antogs och gav bolaget nya möjligheter som att utveckla pedagogiken samt genomföra utbildningar på förskolorna.

Jag som är uppvuxen i en småföretagarfamilj hade med mig viss erfarenhet men bolaget växte snabbt i omsättning i och med det egna huvudmannaskapet så jag hade behov av egen utveckling. Jag lyfte frågor med vänner med Vd uppdrag, med bolagets styrelse-

ledamöter som alltid var behjälpliga med sin kompetens. Jag hade kontinuerliga möten med bolagets ordförande, gick på utbildningar och läste litteratur för att öka min kompetens.

I Ur och Skur Utveckling AB blev hösten 2015 huvudman för I Ur och Skur Spetsbergen i Vega, Haninge, där en ny stad växte fram. Det året var en ekonomiskt skakig period för bolaget där jag till exempel gick ned i lön samtidigt som Friluftsfrämjandet erbjöd en bryggfinansiering, som dåvarande generalsekreterare Lars Lundström och ordförande Erik Lundvik tog fram. I och med detta släppte en stor press på mig då jag också fick ta hjälp av Friluftsfrämjandets ekonomichef, Dag Pedersen. Vid årsbokslutet gick bolaget med plus och jag fick åter ut min rättmätiga lön. Jag hade redan avslutat Eskil Degsells tjänst samt att Harriet Guter arbetade i mindre omfattning. Vi hade kvar vår ekonom på halvtid men jag blev mer ensam i uppdraget under en tid med två egna förskolor, utbildningar och stöd till de certifierade. All utveckling har skett med bolagets egna medel, och något lån har aldrig tagits. Bryggfinansieringen har inte heller behövt användas och ändå har bolaget haft ständigt tillväxt. Att ekonomin kom i balans var en förutsättning för fortsatt utveckling.

Under 2016 anställdes Annakarin Madsen med etableringsansvar och under de kommande åren startades ytterligare tre förskolor i nybyggnationer. Bolaget tog också över fem föräldra- och personalkooperativ, under 2015–2024. Många förfrågningar inkom till bolaget om övertag av kooperativ som i och med ökade myndighetskrav ofta var i behov av ledningsstöd. Det kunde vara entreprenörer tillika eldsjälar som startat och lett kooperativet, som skulle gå i pension och ingen i personalgruppen ville ta över livsverket.

Under pandemiåren ersattes fysiska utbildningar och konferenser med digitala möten och spännande webinarier. I Ur och Skur pedagogiken med sin utomhuspedagogiska verksamhet fungerade bra då förskolor och grundskolor som är samhällsviktiga

funktioner skulle hålla öppet. Under 2020 arbetade bolaget med och fick verksamhetstillstånd för en förskola i natursköna Orhem, Stockholms stad. Tyvärr gällde tillståndet för färre barn än ekonomin krävde, vilket ledde till att projektet lades ned. År 2021 öppnades i stället en förskola i en ombyggd lokal i Nynäshamn och 2024 öppnades ytterligare en i Svedala kommun, i en tidigare förskolelokal.

Under mina år har bolaget haft tillväxt och jag har fått möjlighet att öka antalet kontorsanställda efterhand. Vid en tid föreslog styrelsen att jag skulle tillsätta en Ledningsgrupp för att utveckla bolagsstyrningen. Då hade bolaget en ekonomiavdelning med tre personer; Dag Pedersen, Louise Tedenkvist och Helena Jonsson. Lotta Söderberg - pedagogisk kvalitetsutvecklare, Linda Franzén - HR, Annakarin Madsen - etableringsansvarig, Åsa Böhme - kommunikator, ett flertal rektorer och många medarbetare anställda på förskolor och skola. Jag hade inte helt klart för mig hur jag bäst skulle arbeta med Ledningsgruppen men jag hade en mentor som jag förde intressanta samtal med, vilket ledde till tankar för fortsatt utveckling av bolaget tillsammans med min ledningsgrupp.

För att hålla mig uppdaterad inom utbildningsfältet och omsätta teorier i praktisk handling fick jag möjlighet att möta många forskare och personer som undervisade och arbetade med Utomhuspedagogik. Det var inspirerande att delta i Nätverket Utenavet och vara med och arrangera konferensen *Ute är Inne* i olika kommuner. Jag fick äran att vara konferencier på två av dem och då kunde jag lyfta fram Friluftsfrämjandet och I Ur och Skur lite extra från scen.

Alla dokument, material och utbildningar som utvecklades till bolagets egna verksamheter har kommit de certifierade till godo. En inloggningssida togs fram och lades över på en subdomän på Friluftsfrämjandets web. I Ur och Skur licenstagarna (de certifierade) var som flest runt 2014 men efter hand började framför allt kommunala verksamheter säga upp sina avtal då mindre enheter och dagbarn-

vårdargrupper lades ned. I februari 2024 anställdes Carina Friberg med ansvar att påbörja överlämningen av *Skogsmulle i förskolan* från Friluftsförbundet till I Ur och Skur Utveckling och en ny satsning på licenstagare startade.

I mitten av augusti 2024 lämnade jag över till ny Vd för att gå i pension och när jag tänker tillbaka på mina totalt 28 år med Friluftsförbundet och I Ur och Skur-fokus har min resa varit ett pågående utvecklingsarbete. Så spännande, ibland tufft men lärorikt, inspirerande och utvecklande både för mig personligen och i min profession. Många viktiga personer har hjälpt mig som ytterst ansvarig chef och Vd på resan och stöttat mig i mitt ledarskap som till exempel en stark styrelse, kunniga och entusiastiska medarbetare. Inte att förglömma alla fantastiska rektorer, anställda och licenstagare som varje dag ger barn och unga en utbildning med friluftsliv, utomhuspedagogik, miljökompetens och hälsa, som driver utvecklingen framåt.

Några år innan jag började som förskolechef på I Ur och Skur Mullebo hade jag på en facklig konferens träffat Susanne Drougge, en av grundarna till I Ur och Skur, Hon berättade om något nytt, om I Ur och Skur. Att jag som arbetade i kommunal verksamhet i Jordbro skulle komma att arbeta med och få utveckla I Ur och Skur en dag, var då bara en dröm, att jag skulle bli VD fanns inte ens i sinnevärlden.

Stiftelsen I Ur och Skur

Siw Linde

Stiftelsen I Ur och Skur Bildades 1989 Stif-
tare: Siw och Magnus Linde samt Susanne
och Per Drougge

År 1989 skulle I Ur och Skurs första förskola Mulleborg flytta till ett nytt hus på en tomt tilldelad av Lidingö stad. Man sökte sponsorer till själva husbygget varvid Magnus Linde och hans syskon lämnade ett bidrag. Då inga fler belopp *strömmade* in tyckte Mulleborgs styrelse att bidraget skulle användas till någonting annat. Magnus föreslog då bildandet av en stiftelse, där även Siw Linde, Susanne och Per Drougge stod som stiftare.

Givarna såg donationen som ett bidrag till en långsiktig förbättring av vår miljö, där fostran av barnen utgör grunden. Stiftelsen har till ändamål att främja startande och utvecklande av förskolor, fritidshem och andra former av vård och uppfostran av barn och ungdom enligt en verksamhetsidé, som innebär att barns och ungdomars behov av kunskap, rörelse och gemenskap tillfredsställs genom vistelse i naturen. Därvid utgör den pedagogik och metodik, som utvecklats i Friluftsförbundets friluftsskolor, grunden.

Stiftelsens medel används för att:

1. sprida kännedom om I Ur och Skur, både nationellt och internationellt, såsom Kina, Japan, Ryssland, Lettland, Litauen, Tyskland, Wales, England och Skottland.
2. stödja startandet av nya I Ur och Skur föreningar.
3. utveckla I Ur och Skurs verksamhet.

Stiftelsen arbetar helt ideellt och har under årens lopp:

1. tagit emot studiebesök från 32 olika länder.
2. delat ut 359 startpaket till nya föreningar bestående av ett stormkök och 10 lappar.
3. lämnat bidrag till Höstglöd, Eldstål och nätverksträffar.

Stiftelsen var med från början och drev utbildningar i: Att driva en I Ur och Skur förening *Starta kurser*. Det skedde genom Lidingö Lokalavdelning. Kurserna vände sig till intresserade pedagoger, tjänstemän i kommuner och ibland även politiker. Dessa kurser syftade till att få en gemensam syn på hur I Ur och Skur föreningarna skall drivas. Ur detta växte sedan fram de kurser som idag är obligatoriska för I Ur och Skur verksamheten. För att utöka kapitalet har stiftelsen sökt och erhållit pengar från olika fonder, men även fått bidrag och gåvor från annat håll. Stiftelsen ägde från början logon, som idégivits av Magnus Linde och designats av Anders Rosswall. Logon, där alltid solen finns bakom molnen även om det regnar, snöar eller blixtrar, symboliserar att man är ute i alla väder året runt. Att ställa upp för någon i ur och skur betyder att man är en god kamrat oavsett hur vindarna än blåser. Logon överläts 2009 till Friluftsförbundet.

2022 tog stiftelsen fram en dokumentärfilm om I Ur och Skur Mulleborgs start och utveckling. Filmen är gjord av Mikael Hedlund och producerad av AKA-film.

Länk till filmen <https://vimeo.com/579787367> lösenord: mulleborg

Länk till filmen med engelsk textning <https://vimeo.com/668961581/656fb210ea>

Det är med barnen och för barnen vi formar framtiden.

Forskning I Ur och Skur

Det finns ett antal forskare som gjort studier kring I Ur och Skur och några har bjudits in för att ge sina perspektiv på I Ur och Skur och utomhuspedagogik.

Barnens behov av natur

Fredrika Mårtensson

Fredrika Mårtensson forskar och undervisar på Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. En av kurserna på masternivå i miljöpsykologi behandlar barns utomhusmiljöer. Hon har genom åren medverkat i en lång rad expertutredningar kring barns utemiljöer och hälsa och i framtagandet av vägledningsmaterial från Boverket. Nu arbetar hon med utvecklingsarbete kring naturbaserade lösningar i utformningen av miljöer för barns lek och lärande. I listan över litteratur på svenska ingår en kunskapsöversikt som givits ut av folkhälsomyndigheten kring grönskans roll för barns utveckling och en rapport som beskriver utvecklingen av så kallade "lekotoper" i samarbete med praktiker. Övriga artiklar är exempel på forskning publicerad i vetenskapliga tidskrifter.

Barns behov av natur

Varje tid ställer sina forskningsfrågor. I boken "Uteliv" från 1989 beskrev landskapsarkitekten Ulla Berglund och sociologen Ulla Jergeby barns lek och utevistelse som en helt integrerad del av vardagslivet i ett grannskap. Utredningarna var många kring hur stadsbyggandet kunde säkerställa bra lekmiljöer, men utevistelse i vardagen var fortfarande en självklarhet. Samtidigt förändrades arbetslivet och reformer kring förskola och fritidsverksamhet som täckte upp för arbetande föräldrar gjorde att barn blev alltmer beroende av de miljöer som tillhörde dessa verksamheter för utevistelse. Utevistelsens praktiker i skolmiljöer fick mer uppmärksamhet, liksom villkoren för barns transporter dit och lek och rörelsefrihet i staden mer generellt.

Forskningens internationalisering bidrog samtidigt till insikt om hur ambitionerna kring barns utevistelse i nordisk stadsplanering utgjorde del av kulturellt präglade synsätt där barns lek i natur förknip-

pas med en god barndom. I avhandlingen "Barns boendeföreställningar i ett utvecklingspsykologiskt perspektiv" visade miljöpsykologen Maria Nordström hur barn i Sverige var mer uppmärksamma mot platsen och kvaliteter i den fysiska miljön än barn i Frankrike som hellre berättade om sin familj och andra sociala nätverk när de berättade om sitt boende. Från oss vid SLU i Alnarp skickade landskapsarkitekten Patrik Grahm ut enkäter till förskollärare för att undersöka vilka utemiljöer som var användbara i verksamheten.

Under början av 1990-talet gjorde vi sedan en allra första jämförande studie av utemiljöer i förskolan, "Ute på dagis" där en I Ur och Skur-förskola från Fri-luftsfrämjandet ingick. Vi frågade oss vad det innebär för barn att ha tillgång till natur, för deras lek, utveckling och hälsa.

Det skulle dröja ytterligare tio år innan den fysiska miljön kring skolor och förskolor skulle hamna i fokus för samhällsdebatt och forskning. Det var

i ljuset av ett ökat stillasittande med en pandemi av fysisk inaktivitet som ljuset på utemiljön som friskfaktor i barn vardag började undersökas mer systematiskt. Vi startade upp flera större tvärvetenskapliga forskningsprojekt i samarbete med folkhälsovetaren Cecilia Boldemann där vi började kartlägga synergier mellan olika friskfaktorer i gröna skolmiljöer. Det visade sig att rymliga utemiljöer som är gröna och varierade främjar fysisk aktivitet samtidigt som de ger barn lagom med sol, god natt-sömn och förbättrad koncentration.

Idag ställer ett tätare stadsbyggande, förändrat klimat och hoten mot den biologiska mångfalden ytterligare krav på förstärkning av den gröna infrastrukturen i barns utemiljöer kring förskolor och skolor. Det är vedertaget att utemiljöerna behövs för att tillgodose grundläggande behov av lek och rörelse men nu behöver grönskan dimensioneras för nya förhållanden i ett klimat med mer nederbörd och en hetta. Utemiljöerna är också helt centrala för barns chans till naturmöten och tar tillvara deras benägenhet att känna empati med djur och natur. Vi behöver en ny generations insikter om hur allt hänger samman som kan lägga grunden för ett samhällsbygge där inte bara människan är normen för utvecklingen.

Upptäckten av platsens roll för barn

I början på 1990-talet gjorde vi en första forsknings-

studie där vi jämförde lek och hälsa hos barn med tillgång till olika typer av förskolegård, en trädgårdslig miljö vid I Ur och Skur-förskola och en mer traditionell gårdsmiljö. Den senare dominerades av lekredskap i sandytor omgärdade av tegelsatta gångar med återhållen vegetation längs kanterna. Men gården innehöll en fantasifulla dekorationer som barnen integrerade i leken, till exempel två stora knallgula krukor som barnen brukade krypa in i. Den grönnare gården var en I Ur och Skur förskola i norra Skåne (I Ur och Skur Statarlängan) som bestod av en uppvuxen trädgårdsmiljö i kanten på ett skogsparti. Från gårdsplanen med umgängesytor och odlingar kunde barnen röra sig ned mot ett skogsparti genom ett område med ängsmark och vinbärsbuskar. *Vid ett tillfälle noterar jag hur en tjej i femårsåldern äter på ett äpple medan hon långsamt och försiktigt rör sig ned mot skogen genom det höga gräset med renfana vajande kring kroppen. Hon stannar till, kastar skrutten och vänder om och går upp mot huset igen med mer självsäkra steg.* För mig har detta blivit en ögonblicksbild som illustrerar hur miljön involveras i barnets utforskande av omvärlden. Psykologen Daniel Stern har myntat begreppet vitalitetsaffekter för att beskriva hur momentana känslor likt melodislingor tonsätter varje stund och situation i det "vardagslivets slammer" som uppstår där människor interagerar med varandra och den fysiska miljön. Barnen använder platser karaktär för att spegla inre behov och dramatisera förlopp under lek och samspel. I det här fallet föreställer jag mig att det låg en utmaning i att röra sig från området med odlingar, bänkar och bord vid byggnaden där vuxna brukade vistas, mot mer perifera delar av gården och skogen med sin mer vilda karaktär och där äldre barn brukade husera. Möjligen ett exempel på en typ av utvecklingsuppgift som kräver sina steg för att bemästra.

Studien visade att de barn som hade tillgång till den grönnare gården hade bättre motorik, färre sjukdagar och bättre koncentration än barnen med den mer

naturfattiga gården. Uppgifterna om minskad smittspridning på I Ur och Skur-förskolan, där barnen tillbringade större delen av dagen utomhus, väckte stort intresse från läkarhåll. Socialstyrelsen gav ut ett allmänt råd om utökad utevistelse i förskolan. En norsk avhandling av Ingunn Fjörtoft några år senare bekräftade att naturmark gynnar barns motoriska utveckling. För oss miljöpsykologer var upptäckten att det fanns skillnader i barnens lek och samspel och kapacitet till koncentration i de två förskolemiljöerna. Det var då vi verkligen började förstå att barn behöver natur, för vila och återhämtning, men också som stöd för att kunna anpassa situationer så att de tillgodoser en mängd olika mer specifika behov som uppstår i stunden under lek och samspel med jämnåriga. Barns tillgång till naturens hälsofrämjande distraktion, blev ett hett spår i forskningen.

Naturens distraktion öppnar möjligheter

Vad är det då i utevistelse som ger barnen utrymme till återhämtning? Vi vet att olika naturfenomen äger en komplexitet som gör att människan lätt fascinerar av lövets prassel, vattnets speglingar o s v. Den mjuka distraktionen från intryck av natur gör det lättare att slappna av och upprätthålla ett rörligt sinne. Det kan vara en blick mot ett lövverk som får tankarna kan glida i väg en stund eller ett porlande vatten som underlättar dagdrömmeri. För yngre barn vars utbyte med omgivningen är mer intensivt och konkret kroppsligt formas naturen deras lek och aktivitet från grunden.

I den gröna miljön på I Ur och Skur-gården lekte barnen ofta koncentrerat i långa episoder. Avbrotten och konflikterna var färre än på den naturfattiga gården. Typisk för den gröna gården var att leken växlade mellan sekvenser av snabb rörelse och mer stillsam aktivitet. Om barns lek och deras sociala samspel och pedagogens roll i detta sammanhang fanns redan en omfattande litteratur, men det var först nu som forskare började uppmärksamma och sätta ord på den mer fria äventyrliga aktivitet som

karaktäriserar barns lek utomhus.

I avhandlingen "Landskapet i leken" från 2004 beskrev jag hur leken utomhus präglas av platsrelaterad lustfylld rörelse. Lekarna blir mer rörliga och får en mer vidlyftig karaktär där lekens tema och innehåll förändras efterhand med nya infall och idéer. Det har konsekvenser att allt som händer utomhus måste förhålla sig till väderlek och andra processer i naturen och pågår i ett öppet socialt rum utom individens kontroll. Utomhus uppstår det gärna situationer med en öppen och flexibel struktur, vilket gynnar fantasin men också ger barn och barngrupp möjligheten att anpassa situationen till sina behov. Under utomhusleken pågår ett utforskande mot det som väcker nyfikenhet, med ständig jakt på "bra platser", som är tillräckligt trygga och trivsamma och innehåller intressanta funktioner som räcker till alla.

- Rosiga på kinderna efter utevistelsen, konstaterade och dokumenterade läkarkollegan Margareta Söderström när vi klockade barnen vid dörren efter utevistelsen på en förskola. Tillsammans kan forskare i olika discipliner bidra till bilden så att vi bättre förstår vad utevistelsen innebär för barns fysiologi, psykologi och sociala samspel. Bra utemiljöer och tillgång till natur är viktiga förutsättningar, men inte på egen hand.

Pedagogen som uttolkare av plats och barns behov

När de första resultaten kom om naturens roll på en I Ur och Skur-förskola så var det många som fundrade om det inte var kompetenta pedagoger snarare än den fysiska miljön, som gjorde leken mer varaktig och varierad och barnen friskare. Hur det var i just detta fall kan vi inte säkert säga med tanke på det begränsade underlaget men nu, många studier och flera decennier senare, kan vi sluta oss till att barns tillgång till natur fyller många viktiga funktioner för dem.

Samtidigt är ju pedagoger viktiga uttolkare av bar-

nens behov och platsens möjligheter som behöver bevaka att barnen får den tid och det utrymme de behöver för naturkontakt i vardagen. Pedagoger som ser till att barnen får röra sig fritt över miljön och samspela med olika material på sina egna villkor, är nödvändiga för att den hälsofrämjande leken skall uppstå. Om man jobbar med tematiskt inriktade delområden på gården så måste den inordna sig i utomhuslekens speciella logik. Barn och material måste fritt kunna förflyttas mellan olika platser allt eftersom leken utvecklas.

Barnens favoritplatser på gården är instruerande. Ofta är det områden med en "buskig" eller "skogig" karaktär eller med sand och annat föränderligt material som löv, vatten och jord. En gunga eller sandlåda omgiven av växtlighet får fler funktioner än lekredskap som står uppradade på en öppen yta. Insikter om denna typ av förhållanden är något som många pedagoger vet, och avspeglas även i gestaltning av många nyare förskolor. Men det räcker inte med en god gestaltning, det krävs också att ytorna är tillräckligt stora.

Stadsbyggandet påverkar förutsättningarna för barns naturkontakt och generellt visar statistiken att skolgårdsmiljöerna krymper. Barns möjligheter till hälsofrämjande lek i kontakt med natur - såsom chansen att ta sin vila utomhus eller att bygga kojor - är kvaliteter i förskolans verksamhet som i allt högre grad verkar vara beroende av lokala förutsättningar, och pedagogers beslutsamhet.

Ett stadsbyggande för jämlik naturkontakt

En tätare bebyggelse med mindre ytor mellan husen har blivit normen i stadsbyggandet. Det skapar helt andra förutsättningarna för barns naturkontakt där gårdarna vid skolor och förskolor blir allt viktigare. Samtidigt ser vi hur större enheter i flera våningar blir vanligare och skapar en miljö där hårdgjorda och artificiella ytor dominerar kring husen. Det blir längre till natur och växtlighet med mindre chans för barnen att möta djur och göra andra intressanta

iakttagelser i naturen. För de yngre barnen, som ofta vistas på de plana ytorna närmast huset där vuxna och sandlådor befinner sig, innebär det att de ofta saknar tillgång till natur under sin utevistelse.

Med ny arkitektur växer det fram nya vanor och praktiker kring utevistelse. När det är dags för utevistelse behöver barn på större förskolor ledsagas genom byggnaden via korridorer och trappor. Möjligheter för barnen att mer självständigt bege sig till vestibulen vid utgång försvinner. I studier har vi sett att barns beroende av vuxen ledsagning är något som inkräktar på deras rörelseglädje och återspeglas i lägre nivåer av fysiska aktivitet under förskoledagen.

Vi har sett hur pedagoger på större enheter gärna skapar mer regler och restriktioner kring barns lek och aktivitet på gården. I en utemiljö som blivit mer hårdgjord för att klara trycket från ett större antal barn, kan naturelement som sand, jord och grenar uppfattas som stökiga inslag. Till och med barns egna grejande, deras byggande och skapande, kan uppfattas som bidrag till oreda. Barns tillgång till rymliga och gröna utemiljöer har en direkt inverkan på barnens uteliv, men påverkar också indirekt barnen genom att platsens karaktär och utformning påverkar hur vi vuxna förhåller oss till barns lek och aktivitet i miljön.

Det behövs en mer kritisk diskussion kring hur arkitekturen i barns miljöer påverkar grundläggande förhållanden i platsens dynamik. Nu gäller det inte bara utemiljöernas yta, innehåll och utformningen, utan byggnadernas skala, placering och omgivning i relation till verksamhetens logik.

Barns välfärd med naturkontakten återställd

Sedan den allra första studien på en I Ur och Skurförskola så har en lång rad svenska studier visat betydelsen av gröna gårdar som är rymliga och varierade. Problem med ökat stillasittande och mycket skärmtid har satt fokus på utemiljöernas roll för att barn och ungdomar skall få tillräckligt med fysisk aktivitet. Idag kan man hitta hela kataloger över studier

kring forskning över naturens roll för barns psykisk, social och fysisk hälsa och en hel del samband. Förutom naturens funktion för barns motoriska, sociala och psykologiska utveckling, så handlar fler och fler studier om barnens känslomässiga relation till naturen. Det pågår en förlust av biologisk mångfald på stor skala. Vårt stadsbyggande bidrar ytterligare till öka avståndet mellan människan och natur, med de storskaliga förskolorna som ett exempel. Idag jobbar vi mer handgripligt med att få in natur i barns utemiljöer genom nya sätt att integrera och anlägga naturmark. Gamla skötselmetoder och nya knep används för att göra platser mer användbara genom sådant som rikare undervegetation, fler klätterträd och mer tillgång till vatten och material till kojbyggen. Ett skifte är på gång där även andra arters behov i vår flora och fauna finns med som utgångspunkt. Vi försöker hitta synergier mellan barnens behov och andra arter i naturen. Stocken gynnar insektslivet men intresserar också barn. Buskaget är intressant för både barn och småfåglar.

I arbetet med utemiljöer för barn i detta perspektiv är det inte bara den natur som barnen kan använda och hantera i sin lek som värderas. Livaktiga lokala ekosystem och en artrik miljö har ett egenvärde. Hur ser en gård ut som förmedlar detta förhållande till barnen? Den gröna och rymliga utemiljön med sina skogiga och buskiga platser har varit en viktig del av förskolas praktik för generationer av barn. Skogens funktion som sagolandskap för barnen berättar Eva Änggård om i nästa kapitel. Vintern med snö är ett helt eget kapitel, där röjningens bidrag med högar till vinterlandskapet kräver ett samarbete mellan pedagog och skötselpersonal för att komma verksamheten till gagn. Kan vi dokumentera fler praktiker för fler naturkaraktärer i fler typer av miljöer, som tar sitt avstamp lokala naturförhållanden och ekosystem på platsen?

Från insikt till ny kunskap

Den miljöpsykologiska forskningen kring barns villkor i vardagen är helt beroende av de samarbeten som vi genom åren upprättat med förskolor runt om i landet, nödvändig för den kunskap vi nu äger kring barns behov av natur. Idag vet vi att barn mår bra av natur, något vi bara anade i vår första studie. I ur och skur-förskolorna har varit föregångare genom att gå från insikt till handling för att ge barn naturkontakt, långt innan det fanns forskning att hämta stöd i. Generöst har man tagit emot oss forskare för studier under årens lopp. Vilka insikter är det som idag som formuleras om lägger örat mot I Ur och Skur-förskolor runt om i landet? Vad står på spel? Var finns lösningarna? På den förskola som deltog i den första studien för 35 år sjöng barnen sången "Ekor'n satt i granen" när ekorren klättrade i eken ovanför dem. När min egen son var i åttaårs åldern, tio år senare, hävdade han envist att det var olika specifika Pokemonar som sjöng i träden. Hans uppmärksamhet mot särdragen fanns där, men vår kunskap om fågelarter hade svårt att tävla med den kunskap han ägde om detta japanska fantasiuniversum. Längre har vi i denna del av världen kunnat ta tillgången till naturen i vardagen för given. Har den inte funnits i samma kvarter så har den funnits en bit bort. Vardagspraktikerna är många som har hjälpt oss att sätta årstider och naturen i ett sammanhang, både för barnen och oss själva. Med accelererande förlust av biologisk mångfald och klimathot har uppdraget blivit så mycket större och vi tvingas fundera över utemiljöernas roll i barns vardagen med detta skarpa hot som utgångspunkt.

Referenser

Stroh, E., Mårtensson, F., Schneider, J., & Jansson, M. (2024). Grönskans kvaliteter och barns hälsa: Kunskapsunderlag om barns hälsa och utveckling vid vistelse i gröna miljöer med fokus på ekosystemtjänster. Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/g/gronskans-kvaliteter-och-barns-halsa/>

Beckman, M., Wiström, B., Mårtensson, F., Simonsson, E., Hedblom, M., Ode Sang, Å. & SLU Tankesmedjan Movium (2023). Lekotoper i praktiken : utveckling av Hjälmaviksparken i Norra Ormesta i Örebro. Tankesmedjan Movium, Sveriges lantbruksuniversitet. <https://movium.slu.se/media/3scbrvlt/lekotoper-i-praktiken-partnerskapsrapport.pdf>

Mårtensson, F., Wiström, B., Hedblom, M., Litsmark, A., Gabriel, A., Herngren, L., Ågren, J. & Sang, Å.O. (2025). Creating nature-based play settings for children through looking, listening, learning and modifying in a Swedish landscape laboratory. *Socio-ecological practice research*, 7 (1), 93–117. <https://doi.org/10.1007/s42532-024-00208-7>

Manni, A., Annerbäck, J., Löfgren, H., Mårtensson, F. & Fröberg, A. (2024). Places, spaces and encounters with nature – socio-material discourses in Swedish preschools. *International journal of early years education*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/09669760.2024.2307361>

Skogen som plats för lärande, omsorg och lek. En forskares perspektiv

Eva Änggård

Eva Änggård, Docent i Barn- och ungdomsvetenskap. Texten nedan bygger på två forskningsprojekt som pågick mellan 2007 och 2015, båda finansierades av Vetenskapsrådet. I det första projektet med titeln *Naturen som symbol för den goda barndomen och naturen som den plats där den realiserar* deltog forskare med olika kunskapsintressen (Halldén, 2009). Min del bestod i att genomföra en studie i en I Ur och Skur-förskola (Änggård, 2014). Syftet var att studera hur naturens miljöer och material användes som resurser av barn och vuxna. Det andra projektet med titeln *Naturens betydelse i den moderna barndomen* genomförde jag på egen hand i två I Ur och Skur-skolor. Syftet var att undersöka hur barnen lekte och skapade mening i naturmiljöerna

För att studera hur naturmiljöerna användes och gavs mening av barn och vuxna i en I Ur och Skur-förskola valde jag en etnografisk ansats. Jag deltog i och videofilmade olika slags aktiviteter under ett läsår, i en grupp med barn mellan ett och tre år och en med barn mellan tre och sex. I skolstudien gjorde jag promenader med två barn i taget, så kallade gåturer (Änggård, 2015). Jag bad barnen visa mig platser som de tyckte om och brukade leka på. Jag försåg barnen med digitala kameror och bad den att ta foton på sådana platser som de tyckte om eller brukade leka på. Jag själv videofilmade.

I mina studier var det inte i första hand pedagogiska frågor som var i fokus utan snarare hur barn och vuxna skapade mening och gav miljöer och naturmaterial betydelser. Sådan kunskap är dock användbar som grund för den som vill bedriva utomhuspedagogik.

Hur skapas platsidentitet i skogen?

Som oinvgid i utomhuspedagogik kan man föreställa sig att personalen ständigt tar med sig barngrupperna till nya platser. Så var det inte i den förskola jag studerade. Visst besökte man olika platser med

olika naturtyper men framför allt gick man till sina basplatser, platser som hade valts ut av personalen och som blev hemvist för grupperna. Dessa platser blev viktiga för barnen. I förskolestudien använde jag mig av ett kulturgeografiskt platsbegreppet (Relph,

1976) för att analysera mina observationer (Änggård, 2012). Enligt Relph är det tre komponenter som samverkar för att ge en plats dess identitet – den fysiska miljön och dess egenskaper, de mänskliga aktiviteterna på platsen och de betydelser platsen ges. I den studerade förskolan arbetade man på ett sätt som på olika sätt främjade skapandet av sådan platsidentitet. Man valde ut bestämda ställen, basplatser, som man besökte flera gånger i veckan. På basplatserna vistades man flera timmar, på sommaren kunde man stanna där hela dagen.

Speciella praktiker, det vill säga vanor och rutiner, användes för att organisera verksamheten. En bestämd väg följdes till platserna och personalen pekade ut för barnen var gränserna för platsen fanns. På basplatserna gjorde man samma saker som man gör inomhus i förskolor. Man hade samlingar och andra pedagogiska aktiviteter och barnen lekte fritt. Omsorgssituationerna var också ett viktigt inslag, särskilt under sommarhalvåret då man åt, sov och utträttade sina behov på basplatserna. Inom basplatserna fanns olika "rum" för olika funktioner, där fanns "samlingsrum", "matrum", "sovrum" och "toalett", precis som inomhus. Det fanns också många platser för lek, ibland sådana som barnen hittat själva, ibland sådana som introducerades av personalen.

Så här kunde en dag på småbarnsgruppens basplats se ut under sommarhalvåret:

När man har kommit fram till basplatsen samlas man i stockringen. Alla barn och vuxna sitter på sina bestämda platser. Malin som leder samlingen ropar upp barnen genom att fråga om detaljer i barnens kläder – vem som har blommor på sin tröja till exempel. Vartefter barnen ropas upp tar hon fram små

dockor som representerar barnen. De dockor som föreställer barn som är frånvarande uppmärksammas också. Efter uppropet sjunger man och äter mellanmål innan det är dags för fri lek. Lunchen intas på en flat håll där man sitter på sittunderlag. Det är lättare för barnen att ställa ifrån sig matkåsorna där än i stockringen. En av pedagogerna har hämtat varm mat i kantiner. Denna dag serveras fläskkarré, potatismos, grönsaker och frukt. En av pedagogerna lägger upp mat i kåsorna och två barn får dela ut maten till sina kompisar. Efter lunchen går barnen och kissar på ett speciellt ställe, tillsammans med en vuxen. Därefter är det dags för vila under ett vindskydd som också det har sin bestämda plats. Barnen får ta av sig stövlar och mössor, och om de vill även långbyxor och jackor. De åtta barnen ligger tätt intill varandra under varsin filt och pedagogen ligger vid deras huvuden och läser en sagobok.

De äldre barnen hade liknande rutiner. Deras samling var längre och de låg på liggunderlag medan en pedagog läste en kapitelbok för dem.

Sammanfattningsvis skapades platser med betydelse för dem som vistades där. Genom de praktiker personalen och barnen använde sig av fick basplatserna identiteter. De besöktes flera gånger i veckan, något som skapade goda förutsättningar för att gemensamma betydelser skulle etableras. Basplatserna rymde ställen för att äta, vila och leka, grundläggande mänskliga funktioner. De fick på så sätt en hem- och förskoleliknande karaktär. Att olika funktioner förlades till bestämda ställen skapade rumskänsla och ordning. Via kulturella inslag som låtsaslekar och fantasifigurer, som Mulle, laddades miljöerna med symboliska betydelser.

Skogen som lekplats

Den fria leken var ett viktigt inslag i verksamheten och en stor del av mina observationer var inriktade på barnens fria lek (Änggård, 2009). Ett uttalat syfte med att stanna länge i skogen var att ge barnen sammanhängande tid för lek. Likaså att gå tillbaka till samma ställe där barnet vet hur det ser ut och där de kan fortsätta leka samma lek som dagen innan.

Naturmiljöer skiljer sig från de miljöer som gårdar och lokaler i vanliga förskolor och skolor erbjuder. Vad får det för betydelse för leken? Barn är beroende av att interagera med den fysiska omgivningen när de leker. Gibson (1979) använder begreppet *affordance* som kan översättas med erbjudande eller meningserbjudande för att diskutera hur människor förhåller sig till sin materiella omgivning. Människor uppfattar föremål utifrån vad de kan användas till. Exempelvis inbjuder en platt och lagom hög sten till att sitta. Vissa erbjudanden uppfattar vi människor automatiskt men de flesta lär vi oss genom erfarenhet.

Piaget (1962) gjorde en kategorisering av barns lekar som än idag är användbar. De två första lekformerna var enligt honom övningslek och symbollek. Övningslek är i första hand sensomotorisk. Den omfattar både grovmotoriska och finmotoriska aktiviteter som utförs för skojs skull. Symbollekar inkluderar en låtsasnivå med representationer av föremål som inte finns närvarande. Det finns förstärkta vattentäta skott mellan dessa lekformer, symbollekar har ofta sensomotoriska inslag.

Många forskare har observerat att sensomotorisk lek är dominerande när barn leker i naturmiljö. Så var det också i mina observationer, både i den studerade förskolan och de två skolorna. Naturmiljöerna inbjuder till att springa, hoppa, balansera, rutscha nedför berg, aktiviteter som sätter hela kroppen i rörelse. Barnen ägnar sig också mycket åt "grejande" (Mårtensson, 2004), finmotorisk aktivitet som att skala bort bark från döda träd, bryta av torra kvistar eller ösa barr med händerna.

Naturmiljöerna lämpar sig också för symbollek. I dessa lekar används naturmaterialet som leksaker. Det representerar artefakter, av människor skapade föremål. I motsats till de leksaker som används inomhus bär naturmaterialet inte på några självklara budskap om hur de ska användas. Tillverkade leksaker är avsedda att användas på ett visst sätt. Många leksaker förställer "riktiga" föremål som finns i barnens omgivning. En leksaksjärnväg refererar exempelvis till en verklig järnväg. De utgör ett språk som kan liknas vid det verbala språket. Små barn tillägnar sig med hjälp av leksaker begrepp och ord. Medan de äldre barnen, som har tillägnat sig många begrepp och kan sätta ord på dem, kan använda naturmaterial för att symbolisera föremål är det svårt för den yngsta barnen. Först när de har fått undersöka verkliga föremål och leksaker och fått ord för dem kan de använda naturmaterial som ersättning för dessa föremål, något som är värt att uppmärksamma för pedagoger som arbetar mycket i naturmiljöer. En annan konsekvens av att naturmaterialet inte har givna betydelser utan måste tolkas är att när flera barn leker tillsammans måste de förmedla sina tolkningar och komma överens om betydelser.

Personalen i de verksamheter jag studerade var medveten om att det kunde vara svårt för barn som kom nya till förskolan att se hur det finns möjligheter att leka i naturmiljöer. De la därför stor vikt vid att under inskolningsperioden visa barnen på lekmöjligheter. Det gällde både motoriska lekar som vilka träd som var bra att klättra i och symbollekar som att låtsas att en pinne var ett metspö och diket en bäck som man fiskade i.

I den statliga utredningen *Jämställdhet i förskolan* (SOU 2006:75) påpekar man att miljö och material i förskolan reglerar vad som är möjligt att göra i varje rum. De bär på budskap som riktar sig till flickor respektive pojkar. En av de frågor jag ställde mig var ifall pedagogisk verksamhet i utomhusmiljö är mindre könsstereotyp än annan verksamhet (Änggård, 2011). Mycket talar för att så är fallet. Naturmaterial bär som jag redan nämnt inte på lika tydliga budskap som vanliga leksaker. Visst finns det goda möjligheter för barnen att ladda naturens miljöer och material med könsstereotypa betydelser. I båda studierna ser jag exempel på sådana könsstereotypa

leksaker. Några av pojkarna leker superhjältar och krig och då deltar inga flickor. På motsvarande sätt är det vanligt att flickor leker familjeleksaker. Huvudintrycket är dock att leken i naturmiljö är mindre könsstereotyp. Familjelekarna har friluftsinslag, som att fiska och laga mat över öppen eld, vilket gör det lättare för pojkar att delta. Naturmiljön inbjuder vidare till djurleksaker där flickor och pojkar leker tillsammans och i de rena sensomotoriska lekarna verkar det inte finnas några gränser.

Referenser

- Gibson, James J. (1979). *The ecological approach to visual perception*. Boston, Mass.: Houghton Mifflin
- Halldén, Gunilla (red.) (2009). *Naturen som symbol för den goda barndomen*. Stockholm: Carlsson
- Mårtensson, Fredrika (2004). *Landskapet i leken: en studie av utomhuslek på förskolegården*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet, 2004. Alnarp
- Piaget, Jean (1962). *Play, dreams and imitation in childhood*. New York: Routledge & Kegan Paul
- Relf, Edward (1976). *Place and placelessness*. London: Pion
- Änggård, Eva (2009). *Skogen som lekplats: naturens material och miljöer som resurser i lek*. Nordisk pedagogik, 29:2, 221-234
- Änggård, Eva (2011). Children's Gendered and Non-Gendered Play in Natural Spaces [Elektronisk resurs]. *Children, Youth and Environments*, 21:2, 5-33
- Änggård, Eva (2012). Att skapa platser i naturmiljöer [Elektronisk resurs] Om hur vardagliga praktiker i en I Ur och Skur-förskola bidrar till att ge platser identitet. *Nordisk Barnehageforskning*. 5:10, 1-16
- Änggård, Eva (2014). Ett år i ur och skur: *utomhuspedagogik i förskolan*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Änggård (2015) Gåtur som forskningsmetod med barn [Elektronisk resurs]. *Educare -vetenskapliga tidskrifter*. 1, 93-16

I Ur och Skur - en pedagogik för hållbarhet

Laila Gustavsson och Lotta Söderberg

Laila Gustavsson är filosofie doktor och lektor i pedagogik vid Högskolan Kristianstad, är legitimerad förskollärare och har varit rektor på I Ur och Skur Statarlängan, ledamot i såväl Friluftsrådet som i nationella styrelse som I Ur och Skur Utvecklings styrelse.

Lotta Söderberg är legitimerad förskollärare och har varit rektor på I Ur och Skur Hattstugan. Arbetar idag som kvalitets- och utbildningsstrateg vid I Ur och Skur Utveckling AB.

Efter att ha arbetat i femton år på I Ur och Skur Statarlängan har jag (Laila) många gånger haft fun-deringar kring frågan om I Ur och Skur-pedagogi-ken verkligen har påverkat barnens framtida liv och om den har det på vilket sätt. Efter 20 år med arbete kring barnforskning på Högskolan Kristianstad har jag insett att det finns ett antal studier som under-söker hur barn lär sig, vad barn lär sig och när barn lär sig. Däremot finns det få studier som undersöker hur vuxna själva anser att deras förskola har påver-kat deras liv och deras värderingar.

Under 2023 kontaktade jag Lotta Söderberg och efter avstämning med styrelsen för I Ur och Skur Utveck-ling bestämde vi oss för att genomföra en pilotstudie med syfte att *utveckla kunskap kring vuxnas egna erfarenheter från deras år på förskolor med en utomhusprofil (I Ur och Skur)*. Frågan studien ställer är *om respondenterna uppfattar att försko-lan har påverkat deras värderingar och om de gjort det på vilket vis?* Studien är ännu inte publicerad men har presenterats på en europeisk konferens där den väckte stort intresse. 85 före detta förskolebarn från olika ställen i Sverige tillfrågades via en enkät. Urvalet gjordes utifrån möjligheten att få tillgång till aktuella e-mailadresser. Vi fick in 55 svar från personer som idag är mellan 25–40 år. De frågor som vi först och främst har analyserat är hur de svarande själva uppfattar att förskolan har påverkat deras vär-deringar samt val av yrke och fritidsaktiviteter?

När det gäller frågan om påverkan på deras yrkesliv ges exempel på erfarenheter från förskolan som kan

ha haft inverkan som till exempel det undersökande arbetssättet att veta hur saker och ting fungerar men också att man tilläts vara barn länge med ett väldigt kreativt och fantasifullt sinne. Det återfinns också några som arbetar med miljöfrågor och som ser en röd tråd från förskolan genom skolåren till yrkes-val. Trots detta menar de flesta att det är annat som bidragit till deras yrkesval. Däremot visar val av fritidsaktiviteter ett nästan samstämmigt svar att de ofta vistas i naturen och sysslar med olika aktiviteter med koppling till friluftsliv och hälsa

Efter analys av svaren kring frågan om värderingars påverkan utkristalliserade sig fyra kategorier A, B, C och D. Endast ett fåtal svar återfinns i kategori A. Något flera i kategori D. I övrigt fördelas svaren ganska jämt mellan kategorierna B och C.

A. *Kanske, men jag minns inte.* I den här gruppen tvivlar de tillfrågade på om förskolan har påverkat deras värderingar, men visar ändå en viss osäkerhet.

Svår fråga men jag skulle säga nej. Omedvetet kanske man bryr sig mer om naturen

Åh, jag vet inte, jag minns inte om vi gjorde så mycket, men det gjorde vi säkert. Jag kommer ihåg att det fanns kycklingar

Ovanstående citat pekar på förskolan som något de deltagit i men efter det antagligen inte reflekterat särskilt över.

B. *Ett miljöperspektiv som att ha hand om naturen och att sortera avfall.* Här är respondenterna säkra på att förskolan har påverkat deras värderingar för att mera praktiskt ta hand om naturen när de besöker naturen och att sortera sopor för att bidra till en hållbar framtid.

Jag lärde mig att skydda naturen genom att inte skräpa ner och inte skada djur och natur

Jag minns att vi hade en komposthög på gården där vi fick se maskarna förvandla avfallet till jord

C. *Sociala såväl som ekologiska handlingar framkommer på en mera lokal nivå.* I den tredje kategorin ser man inte bara praktiska åtgärder för hållbarhet utan det framkommer också att man ser lärarna som goda förebilder vilka har lagt grunden för deras värderingar

Att behandla naturen med respekt men också respekt för andra barns olikheter

Det känns som att jag blev sedd och inte bara var en i gruppen under min tid där. Nu när jag är vuxen försöker jag göra det samma, att se personen

Alla små saker som lärarna gjorde har gjort ett stort intryck på mig

Ovanstående citat visar att respondenterna anser att deras vyer har vidgats och de ser förskolan som en plats där de utvecklat sina förmågor vad gäller både social och ekologisk hållbarhet

D. *Ett mera globalt förhållningssätt där man sätter perspektiv på sig själv, sitt arbete och sin sociala miljö i ett helhetsperspektiv.* Liksom i kategori C ser respondenterna lärarna som goda förebilder som har lagt grunden till deras värderingar. Respondenterna i den här kategorin tycks tillämpa det de lärt sig i förskolan i ett bredare och mer globalt perspektiv. De värderingar som grundas i förskolan bidrar till en känsla för hur livet ska levas. Genom den värdegrund de fått med sig anser de att de troligen fått en bättre förståelse för vilka de själva är.

Jag tycker att jag har förskolan i Ur och Skur att tacka för den trygghet jag har i mig själv och för den öppenheten och respekten jag har för andra

Jag känner att mina värderingar etablerades redan under förskolan. Respekt för medmänniskor, miljö, djur och en ödmjukhet inför de möjligheter jag har fått och vad jag kan göra med detta för andra

Sammanfattningsvis visar studien att förskolan kan bidra med värden som kan ha stor betydelse för den vuxna individens självkänsla. I ett flertal av svaren framkommer att man minns en hel del från undervisningen i förskolan, men att föräldrarna sannolikt också har stor betydelse för att uppmuntra och föra vidare de värderingar som förskolan präglas av. Möjligen är det också så att en profilerad förskola har större möjlighet att lämna avtryck i framtiden då familjen oftast har gjort ett aktivt val utifrån den aktuella profilen. Avslutningsvis visar det sig att lärarnas förhållningssätt som goda förebilder i kombination med ett tydligt innehåll i undervisningen ger resultat som stannar kvar.

Berättelser från I Ur och Skur-verksamheter landet runt

Det finns förstås en mängd lärare inom I Ur och Skur som skulle kunna bidra till innehållet i den här boken. Urvalet har gjorts genom att försöka få in bidrag från olika delar av vårt avlånga land men också från verksamheter med olika huvudmän. Tyvärr är det några som på grund av bristande tid fått avstå från att bidra med texter. Att få veta hur det gick till när idén om I Ur och Skur kläcktes är förstås viktigt liksom att få ta del av olika enheter med olika huvudmän som förskola, skola och fritidshem samt pedagogisk omsorg. Här återfinns berättelser från enheter som har eller nästan har varit med under alla de 40 åren men också från ganska nystartade verksamheter.

I Ur och Skur Mulleborg 40 år

Siw Linde

Barnstugeföreningen I Ur och Skur Mulleborg,
Raketstigen 13 18 157 Lidingö
Förskolan startade den 23 september 1985

Antal barn:

1985 - 13 barn 2-5 år

2025 - 36 barn 1-5 år

Personal:

1985 - 1 förskollärare, även rektor, 2 barnskötare

2025 - 3 förskollärare, varav 1 också är rektor, 3 barnskötare, 1 övrig personal och 1 kock

Föräldrakooperativ sen starten

Så här började det.

1968 hyrde min man Magnus och jag tillsammans med vår två-årige son Johan en sommarstuga i Västmanland. Grannflickan Maria, fem år, tyckte mycket om att leka med Johan, men en dag sade hon: "I morgon kan jag inte leka med Johan för då ska jag gå på Mulleskola."

Vad är det för något, tänkte jag, och beslöt att nästa morgon bege mig till startplatsen. Där fick jag se

en ledare samla en liten grupp barn kring sig stolt bärande på sina ryggsäckar. När jag såg dem försvinna mellan granarna och in i skogen, tänkte jag, att det här måste våra barn få vara med om.

Då Johan fyllt fem år flyttade vi till Lidingö och han hade turen att få komma med i en Skogsmullegrupp. Varje gång kom han hem från skogen med ryggsäcken fylld med skatter. En dag höll han en kotte framför mig och sade: "Mamma, vem har ätit på den här?" Oh, tänk, jag visste inte att det var ekorren som skalat den. Jag som tyckte om att gå i skogen hade jag inte sett någonting? Nu måste jag väl bli Skogsmulleledare.

Kursen, som hölls 1976, var fantastisk, och när vi fick använda luppen var det som en helt ny värld öppnade sig. Jag började gå ut med barngrupper regelbundet för att 1980 börja på en traditionell förskola. Min första tanke var, varför tillbringar man så mycket tid inomhus? Varför får inte barnen chans att leka i skogen, på ängen eller vid sjön? Varför tycker pedagogerna att man bara kan göra meningsfulla saker inomhus?

Jag lyckades så småningom få igång en Skogsmulleverksamhet på förskolan under förutsättning att jag

själv höll i trådarna. Under tiden formades tanken: Friluftsförbundet, som har så mycket bra aktiviteter för barn såsom Skogsmulle, Lagge och Skrinna, varför inte samla allt under ett tak i en friluftsskola?

Jag hade turen att träffa en ung Skogsmulleledare och förskollärare, Susanne Drougge, som tänkte på idén och ville jobba för den. Vi var båda övertygade om att lärandeprocessen skulle ske genom gemensamma äventyr i naturen varje dag året runt i alla slags väder. Vi trodde att den kunskapen skulle ge en känsla för naturen och förståelse för balansen i naturen. I förskolan ville vi använda Friluftsförbundets metodik och pedagogik för barnverksamheten, där föräldrar, barn och pedagoger är medlemmar i Friluftsförbundet och hela familjen stimuleras till friluftsliv.

Det är aldrig bra om en god idé får ligga för länge utan att förverkligas. Det tär liksom på idéns inneboende kraft. Under 1984 skrev Susanne och jag en målsättning och för att förverkliga den var det absolut nödvändigt att satsa för fullt. Vi hade kommit fram till att det skulle vara en föräldradriven förskola, en från Friluftsförbundet fristående ideell förening, men med en stark idémässig anknytning.

Att starta en föräldradriven förskola är ingen lätt uppgift, i synnerhet inte om man inte är någon av föräldrarna. Det var framför allt tre faktorer som framför allt gjorde det möjligt att starta den första I Ur och Skur föreningen:

1. Ett målmedvetet arbete av initiativtagarna
2. Det engagemang, som den första gruppen föräldrar visade
3. Den positiva inställningen hos ägarna till huset där det hela startade

Det sistnämnda var inte minst betydelsefullt, för utan lokal skulle idén förbli teori. Lidingö kommuns positiva inställning till verksamhetsidén var också förstås en avgörande faktor för det lyckade resultatet.

Men för att starta en förskola behövs intresserade föräldrar så vi gick ut till allmänheten på hösten genom

1. Lokalavdelningens medlemsblad
 2. En "Kul i skogen dag"
 3. DN:s Nordostbilaga
 4. Lokalavdelningens 25-årsjubileumsutställning
- Flera föräldrar hörde av sig och strax före jul ordnades ett första möte, som följdes av flera med lekar och matlagning över öppen eld. I mars var det dags att uppvakta kommunen som tyckte att verksamhetsidén var jättebra och kommunalrådet förklarade: "Vi stödjer er på alla punkter men vi har ingen lokal att erbjuda. Den får ni skaffa själva".

Efter Magnus förslag hade vi röstat fram att föreningen skulle heta Barnstugeföreningen I Ur och Skur och stadgarna skrevs i april. Genom att lägga lappar i brevlådor till hus med stora tomter fick vi i maj napp på Vendevägen 3 med en tomt full av blommor och bär.

Huset var knappast en byggnad för en förskola och mycket renoveringsarbete låg framför oss. På ett positivt sätt svetsades vi samman med föräldrarna och lärde känna dem väl.

Vi fick söka bygglov hos byggnadsnämnden för ändring från vanligt boende till förskola och fick efter midsommarhelgen dispens för bygglov i tre år, vilket senare utökades till fem år. Eftersom det var semestertider och renoveringsarbetet drog ut på tiden

startade vi i augusti verksamheten hemma hos mig med sex barn. Och så blev vi upptagna i barnomsorgsplanen.

Den 23 september, vilket är den officiella födelsedagen, blev det dags att flytta in på Vendevägen med 13 barn. Huset fick namnet Mulleborg, ett passande namn för det gamla trevåningshuset från 1910. Vi märkte ganska snart att både barn och pedagoger höll sig ovanligt friska. I skogen var barnen lugna och avstressade och pojkar och flickor lekte tillsammans. När vi ofta gick till en känd plats i skogen kunde leken fortsätta och utvecklas. Mulleborgsbarn, som började skolan, fick omdömet att de kunde mycket om naturen och rättade andra barn, som bröt mot allemansrätten. När de äldsta barnen lämnade Mulleborg ville föräldrarna ha en naturlig fortsättning och startade fritidshemmet I Ur och Skur Strövarlyan.

Den första tiden fick vi många studiebesök främst av gamla Mulleledare, flera tidningar bland andra Friluftsförbundet egen tidning I alla väder som skrev att bästa dagiset finns hos Friluftsförbundet. Gam-

mellemulle, Gösta Frohm, besökte ofta Mulleborg för att spela och sjunga tillsammans med barnen. Här testade och finslipade han sin Knoppvisa med hjälp av de yngsta barnen. När Slaget om dungen uppfördes 1988 på Lidingö utspelades följande kommentarer mellan två sexåringar.

Gustaf: *Det där är ju inte Skogsmulle.*

Henrik: *Nähä, du förstår det är bara nån som spelar Gösta.*

För Mulleborgsbarnen var det bara Göstas gestaltning av Skogsmulle som dög. För att ge friluftslivet ytterligare ett lyft skänkte Gösta familjekanoten Laxe till Mulleborg.

Vi började hålla kurser Hur man startar en I Ur och Skur förskola och blev inbjudna att delta i Barnomsorgsmässan 1987. Då hade Friluftsförbundets centrala styrelse ställt sig bakom idén med en förskola.

1989 tyckte vi att det fanns så många intresserade förskolor att vi bildade I Ur och Skur Främjandet för att skriva gemensamma riktlinjer och styra upp verksamheten. Godkända föreningar fick då rätt att använda logon med eget tillvalsnamn. Samma år bildades även Stiftelsen I Ur och Skur (se ovan). Fram till 1995 hade det startat 58 nya föreningar och det blev ohållbart att driva I Ur och Skur Främjandet helt ideellt. Då upplöstes I Ur och Skur Främjandet för att ingå i Friluftsförbundets Riksorganisation. Men det är en annan historia.

Hur blev det möjligt att skapa ett Mulleborg?

Förutom ett bra förskolekoncept, en förstående äkta man och en smula tur är det tre faktorer som samverkar – pedagogerna, föräldrarna och barnen och ett starkt engagemang:

1. Att jag hade turen att träffa en entusiastisk Susanne, som hjälpte mig att utveckla verksamhetsidén. Och alla fantastiska pedagoger som Mulleborg haft under åren och som trott på och utvecklat I Ur och Skur idén. Fram till dagens underbara och kreativa personal med en tydlig pedagogisk målsättning helt i linje med den nya läroplanen.
2. De första föräldrarna, de som var med från starten, och som lade mycket tid och energi på att få igång Barnstugeföreningen I Ur och Skur och som visade att en bra idé kan ingen stoppa. De efterföljande föräldrarna, som dragit sitt strå till stacken inom flera yrkesområden och som upprätthållit det vi kallar för Mulleborgsandan. De föräldrar som nu har sina barn på Mulleborg och nya föräldrar som vill få in sina barn på Mulleborg, och som vet att man måste göra lite extra, men ändå rycker att det är värt det. Nu finns det föräldrar och pedagoger som själva varit barn på Mulleborg och det är väldigt roligt att Mulleborg fått barnbarn och syskonförskolor.

Mulleborg kan liknas vid ett Eko Logi skapat av barn, föräldrar och pedagoger i nära samspel med

naturen. Det bli aldrig riktigt färdigt utan omformas och utvecklas i samklang med dess invånare. (se vidare länk till dokumentären under Stiftelsen I Ur och Skur).

I Ur och Skur 40 år

Susanne Drougge

Jag är en hälso- och friluftsintresserad förskollärare som tillsammans med Siw Linde är initiativtagare till I Ur och Skur.

Jag har alltid haft en entreprenörsanda i mig. Samhällsintresset, långsiktigt hållbara idéer för naturen, miljön och för oss människor är viktigt för mig.

Min barndom - en bakgrund

Min barndom har präglat mitt liv, speciellt förskoleåldern. De starkaste minnena har jag tillsammans med min bonusmormor ute i skärgården. Den spännande naturen bland klippor och tallar, med båtliv och fiske och med svamp- och bärplockning. Vi tvättade oss i badviken och borstade tändarna i saltvattnet. När det ösregnade passade vi på att duscha i gläntan på berget med utsikt över fjärden.

Som utbildad förskollärare förstod jag att förskoleåldern är en mycket viktig tid i ett barns utveckling. Och att naturen kan vara en central plats för lärande och upplevelser. När I Ur och Skur började ta form ville jag därför att naturen skulle utgöra grunden för att utveckla barns kunskap om sig själva och om livet i sin helhet. När man skapar en relation till naturen så värnar man om den.

Flera barn jag följde som förskollärare på I Ur och Skur har som vuxna berättat för mig om sina barndomsminnen därifrån. De har med tacksamhet beskrivit hur I Ur och Skur på olika sätt har betytt mycket för dem. Flera av dem har nu sina barn där eller arbetar där. Flera har också berättat om vänner som inte har några minnen alls från sin förskoletid. Har du som lärare eller förälder reflekterat över hur du bidrar eller vill prägla barnen?

Som barn bad jag ofta äldre berätta om sin barndom. Många av minnena de beskrev var från lek och äventyr utomhus. Efter min tid som förskollärare och från I Ur och Skur är jag övertygad om att naturen ger oss många fler dimensioner. Den är vårt ursprung, där finns rörelse, spänning och lugn för både knopp och kropp. Inga störande intryck tar plats. Naturen, väder och upptäckarglädje styr vår vistelse och när vi anpassar oss efter naturen är den en helande plats.

Viktigt med I Ur och Skur då och nu

Jag ville att I Ur och Skur skulle vara genomtänkt och ge möjlighet att lära och därigenom berika både barn och vuxna och vara en betydelsefull pedagogisk idé bland flera andra. I Ur och Skur är det sätt som känns mest rätt för mig och jag tror verkligen på idéburen verksamhet med barnet i centrum. Det viktiga var inte att starta många och stora I Ur och Skur, utan det var vad och hur vi gjorde i verksamheten med fokus på kvalitet som bidrar till barnen och deras föräldrar som var och fortfarande är viktig. Det fanns inga alternativa förskolor i någon större utsträckning när vi startade 1985. I Ur och Skur blev ett initiativrikt komplement till kommunala förskolor. Efter en tid började även kommunala förskolor vara ute mer och det glädde mig.

Allt eftersom fler I Ur och Skur startade hann vi inte riktigt med att kommunicera våra idéer med alla. Vi behövde bygga ett kontaktnät så att vi kunde stötta varandra och sträva åt samma håll. En kommitté med deltagare från hela landet bildades. Jag insåg att vi behövde få ner våra metoder, vår filosofi och pedagogik på pränt. Alla nya förskolor fick därför gå en startkurs där vi gick igenom idé och metodik. Jag insåg att vi behövde få ner våra metoder, vår filosofi och pedagogik på pränt. Efter drygt tio år tog vi fram boken Miljömedvetande genom lek och äventyr i naturen som skulle beskriva I Ur och Skurs meto-

der grundligt men också konkret och tydligt. Boken skulle vara lättläst och ge stöd till både lärare och föräldrar. Jag ville få in miljömedvetande i titeln på boken för att stärka sambandet mellan barns lek och äventyr i naturen, ihop med en hållbar miljö. Idag kan vi se behov av att ytterligare stärka sambandet mellan en hållbar miljö och en främjande livsstil, det vill säga rörelse. Idag kan lärare och föräldrar verka för att våra barn ska få en än mer betydelsefull vardag genom I Ur och Skur. Några år senare var det dags att sammanfatta den första skriften om I Ur och Skur i skolan.

Siw och jag ville också ta hjälp av hemmiljön och samverka med föräldrarna. Vår förhoppning var att det skulle göra föräldrarna både trygga och stolta över I Ur och Skur. Dessutom, utan deras insatser hade vi inte kunnat starta Mulleborg. Många var så engagerade och bidrog på många sätt. Det betydde mycket för oss. Föräldrarna ska fortsatt ha stor insikt och kunna påverka för verksamhetens bästa. De bidrar med sina infallsvinklar. Små barngrupper och mat lagad från grunden var också viktigt. För mig hör det till I Ur och Skur grundidé och anda.

Att uppleva och lära i naturen

Vår verksamhet fokuserade på att stimulera barn genom upplevelser i naturen. Där såg vi varje barns behov utvecklas både enskilt och tillsammans i grupperna. Samklang i naturen bidrar till barns utveckling att bli trygga individer. De lär sig om medkänsla, övar motorik och får livskunskap. Detta behöver vi för att hålla oss friska, hålla naturen frisk och oss i balans. Och dessutom att inte lämna ett större fotavtryck i naturen än vi behöver.

Barn lär sig då de leker, enkelt och snabbt, när de har roligt. Naturen upplevs på olika sätt beroende på väder och årstid. Där kan vi utforska fakta, fantasi, skapande, traditioner, se sammanhang, sinnen

och medkänsla stimuleras. Här kan vi spela teater, berätta sagor, måla, sjunga, dansa, vara nyfikna, upptäcka och utforska allt tillsammans. Lära oss om naturen, djuren, insekter, växter men också om hur jag klär mig, vad jag packar i min ryggsäck, om allemansrätten, hur vi söker skydd och mycket mer. Naturen hjälper oss att förstå livet. I trädgården eller i närliggande område ska det finnas flera naturliga rum och vara kuperat som gör att barnen kan leka utan att bli störda. Fantasin ska få flöda och ge plats till att pröva, utforska, och reflektera. Det är det som ska genomsyra I Ur och Skur för mig.

Som lärare har du ansvar att vara medupptäckande och medagerande och förmedla kunskap men också framtidstro. Du kan verkligen göra skillnad genom ditt sätt att vara i ett medvetet ledarskap för friluftsliv, naturkänsla och förståelse för sambanden i naturen. Min förhoppning är också att vårt upplevelsebaserade förhållningssätt utifrån I Ur och Skur grunder ska leda till en hållbar livsstil ur miljöperspektivet. Jag är också övertygad om att vi behöver stödja ett hälsosamt hållbart individuellt liv. Forskning visar att vi behöver vara starkare än arbetet kräver för att eliminera skador och sjukskrivningar så häng med barnen i leken och utmana dig fysiskt!

Som friluftssintresserad och förskollärare var jag nyfiken på Friluftsförbundets grundidé i barnverksamheten, att barns behov av kunskap, rörelse och gemenskap tillfredsställs genom vistelsen i naturen. Där fanns Skogsmulle och hans vänner. Gösta Frohms vision, Skogsmulles skapare, menade att *"Några av de här barnen kommer att kunna påverka och förhoppningsvis också ta kloka beslut för natur och miljö på sina kommande arbetsplatser"*. Han inspirerade mig med sin inställning, för han såg redan då ett barns väg från skogen till arbetsplatsen och till livet i stort.

Föreningsliv bygger på samverkan och engagemang

där vi inspirerar och bidrar till varandra. På det sättet formar vi tillsammans idéer och metoder som till slut kan mynna ut i en pedagogik för att ge förskolebarn den bästa start jag kunde tänka mig.

Ylva Johansson, ansvarig för barnverksamheten på Friluftsförbundet kansli, var också en betydelsefull person som bidrog till samarbete mellan centrala Friluftsförbundet och I Ur och Skur under många år.

- 1987 ställer sig Friluftsförbundet centrala styrelse bakom idén med I Ur och Skur, ett viktigt steg för både Friluftsförbundet och I Ur och Skur. Inom Friluftsförbundet finns ett redan uppbyggt nätverk och den grund som I Ur och Skur vilar på.
- 1989 bildas I Ur och Skur-förbundet, ett sammanhållande organ för alla I Ur och Skur.
- 1995 upplöstes det och I Ur och Skur ingår till fullo i Friluftsförbundets organisation. Resurser från Friluftsförbundet gör det möjligt för lärare från hela Sverige att ses och samverka samt utveckla verksamheten gemensamt.
- 1996 medverkar Friluftsförbundet till att jag kan skriva den första boken som beskriver I Ur och Skurs utveckling. Miljömedvetande genom lek och äventyr i naturen. I boken samlar jag alla lärares beskrivningar och klokskap från vårt arbete genom åren.
- 2002 initierade Ylva Johansson att vi skulle skriva den första lilla boken om I Ur och Skur i skolan.

I Ur och Skur idén var så viktig för mig att jag initierade starten av I Ur och Skur Utsiktens förskola, skola och fritidshem 1995 efter tiden på Mulleborg. För mig var det naturligtvis viktigt att mina barn också skulle få formas inom I Ur och Skur verksamhet, samtidigt ville jag fortsätta utveckla I Ur och Skur.

Både Siw och jag var intresserade av matlagning från grunden för att ge barn som växer de bästa förutsättningarna. Forskning visar att vi äter för mycket processad mat, som är en av de stora orsakerna till

dagens livsstilssjukdomar. Jag ville inspirera barnen att smaka på allt och vi åt både inne och ute. Vidare ville jag göra måltiden till en avkopplande stund att få njuta av olika smaker. *Passa på att äta det du inte får hemma* är ett motto från min pappa som följt mig genom livet. Att gå utanför sin komfortzon berikar oss, ger oss glädje och självkänslan växer när vi upptäcker något nytt. Även hållbarhet var viktigt för oss, att kompostera och att ta vara på naturens och trädgårdens skafferi.

Jag lär känna Siw i Friluftsförbundet i början på 1980-talet och hon hade en idé om att starta en förskola där hon kunde inkludera idéer från Friluftsförbundets barnverksamhet. Jag läste till förskollärare och tyckte om hennes idéer, kände drivkraften, såklart ville jag skapa en barnverksamhet ute i naturen, mitt rätta element. Jag hade ju under några år varit engagerad Mulleledare. Vi börjar umgås mycket på fritiden och utan vårt samarbete hade det inte blivit något. Vi ventilerade våra idéer och drömmar om hur verksamheten skulle formas. Vi kompletterar varandra suveränt, har samma längtan och intresse att skapa en bra verksamhet där rörelse, gemenskap och kunskap kommer från och i naturen.

Jag har många fina minnen av barnsånger i samlingarna, dockteater och sagoberättande i skogen eller på vår tomt. Alla skridskoturer med iskunskap, skidturer i fina miljöer med lekar. Blöjbyte och vila i skogen med luncher på stormkök med Skogsknyttar. Vi kunde vara ute, utan stress för rutiner och tider att passa, eftersom vi hade allt vi behövde med oss till skogen. Häva med barnen och se alla vattendjur. Ligga på magen och lappa ner i mossan. Att få vara lika nyfiken som Skogsknyttbarnen, medupptäckare och se naturen genom deras ögon. Kulturhistoriska cykelturer med skolan där vi äter matsäck och stannar på Lidingös historiska platser men också berättar om myter och sägner. Alla tillfällen där vi kunde väva samman skolans uppnåendemål med naturens äventyr. Den fria leken var central och fantastisk. Det hände att nya äldre barn inte visste vad de skulle göra när de kom till skogen. För det tar tid att utveckla sin fantasi och lek. Ja, det finns många fler minnen.

Mina tankar inför framtiden

Idag vet vi att barn och vuxnas fysiska aktivitet i vardagen minskar. Till exempel har Försvarsmakten anpassat sina fysiska intagningsprov efter dagens verklighet. Ungdomsgrupper klarar inte längre de fysiska prov som fanns för 40 år sedan. I Danmark infördes 2014 en rörelsepolicy i skolan om minst 45 minuter fysisk aktivitet varje dag. Det bidrar till en mer jämlik hälsa i Danmark (Berglind, 2023). Vi behöver säkerställa att barn är fysiskt aktiva och utvecklar en god koordinationsförmåga och kroppskontroll med hjälp av medagerande lärare. Det går i linje med I Ur och Skur grundkoncept om rörelse. När barn får utveckla automatiserade rörelsemönster ökar möjligheterna till ett aktivt och friskt liv. Få en vana att röra på sig, att gå och cykla i tidig ålder. Allt liv i naturen behöver rörelse för att leva och även knoppen och kroppen. Bjuder förskolan också på hemlagad mat efter säsong och lär barn varva ner så ökar sannolikheten ytterligare till ett friskt liv.

Att kunna anpassa sig efter väder och vind och söka skydd är grunderna i friluftsliv. Det var redan från början en viktig del inom I Ur och Skur. Och med hänsyn till dagens oro i världen på många platser på grund av krig och miljökatastrofer är det fortsatt viktigt att klara sig väl, känna sig trygg och ha omdöme under enkla förhållanden. I friluftsliv får man viktiga erfarenheter för kommande behov.

Med åren har det kommit stora privata verksamheter med vinstsyfte. Med facit i hand har vinstdriven verksamhet lett till ökat regeltrassel för pedagogisk

verksamhet med idéburen pedagogik. I idéburen verksamhet är tanken att samverkan kring idén är i centrum. Min drivkraft var att I Ur och Skur skulle vara den bästa verksamheten ur ett kvalitetsperspektiv både för barn, föräldrar och lärare.

Slutkläm

Jag känner stor glädje och tacksamhet för I Ur och Skur, att förhållningssätt, arbetssätt och metoder beskrivs och förtydligar vår verksamhetsidé och knyter an till forskning i uppsatser och litteratur. Min önskan var att I Ur och Skur skulle bli en pedagogik. Jag hoppas du inspireras av litteraturen som finns om I Ur och Skur.

Nu mer än någonsin behöver vi friluftsliv, miljömedvetande och fysisk aktivitet för ett friskt liv och en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Framtidens utmaning kommer att vara att behålla I Ur och Skur grundidé för det behöver mänskligheten. När vi startade visste jag att det vi gjorde saknades. Men jag kunde jag inte ana att det vi gjorde då behövs mer än någonsin idag. Säkerligen ännu mer framöver.

Genom vidare studier har jag fått ökad kunskap och förståelse för kroppens behov av balans. Hjärnan har behov av lugn, jag menar verkligen lugn och färre intryck. Jag vill att I Ur och Skur ska fortsätta synliggöra att skogen, vattnet och fjällen är naturliga platser för både friluftsliv, vila och rekreation. Balans är en förutsättning för ett friskt liv och det är var och ens viktigaste kompetens.

Referenser

Tips på böckerna som rimmar väl med I Ur och Skurs mål kring rörelse, motorik i naturen och medupptäckande lärare.

- Andersson, Carina & Fagerström, Ulrika (2023). *Rörelseglädje för hållbara barn: fysisk aktivitet och välbefinnande i förskolan*. [Malmö]: Inläst för Myndigheten för tillgängliga medier
- Berglind, Daniel (2023). *Fysisk aktivitet i förskolan*. Första utgåvan Stockholm: Natur & Kultur
- Centrum för arbets- och miljömedicin (2023) *Fysisk träning på arbetsplatsen – varför och hur?* Stockholm: Region Stockholm Fysisk träning på arbetsplatsen

I Ur och Skur Mullebo förskola & Mårtensbergsskolan

Kerstin Björck (nedtecknat av Kerstin Andersson)

Förskolan startade augusti 1988

Skolan startade augusti 2000

Antal barn:

1988 - 12 barn 2-7 år

2000 - 8 elever i skolor 1, 27 barn i förskolan.

Skolan växte till år 6 för att till sist bli en F-år 3 skola med fritidshem.

2025: 88 elever F-år 3 och 55 barn 1-6 år

Personal:

1988-1 förskollärare som också var föreståndare, 2 barnskötare och en i köket på 3,5 tjänst

2025-3 förskollärare, 4 barnskötare, 4 lärare, en specialpedagog, 3 fritidslärare, en rektor, en kock och ett måltidsbiträde.

Startade som föräldrakooperativ, 2018 överläts verksamheten till Friluftsförbundet I Ur och Skur Utveckling. Flyttat två gånger till andra lokaler första gången 1994 och andra gången i juni 2023 då skolan bytte namn från Lötkärsskolan till Mårtensbergsskolan.

1978 utbildade och aktiverade jag mig i Skogsmulle och gymnastiken för mina barns skull och hade barngrupper på fritiden under många år. Blev grenledare för barnverksamheten i Handens lokalavdelning.

Anders Tysk, verksam skridskoledare i Friluftsförbundet kom till en upptaktsträff för Friluftsförbundet i lokalavdelningen och presenterade sin idé att öppna en förskola med inriktning *friluftsliv*. Anders hade vänner på Lidingö som varit med och startat den första I Ur och Skur förskolan och ville göra detsamma i Haninge. Snart kom ett brev från Anders och föräldragruppen om utbildningskrav för personalen som att ha adekvat utbildning för förskola men även Skogsmulleledarutbildning och hur starten planerades. Jag arbetade då på ett daghem som barnskötare och blev mycket intresserad.

På den här tiden ansågs det ovisst att ha föräldrakooperativ som arbetsgivare, så jag var osäker på om vi skulle få lön vid starten men min man sa "vill du börja arbeta där ska du säga ja även om vi bara ska leva på min lön". Så jag skickade in ansökan och blev

kallad till möte av initiativtagarna. Samtidigt skickade en förskollärare in ansökan, Sigbritt Olsson, en Friluftsförmedlare sedan många år.

Jag och Sigbritt blev hembjudna till Anders Tysk och fick träffa övriga föräldrar. De letade efter en lokal och ansökte hos kommunen om att få tillstånd att starta. Ansökan tog lång tid då Haninge kommun aldrig godkände en fristående förskola tidigare, men en tjänsteman med erfarenhet från tidigare kommun såg till att arbetet slutfördes och ansökan godkändes. Det tog ett och ett halvt år innan *Mulledagiset* öppnade i en tidigare läkarmottagning. För att lära mig mer om I Ur och Skur besökte jag Barnomsorgsmässan i Sollentuna där Friluftsförmedlandet Lidingö lokalavdelning och representanter från I Ur och Skur Mulleborg deltog för att berätta om förskolans arbetssätt och metoder. Det gjorde mig tryggare, det var något verkligt, en förskola som fanns på riktigt och arbetade med friluftsliv. En av de första träffarna med föräldragruppen ägde rum på Naturreservatet Sandemar, där alla kom med rätt friluftskläder och hade fågelkikare av olika storlekar. Jag blev där förhörd om mina kunskaper om fåglar och blommor, även namnen på latin.

Efter att vi som personal arbetat med förberedelser av verksamheten under tre veckor, tog vi emot barnen. Vi kände oss så varmt välkomna in i arbetet av alla föräldrar och vi fick en fin relation redan från början, vilket gynnade verksamheten. Kommunen gav oss ett startbidrag på 50 000 kronor, sedan plockade vi ihop material hemifrån, allt från leksaker till barnvagnar. Föräldrarna reparerade lokal och hade ansvar i olika grupper, de fixade allt! Gösta Frohm, Skogsmulles skapare, kom på besök under hösten.

Förskolan hade en fin trädgård med fruktträd och buskar men ingen sandlåda eller andra lekredskap

för barn, så vi lämnade förskolan varje dag och gick till stranden eller skogen. Vi åkte skidor, skridskor, vandrade, gjorde upp eld, byggde lägerplats ja, olika sorters friluftsliv tillsammans med barngruppen. Vi hade ofta alla måltider med oss ut i naturen. I skogen hade vi en speciell Skogsmulleplats dit vi gick en gång i veckan. Varje dag efter lunch vilade barnen inomhus förutom när vi hade heldagar i skogen då vilade barnen där. Efter första flytten till Lötkärr, kunde barnen sova ute på en altan. Ett år, hade vi planerat in barnskidskolan Lagge till efter jullovet, men all snö föll under november och töade sedan bort, så det året blev det ingen skidåkning för

barnen. Min lärdom efter det var att man måste vara flexibel och utgå från vädret med all utomhuspedagogisk verksamhet, som att åka skidor direkt när snön faller, inte efter planeringen.

Jag gick en *Starta I Ur och Skur* kurs på Lidingö, våren 1989, där jag bland annat fick med mig hur man planerade verksamheten för att få luncherna på förskolan att fungera när vi var ute så mycket. Att laga mat att sätta i ugnen innan vi gick ut så att maten var klart när vi kom tillbaka. Då kunde också den köksansvarige vara med barngruppen utomhus. På kommunens pedagogträffar fick jag berätta hur vi arbetade vilket var så annorlunda mot traditionella förskolor och vi hade ofta studiebesök av nationella och internationella grupper. Då fick jag bearbeta våra metoder och berätta om vad och hur vi arbetade inom I Ur och Skur och skapade på så sätt en plattform att utgå ifrån. Vi som personalgrupp gick på alla relevanta utbildningar som Friluftsförbundet erbjöd och vi deltog på olika träffar för erfarenhetsutbyte och lärande.

Jag var med och föreslog för grundarna av I Ur och Skur att vi borde bilda en förening då vi började bli så många förskolor och dagmammor som arbetade med I Ur och Skur. Detta för att vi skulle utvecklas tillsammans och dra åt samma håll. I december 1989 bildades I Ur och Skurförbundet och jag satt med i styrelsen från start till nedläggning 1995. Det var tolv enheter som var medlemmar från starten.

År 1994 flyttade förskolan från läkarmottagningen till en nedlagd förskola i Lötkärr. Samtidigt utökades antalet barn och förskolan fick två avdelningar. Förskolan tog emot barn från två års ålder under många år. Då kunde barnen ta sig fram i naturen och hantera sin ryggsäck mer självständigt. Det blev svårare med åren då vårdnadshavare fick vänja in sina ettåringar i en annan förskola för att sedan när de fyllt två år göra en ny inskolning på Mullebo. Det blev till slut ohållbart. Den nya förskolan hade en anpassad lekmiljö, en fantastisk kuperad tomt som gränsade till fin skogsmiljö, nära till ängar och två sjöar. Förskolan ansökte och genomförde EU projekt: Växtkraftsmål två gånger och under det sista, förberedde vi arbetet med att starta skolan, ett initiativ som vuxit fram från en grupp vårdnadshavare.

Skolan, som först låg i förskolebyggnaden behövde efter några år större lokaler och kooperativet fick av kommunen hyra moduler som sattes upp på förskolans parkering.

Jag har fått kvitto på att verksamheten varit bra år för barnen, då flera barn som gått på förskolan, haft och har sina egna barn på en I Ur och Skur och eller arbetar på en själva. Många har kommit tillbaka för att vikariera samt uttryckt hur mycket de tyckte om att gå på förskolan och skolan. Själva inriktningen, profilen på verksamheten har varit viktig från starten. Alla som arbetade drog åt samma håll, de ville utveckla och testade olika sätt att skapa utomhuspedagogiska metoder på utifrån läroplanernas mål. Vi arbetade tematiskt med upplevelsebaserat lärande där ämnesintegrering bildade en helhet i undervisningen, både i förskolan och i skolan. Barnen fick uppleva med alla sinnen och hela kroppen i autentiska situationer i lärandet. Naturen följde med in i lokalerna med naturföremål som stubbar, grenar i taket, kretslopp i glasdamejeanner.

Att jag med mina kollegor fick, med våra kunskaper och idéer, planera och genomföra det pedagogiska innehållet där Friluftsförbundets barnverksamhet genomsyrade hela verksamheten, gav mig en stor arbetsglädje. Föräldrarna ansvarade för arbetsgivarskapet och driften. Min arbetstid på I Ur och Skur Mullebo har varit en otrolig tillvaro med massor av ny kunskap, friskvård som frisk luft och motion på arbetstid tillsammans med barnen. Att få visa på och delge känslan av att tycka om att vara i naturen/skogen *det man tycker om är man rädd om*.

Efter att jag gått i pension år 2004 fortsatte jag att vikariera på förskolan fram till pandemin kom men då blev det stopp. Jag besöker ofta I Ur och Skur Mullebo, kommer som Skogsmulle eller deltar på Lucia och sommaravslutningar. Jag känner mig alltid välkommen!

I juni 2023 var det dags för den andra flytten av I Ur och Skur Mullebos förskola och den första för

skolan. Dags att lämna moduler och huvudlokal som var uttjänt och som kommunen som ägare ville riva och flytta till en av Haninge kommuns äldsta men nyrenoverade skola med nybyggt kök.

Det blev en flytt till mer ändamålsenliga och verksamhetsanpassade lokaler för fler elever. Rektor Lina Partti ansvarade för att planera och koordinera flytten tillsammans med pedagogen Emelie Patras. Informationsmöten med vårdnadshavare och anställda genomfördes redan året innan flytten för samverkan och inflytande. Gård och inomhusmiljöer ritades upp och planerades av medarbetarna i god tid. Det blev en välbehövlig storrensning. Flyttbilen körde i skytteltrafik under några varma junidagar och alla medarbetare var så taggade och arbetade ihärdigt för att få till lek- och lärmiljöerna innan barnen skulle komma. Utomhusmiljöerna utvecklades efterhand men några vikarier målade direkt lekhus, en båt hämtades och grävdes ned på gården, grill- och samlingsringar kom på plats. Lina var på Haninge kommuns skolmuseum för att ta med sig historiken in i skolan, allt som allt blev det en mycket bra start på kommande läsår.

I Ur och Skur Statarlängan - Kulturhistoria i samklang med naturen

Laila Gustavsson, Lotta Lundberg och Lotta Paulsson

Förskolan startade den 1 oktober 1989

Antal barn:

1989 - 10 barn 3-5 år, 5 barn 6-8 år

2025 - 45 barn 1-5 år

Personal:

1989 - 2 förskollärare varav 1 också var rektor, 2 fritidspedagoger

2025 - 3 förskollärare, 5 barnskötare varav 1 också är rektor samt 1 kock

Startade som föräldrakooperativ. Från och med 1998 ombildades föreningen till ett föräldra- och personalkooperativ
Skolan startade hösten 1998

Antal barn:

1998 - 23 elever

2022 - 40 elever

Personal:

1998 - 6,4 lärare + del av rektor och kokerska

2022-10 lärare + del av rektor och kokerska
Verksamheten avslutades våren 2022

Alla platser har sin egen historia och I Ur och Skur Statarlängan är belägen på historisk mark, vilket innebär att vi på förskolan/fritidshemmet/skolan under åren haft teman som bygger på faktiska händelser.

Här ger vi först lite fakta kring den plats där förskolan/skolan är belägen:

Redan på 1100-talet då Skåne tillhörde Danmark grundades ett munkkloster tillhörande cistercienserorden vid Rønne å. I slutet av 1500-talet bodde astronomen Tycho Brahe på Herrevadskloster och upptäckte år 1572 en ny supernova (Stella Nova) i stjärnbilden Cassiopeja. Kring år 1690 då Skåne blivit erövrat av svenskarna blev Herrevadskloster en kungsgård och militären tog över. Danskarna försökte återta Skåne och de så kallade snapphanarna kämpade då på danskarnas sida. En stor ek på Herrevadskloster blev på Karl XI befallning avrättningsplats för 26 snapphanar som samtliga hängdes. Den svenske kungen Karl XI och hans trupper besökte i slutet av 1600-talet Herrevadskloster inför slaget vid Lund. År 1902 byggdes det hus som förskolan och fritidshemmet driver sin verksamhet i. Här bodde under 1900-talets första hälft fyra familjer som samtliga hade arbete på Kungsgården.

Som personal på förskolan/fritidshemmet/skolan såg vi ett stort värde i att utöver all annan I Ur och Skur-verksamhet också knyta samman kulturhistorien med nutiden. I det här avsnittet kommer vi att berätta om ett urval av teman som vi känner starkt för och som är hämtade från de verksamhetsberättelser som skrivits genom åren.

En fördel med att vara en fristående förskola var att personalen som anställdes var positiva till den pedagogik som I Ur och Skur står för. Planering och genomförande av de olika teman var arbetskrävande, men då såväl personal som vårdnadshavare på Statarlängan var engagerade och bidrog på olika vis blev det aldrig riktigt tungt. Visst suckade vi ibland över alla stora projekt men när kreativitet och uppfinningsrikedom fick flöda gick det lätt och den känslan är vi övertygade om att även barnen kände av.

I och med att vi flyttade från tillfälliga lokaler till Statarlängan på Herrevadskloster fick vi också möta en historisk miljö. Vi kände till en del om trakten men för barnen var det mesta okänt. Ett tema som då växte fram var *Herrevadskloster från munkar på 1100-talet till förskola på 1990-talet*. Det blev en mycket spännande historia där barnen fick möta såväl munkar som snapphanar. Temat inleddes med att vi besökte alla gamla fastigheter i området och studerade dem väldigt noga. Vi räknade fönster och dörrar och kände och tittade på materialet som husen var byggda av. Sen konstruerade vi en modell över hela området där varje hus byggdes upp. Arbetet med modellen pågick under två terminer. Att gå så noga till väga och låta det ta tid gjorde att vi som personal fick tid att läsa in oss på historien och utveckla vår egen kunskap för att därefter kunna skapa berättelser och svara på barnens frågor. Samtidigt ökade vår egen ödmjukhet inför allt som under åren hänt på den plats vi befann oss på. Utifrån gamla kartor och berättelser vi hört av äldre invånare så skulle munkarna haft ett tegelbruk en bit från förskolan. Vi letade och fann det i en bevuxen dunge som vi döpte till Tegeltoften, vilket var platsens gamla numera bortglömda namn. Där fann vi rester av gammalt tegel och dit gick vi många gånger för att fika och leka. Vi kavlade också ut lera på en gipsform med mönster från golvet i det forna klostret. Det finns också en liten del av det ursprungliga klostret kvar och där klädde vi ut oss och spelade upp en liten scen där barnen fick möta några munkar (två ur personalen) som fanns kvar i trakten. Naturligtvis förstod inte barnen och knappt heller vi som personal hur länge det är sen munkarna bodde här men det blev en fin berättelse med en hel del fakta i.

Eftersom Statarlängan byggdes 1902 blev ett annat tema *Herrevadskloster vid sekelskiftet*. Ett av våra lekrum förvandlades över en helg med hjälp av gamla prylar från alla anställdas hem. Vi hade trasmattor, kamin, vackra bonader och fin barnsäng med pottskåp bredvid. Vi antar att ni kan förstå barnens förvåning när de anlände på måndag morgon och upptäckte det här. Under temats gång kom också en välkänd skomakare och samtidigt ideellt arbetande man i Hembygdsföreningen tillsammans med vår fritidspedagog Anna och hälsade på. Båda klädda som ett stilt par från sekelskiftet och barnen fick ställa frågor och lyssna till berättelser om hur de barn som levde i Ljungbyhed vid sekelskiftet kunde ha det. Det bjöds på syrliga karameller och alla barnen fick undersöka skomakarens galoscher. Barnen satt andäktigt och lyssnade till de spännande berättelserna som det stiltiga paret hade att förtälja. Aktiviteter som följde på denna inledning var att tillverka egna dockor av vedträd, vilket var en vanlig leksak vid 1900-talets början. Barnen målade ansikten på dockorna och klädde dem i tyg. Otroligt nog blev

detta en leksak som hängde med under flera månader i barnens lekar. Vad sysslade man med i hemmen under 1900-talets början. Jo man kardade och tovade ull så det fick barnen också prova på. Eftersom vi hade gamla uthuset kvar med fyra olika utrymmen kunde vi inreda ett av dessa till en gammaldags affär och där var kommersen god.

En dag blev vi vänligt mottagna av en dam i hembygdsföreningen som bland annat visade oss köksredskap från förr i tiden. För att ytterligare förkovra oss åkte alla barnen från förskolan och fritidshemmet till Landskrona museum där det fanns en utställning om livet på en Skånegård för länge sedan.

Den 18 juni infann sig så den stora avslutningsdagen på temat. Alla barn och personal var klädda i sekel-skifteskläder. Vi delade upp barnen i olika grupper med barnen från fritidshemmet som gruppleदार och personalen som ansvarig för olika stationer. Barnen fick bland annat prova på:

- Att kärna smör
- Koka tvätt i vedeldad tvättgryta
- Skölja tvätten i bäcken
- Blåsa såpbubblor
- Skjuta med slangbells
- I köket fick de hjälpa till att steka fläsk och skrubba skalpotatis.
- De fick mala kaffebönor med kaffekvarnen.
- Smaka på "drickablandning" som dryck till maten där några ur personalen blev riktigt sentimentala vid provsmakningen.
- Från hembygdsföreningen kom en dam i hembygdsdräkt och satt hela förmiddagen i vårt vackra rum och spann på sin spinnrock
- Som avbrott i allt arbetet lekte vi såväl den gamla dansleken Bro bro breja som blindbocksleken.

Ovanstående är goda exempel på ett upplevelsebaserat lärande. Vi hade dessutom väldigt trevligt tillsammans och såväl personal som barn trivdes. Ett liknande tema genomfördes något år senare med skolbarnen och då utvecklades temat utifrån barnens ålder och ökade förståelse.

En termin döpte vi vårt tema till *När kungen kom till Herrevadskloster*. Kungen var som nämndes ovan den svenske kungen Karl XI som besökte Herrevadskloster under några månader år 1675. Här tog vi hjälp av en ridande mamma för att gestalta såväl kurir som kung. Temat inleddes en alldeles vanlig dag då barnen var ute och lekte. Helt plötsligt kom en ryttare in på gården med en uppmaning från kungen till barnen. Han bad om hjälp med att skaffa fram hästar och manskap. Han behövde tiotusen man för att kunna sätta upp en slagkraftig armé. För att illustrera antalet tiotusen samlade vi tillsammans in lika många ekollon. Vi sparade dem i olika former som till exempel cylinder, kub och rätblock. Barnen fick också tillverka trummor, svärd och käpphästar av gamla raggsöcor för att i november vara redo att möta kungen. Vi övade på att spela på trummorna. Det gällde ju att lära sig hålla takten. Vi samtalade med barnen om att svärd som vi tillverkade inte fick användas som vapen i de dagliga lekarna. En dag var det så dags för kungen att besöka oss. I en allé nära förskolan stod alla barnen uppställda med sina trummor och där kom så kungen klädd i vacker mantel ridande på en stor svart häst. Vi spelade kungligt på våra trummor och red sedan efter kungen på våra käpphästar. I ett stort militärtält som vi lånat av militären bjöd vi så kungen på ärtsoppa och där fick barnen en pratstund om hur det kunde vara på sextonhundratalet när kriget pågick som bäst mellan danskar och svenskar just i de här trakterna. Flera av barnen var först sugna på att följa med kungen ut och strida – men vid närmare eftertanke bestämde de sig ändå för att stanna kvar hos oss.

I senare hälften av 1500-talet bodde den danske adelsmannen Sten Bille på Herrevadskloster som han hade i förläning av den danske kungen. Han var en driftig man som grundade ett pappersbruk och ett glasbruk. Som nämndes ovan tillbringade hans systerson Tycho Brahe långa tider hos Bille på Herrevadskloster och upptäckte bland annat år 1572 en supernova *Stella Nova* i stjärnbilden Cassiopeja. Med utgångspunkt i denna händelse arbetade skolbarnen med ett omfattande tema om den danske astronomen Tycho Brahe.

Skolbarnen fick en dag besök av Tycho Brahe och hans syster Sofi (två av lärarna) som var på väg till Herrevadskloster. De kom i tidstypiska kläder (lånade på Landskrona museum) och ville gärna berätta för eleverna hur det var på 1500-talet i Herrevadskloster. Under temats gång fick eleverna på fem olika stationer ta del av olika kunskaper från den tiden.

De fem stationerna var:

1. Stjärnbilder fick barnen titta på i mörka skogen intill skolan. En kartong var preparerad med ficklampa bakom för att illustrera ljusets väg.
2. Tillverkning av eget papper utifrån återvunnet papper med koppling till Sten Billes pappersbruk.
3. Tycho Brahes syster Sofi var kunnig i naturläke-

medel. Här tillverkade skolbarnen ringbloms-salva och planterade kryddväxter

4. Maten tillagades över öppen eld och det som serverades var kålrötter, lök, vitkål och rovor.
5. En tidslinje gjordes utifrån uppfinningar som fanns på 1500-talet och fram till 2000-talet.

Temat avslutades med att Tycho och Sofi Brahe kom på besök med häst och vagn. Tillsammans med barnen dansade de långdans på borggården till 1500-talsmusik. I det gamla kapellet lyssnades till fiolmusik och därefter besöktes museet där modeller av Herrevadskloster fanns utställda. Kubb är ett spel från 1500-talet så detta fick barnen spela på gräsmattan. Som avslutning på dagen serverades en högtidlig middag i det gamla Havremagasinet. Där var dukat långbord med vita dukar och levande ljus i kandelabrar.

Som uppföljning av temat gjordes en utflykt till ön Ven som Tycho Brahe år 1576 fick i förläning av den danske kungen Fredrik II. På ön uppförde Tycho Brahe Uranienborg som var ett kombinerat slott och observatorium där han kunde fortsätta med sina astronomiska utforskningar. Att eleverna lärt sig mycket av projektet förstod vi när vi deltog i en guidad rundvandring på Tycho Brahe-museet. De kunde med lätthet svara på samtliga guidens frågor.

I Ur och Skur Hattstugan -

Att starta ett föräldrakooperativ med en vision och hur I Ur och Skur blev en hjälp i att förverkliga den

Monika Vinterek

Hattstugan i Skelleftehamn

Förskolan startade som föräldrakooperativ
23 juli 1990

Antal barn

1990: 10 barn (5 var 2 år, 5 var 4 år)

2025: 17-21 barn (variation under året), 1-5 år

Personal

1990: 2 barnskötare, 1 kock på halvtid, arbets-
plikt för föräldrar 20%

2025: 1 rektor 80% , 2 förskollärare 220 %,
2 barnskötare 140 %, kock 85%, arbetsplikt
för föräldrar 40%

”Det finns troligen inga daghemsplatser eller dag-mammor om ni tänker återgå till arbete i höst.” Det beskedet gav kommunen fem mammor som tänkte börja yrkesarbeta igen 1990. Jag var en av dem och hade träffat de andra på en öppen förskola. Där hade vi lärt känna varandra och varandras barn som var i fyra- och två-årsåldern. Nu undrade vi unisont: vad tar vi oss till? När den första förtvivlan hade lagt sig uttryckte någon att det får vi väl ordna själva. Här startade processen med att få till ett föräldradrivet daghem som det hette på den tiden, även om alla sa dagis. Det fanns två kommunala sådana på vår ort och det fanns också plats för barn i ett antal privata hem med anställda dagmammor. Men problemet var att alla platser tycktes vara upptagna. Vi var därför rädda att vi inte skulle kunna börja jobba igen så som vi hade tänkt. Självt hade jag varit hemma med barn i fyra år sedan min dotter föddes 1986, bortsett

från en termin då jag studerade och hon hade dag-hemsplats några timmar i veckan. Nu hade jag sett fram emot att få börja jobba igen och jag hade ett jobb som väntade på mig. Att starta ett eget daghem blev det som skulle kunna rädda situationen för oss fem mammor. Detta var dock ingen enkel lösning. Ingen av oss hade gjort något liknande tidigare. Här skulle personal anställas och en lokal ordnas fram. Med det följde också en hel del som vi inte hade en aning om. Vi skulle bli arbetsgivare med allt vad det innebär och ingen av oss eller papporna till våra barn hade erfarenhet av personalansvar eller eget företa-gande. Dessutom fick vi snabbt lära oss att lokaler för barnverksamhet skulle uppfylla en rad krav som rörde exempelvis luftväxling och luftkvalitet liksom olika säkerhetsanordningar relaterade till eventuell brand.

Hade vi från början känt till allt som krävdes hade vi kanske gett upp. Men det som initialt bara kändes som ett nödvändigt ont och en snärig djungel av olika bestämmelser och föreskrifter vändes dock snart till en inspirerande känsla av möjligheter. Nu kanske vi kunde bygga in i vår verksamhet det som vi höll viktigt. Jag vet att flera av oss önskade att våra barn skulle få vistas i naturen och lära om och från den för att också vilja värna den i framtiden. Detta blev även en tanke som vi alla föräldrar kunde enas kring. I något läge skrev vi också ett brev till personalen där vi fick formulera våra tankar om sådant vi önskade för våra barn och i dessa var också just naturen och utevistelse framträdande. Men en viktig förutsätt-ning för att detta skulle kunna genomföras på ett bra sätt var vilken lokal vi kunde få tag på och dess läge. Detta var inte helt enkelt, men så småningom fick vi

löfte av en fastighetsägare att hyra ett parhus som låg rätt nära skogen. Den lokalen började ställas i ordning för att tjäna våra syften. Men bara strax därpå fick vi reda på att det bolag som ägde den stora industrin på orten hade ett hus till försäljning. Detta var ett av flera hus som när de byggdes var avsedda för högre tjänstemän. På den tiden var den typen av hus väl tilltagna med stora trädgårdar. Själva huset var också fint med stora rum och ett stort kök och fönster med ordentliga ljusinsläpp. Det kändes som ett drömsälle för vår verksamhet. Jag skrev till bolagets ledning och beskrev våra ambitioner. De mötte oss med positiv respons och huset blev vårt till ett fast pris. För att kunna genomföra fastighetsköpet och starta vårt daghem bildade vi ett handelsbolag.

När huset väl var godkänt efter en del insatser och vi fått tillstånd att starta daghemsverksamhet var det dags att anställa personal. Inte heller detta var enkelt eftersom vi i första hand ville ha utbildade förskollärare. Men bland ett antal sökande fann vi två unga barnskötare som utstrålade ett kunnande och en entusiasm som övertygade oss om att de skulle klara jobbet fint. De verkade inte heller avskräckta av vår önskan om att det skulle bli en verksamhet

där barnen fick vara mycket utomhus. Vi hittade även en kokerska som anställdes på halvtid. I augusti 1990 öppnade vårt dagis som vi kom att ge namnet Hattstugan efter Elsa Beskows barnbok. Alla föräldrar och barn samlades med personalen till picknick i trädgården. Vi satt på filtar på gräsmattan och det var en solig dag som jag sent kommer att glömma. Det kändes helt fantastiskt.

När vi kommit i gång försökte vi arrangera utomhus- och inomhusmiljön på ett sätt som skulle vara bra för barnen och med ledstjärnor som idag troligen skulle hamna under rubriken hållbarhet. En bärande tanke i verksamheten var att vi föräldrar skulle fortsätta att vara engagerade genom att med jämna mellanrum arbeta en dag på Hattstugan och där utgöra en resurs. Vi uttryckte också tankar om att något eller några barn skulle följa med hem till de barn som hämtades tidigt på dagen för att avlasta vår dagispersonal och skapa en lugnare miljö för de

barn som skulle vistas längre. Detta kändes enkelt när vi alla redan hade lärt känna varandra, vilket gällde både vuxna och barn.

Även om man har en vision som vi hade om att barnen skulle få vara nära naturen och lära i den och om den, kan man behöva inspiration för att få visionen att ta form och utvecklas. Det var då som en i föräldragruppen berättade att hon hade hört berättas om något som hette I Ur och Skur som var knutet till Friluftsförmedlingen på något sätt. Vi började förstå att det var genom att ansluta oss till I Ur och Skur som vi skulle kunna få ett organiserat stöd i verksamheten som kopplade till vår vision. Som jag minns det anslöt vi oss formellt till I Ur och Skur och vår personal gick en introduktionskurs där de fick lära mycket om hur de skulle kunna arbeta. En av de första återkommande aktiviteterna blev sedan att våra äldre barn fick träffa Skogsmulle en gång i veckan. Hon var en kvinna som i Friluftsförmedlings-sammanhang var omtalad för sin talang att på ett pedagogiskt sätt entusiasmera barn för aktiviteter utomhus. Snart kunde vi också starta knytteverksamhet på ett liknande sätt. Men det blev så mycket mer när vår personal blev alltmer engagerade i I Ur och Skur. Det kom att bli många kurser och studiebesök som uppskattades av de anställda. Hattstugan hade också turen att få behålla de två barnskötarna som först började hos oss. De blev båda kvar i mer än 25 år.

När barnen slutar i förskolan bryts föräldrarnas formella koppling till förskolan. Men själv har jag fått glädjen att återknyta banden då två av mina barnbarn har haft förmånen att gå på Hattstugan och jag som farmor har kunnat besöka dem där. Jag har därigenom också kunnat bevittna hur verksamheten fortsatt att utvecklas och vilka fantastiska insatser

personal och föräldrar har gjort för att förverkliga den vision vi en gång hade när vi startade Hattstugan. Det är också tydligt vilket värdefullt stöd I Ur och Skur har varit för verksamheten.

När jag tittar tillbaka och funderar lite på vad vår vision handlade om så var det hållbarhet, även om man inte talade i sådana termer på den tiden. Idag är det dock ett väl framskrivet begrepp också i I Ur och Skurs pedagogiska program. Det är ett begrepp som i stort sett alla i dagens samhälle har hört talas om även om förståelsen av det kan skifta. De flesta associerar troligen hållbarhet främst med något som har med naturen att göra. Men begreppet omfattar också sociala och ekonomiska förhållanden. En del av våra ambitioner rörde även en del sådana aspekter, såsom att stötta varandra som föräldrar och varandras barn samt att värna vår personal. Men när det gäller social och ekonomisk hållbarhet på ett samhälleligt plan, tillförde vi inte mycket. Det var nog så att vi snarare bidrog till det motsatta. För att genomföra och ta del av det vi åstadkom behöver man ha resurser i form av drivkraft, ork och kunskap av olika slag. Det hade vi och tillsammans kunde vi försäkra våra barn om en god och lärorik miljö att vistas i. Men samtidigt innebar detta att våra barn inte blev en del av den offentliga barnomsorgen där vi kunde ha varit till stöd för mindre resursstarka. Genom att I Ur och Skur huvudsakligen samarbetat med privata aktörer kan man påstå att även de främst har tjänat de resursstarka i samhället. Om vi menar allvar med en önskan om ett hållbart samhälle bör vi tillsammans verka för att alla aspekter av begreppet får utrymme. Det är därför glädjande att se att det också har blivit fler kommunala skolor och förskolor som får del av de kunskaper som förvaltas och utvecklas genom I Ur och Skur. Det är min förhoppning att den trenden ska fortsätta.

I Ur och Skur Mullekojan - Skogen är vår hemvist och vårt klassrum

Rhode Lindström

I Ur och Skur Mullekojan, ekonomisk förening

Förskolan startade 1 augusti 1990 som kommunal förskola.

1994 - 1 juli ombildades till personal-kooperativ.

Skolan startade 1 augusti 2000

Antal barn:

1990 - 15 barn 1-6 år

2025 - 90 barn 1-5 år förskola

2025 - 40 elever årskurs f-3

Personal:

1990 - 4 förskollärare varav en var rektor på 50%

2025 - 1 rektor, 1 bitr rektor, 6st förskollärare, 12-barnskötare, 3- lärare varav en speciallärare, 1- fritidslärare, 3-fritidsledare, 2-kockar, ett köksbiträde samt några lösa vikarier.

Vi bedriver en stor del av vår verksamhet i skogen. Vi leker, upptäcker, undersöker, utforskar och lär i, och med hjälp av, naturen. Under utesäsongen, som sträcker sig från mars/april till oktober/november, vistas förskolorna hela dagar i våra närliggande skogsområden. Vi tar med oss allt som behövs för att hantera alla vardagliga rutiner i naturmiljö: från tarp och liggunderlag till vilan, material för lek och lärande, till utrustning för att bygga upp en toalettstation. Alla barn har med sig sin egen ryggsäck med sittunderlag, vattenflaska och ombyten. Maten hämtar vi i kantiner och avnjuter på våra utvalda

skogsplatser. Vid några tillfällen under året kommer i stället våra kockar ut till skogen, och lagar maten på plats – både för förskola och skola - eller så lagar grupperna/klasserna sin egen lunch på stormkök eller med hjälp av eldfat och muurikka.

I våra ögon är skogen inte bara en skog utan ett antal skogsområden, där vi tillsammans har gett varje område ett namn för att identifiera den givna platsen. Rönnbärsträdet möter upp oss när vi kliver in i Rönnbärsskogen, i Rådjursskogen kan man ofta se spår efter rådjur och på Blåbärsberget finns det gott om smaskiga blåbär, för att nämna några exempel. De äldsta barnen kan växla mellan skogsområden där det finns olika möjligheter till exempelvis bygande, klättrande eller annan aktivitet.

Genom att vistas ute i autentiska naturmiljöer får vi och barnen en möjlighet att från första parkett följa naturens kretslopp och årstidernas växlingar. Vi lär oss snart att känna igen de olika fågelarter som vistas i våra skogar och hur de låter. Vi kan följa dem i arbetet med att finna en partner, bygga bo och mata sina ungar. För de som stannar över vintern,

som blåmesen, talgoxen och koltrasten, kan vi göra frökakor på stormköket och hänga upp i träden. När flyttfåglarna dyker upp igen, till exempel staren och sädesärlan, hälsar vi dem som givna vårtecken. Men det är inte bara vi som försöker ha koll på våra skogsgrannar, utan även de som har koll på oss, som till exempel ekorren som tittar förbi lagom till lunch varje dag eller kråkorna som spanar på avstånd när vi äter vårt mellanmål.

Vi brukar kalla våra skogsområden för hemmaskogar, eller hemvisten, och för att vi ska kunna vistas där, leka, bygga, klättra, läsa, upptäcka, undersöka och lära, så behöver vi också ta hand om våra skogar. Att ha koll på Allemansrätten blir en självklar del av vår vardag och barnen utvecklar en otrolig förmåga att upptäcka sådant som inte hör hemma i naturen. Burkar för sopsortering behöver alltid finnas med i packningen. På barnens initiativ tillverkar vi även skyltar gemensamt för att uppmana förbipasserande att ta med sig skräpet hem eller slänga det i soptunnan.

Så fort snön lägger sig som ett litet täcke på marken kan vi ge oss ut i skogarna och leta efter spår och se hur exempelvis harar, rådjur eller för all del katter har tagit sig fram genom markerna. Vi plockar fram skidor och stjärtlappar, passar på att utforska snö, is och vatten eller tar oss bort till skridskoisen när den har lagt sig för att öva balans med Skrinna. Då antalet dagar med snö och/eller is blivit färre med åren gäller det att passa på så fort vi har chansen.

Motoriklarmen har duggat tätt under senare år och ändringar i förskolans läroplan är på gång för att lägga ett större fokus på rörelse (www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/02/). I den kuperade terrängen i skogen finns alla möjligheter att på ett naturligt sätt främja den motoriska utvecklingen,

särskilt när det gäller balans och koordination. Här finns stockar och stenar, klätterträd, berg och slänter. Det behövs även medvetna och aktiva pedagoger och lärare som kan stimulera till aktivitet och rörelse. Pernilla Unevik och Åsa Hagdahl skriver i boken "Motorik med alla sinnen: grund för barns lärande" (2023) om att barn och elever behöver aktiva och rörliga förebilder. Vi tror att vi har en viktig roll som förebilder, inte bara när det gäller att stimulera till rörelse utan även när det gäller nyfikenhet och lärande. Inte minst lika viktigt är det att vi som arbetar inom I Ur och Skur har en förkärlek för att vistas i skogen, att vi tycker om att hänga i terrängen och upptäcka närmiljön tillsammans med våra barn och elever.

Skogen, den autentiska miljön, det upplevelsebase-
rade lärandet, friluftslivet och friluftstekniken är de

röda trådar vi drar från starten i förskolan och upp genom vår skol- och fritidsverksamhet i F – 3. En viktig del av vår verksamhet är Friluftsförskolans barnverksamheter, som Skogsknopp, Skogsknytte, Skogsmulle och Ströware. För de allra yngsta i förskolan har vi en egen friluftaktivitet som vi kallar för Frö. Genom lekar och sånger, upplevelser och utmaningar utvecklar vi känsla för, och kunskaper om, naturen. För oss är friluftsteknik något som startar i första klivet ut i skogen, från att ta sig fram i terrängen, kunna plocka fram sitt sittunderlag och sätta sig på det till att bygga en koja, surra en trefot eller hantera en morakniv. Från att upptäcka pinnen på marken till att använda den som instrument eller tälja den och använda som grillpinne vid eldfatet. Från att vara med när stormköket plockas fram, till att själv kunna sätta ihop det och sedan, under åren i skolan, lära sig att tillaga enklare maträtter på egen hand.

En älskad tradition på vår I Ur och Skurskola är vår heldagsvandring på hösten. Föreställ dig att samla hela skolan, från morgonens första strålar till eftermiddagens mjuka ljus, och tillsammans ge sig ut på en inspirerande vandring genom vår natursköna omgivning. Längs vägen möts vi av utmanande uppdrag, spännande äventyr och oväntade naturskatter. Det spelar ingen roll om det regnar eller skiner, för varje steg finner vi nya möjligheter att lära, växa och dela oförglömliga stunder tillsammans.

En viktig del av vår undervisning är vårt växelvisa arbetssätt. Detta innebär att eleverna tillbringar tid ute i skogen för att lära sig praktiska färdigheter och utforska ämnen genom direkta upplevelser. Efter att ha varit ute i naturen, återvänder eleverna till klassrummet för att reflektera över och omvandla sina upplevelser till mer teoretisk kunskap. Denna

växelvisa undervisning, som sker både utomhus och inomhus, skapar en djupare förståelse för det vi lär ut och gör det möjligt för eleverna att se sambandet mellan teori och praktik.

Genom tillgången till närliggande skogsområden kan vi bedriva en stor del av undervisningen utomhus och nyttja skogen som klassrum, ett klassrum som sträcker sig långt bortom väggarnas begränsningar, där grönskande träd och viskande vindar blir en levande del av undervisningen. Här sitter eleverna på stockar, bekvämt inbäddade i naturens egen möbelpark, och varje dag bjuder på nya äventyr och insikter. När regnet faller uppmanas kreativiteten att ta plats; och med hjälp av tarpar skapas en skyddad oas, där lärandet fortsätter obehindrat. Rep spänns mellan stadiga träd, där material hängs upp och idéer kan formas i takt med naturens rytm. Det är en plats där nyfikenhet och upptäckarglädje blir ledstjärnor, där varje löv, varje träd och varje vindpust bjuder in till reflektion och lärande. I detta levande klassrum byggs inte bara kunskap, utan även gemenskap och en djupare förståelse för naturens visdom. Genom att arbeta med naturen lär sig eleverna att ta ansvar, samarbeta och se skönheten i det enkla. Lärandet blir en naturlig del av livets stora äventyr. – en plats där vi tillsammans skapar framtiden med både hjärta och hjärna, varje dag, i sol och regn.

Att integrera naturen i vår undervisning ger inte bara en konkret och praktisk lärandeupplevelse utan också en möjlighet att utveckla elevernas kreativitet, samarbetsförmåga och ansvarstagande. Genom att vara ute i skogen får eleverna möjlighet att observera och interagera med omvärlden på ett sätt som både stärker deras fysiska och kognitiva förmågor. Dessutom skapar den utomhusbaserade undervisningen

ett positivt förhållande till naturen och miljön, vilket vi tror är avgörande för deras långsiktiga utveckling och medvetenhet kring hållbarhet.

Vi tror på att ge barnen verktyg och erfarenheter som inte bara gör dem mer kunniga utan också mer medvetna om sin omvärld. Vi tror att vistelser i autentiska miljöer, inte bara som tillfälliga besök utan som självklara inslag i vår dagliga verksamhet, tillsammans med medupptäckande, medundersökande, medupplevande och medagerande pedagoger bidrar till att utveckla barns/elevs nyfikenhet och förståelse för både ekologiska samband och vår egen påverkan på miljön. Denna nära kontakt med naturen ger också barn/elever en grundläggande respekt för miljön, och vi är övertygade om att det vi får möjlighet att uppleva med alla våra sinnen, och utveckla kunskaper om, är det vi också vill bevara och skydda för framtiden.

Till sist: Vidar Ulset, vid NIH (Norska Idrottshögskolan) i Norge, har tillsammans med sina forskarkollegor visat att vistelse i naturmiljöer främjar den kognitiva utvecklingen och förbättrar förmågan till koncentration (Ulset, V. et al., 2017; Djurberg). I ett utdrag från NIH-podden, publicerad på NIH:s hemsida, talar Ulset även om kopplingen mellan vistelse i naturmiljöer och kreativitet: "Barnehagar og skular burde... legge til rette for at barn får leike i naturen, og ikkje berre på leikeplassar... **Eit huskestativ har ein tiltenkt funksjon, mens i naturen kan barna vere kreative på ein heilt annan måte...** Det å klatre i tre, leike med pinne, vere inne i ein busk, det gir moglegheiter for kreativ leik som tilpassar barna i større grad." (<https://www.nih.no/om/aktuelt/podden/2024/>).

I Ur och Skur Kulingen - från då till nu

Veronika Peterson

1969 startades Kulingen av Karlstads studentkår.

1993 blev vi I Ur och Skur Kulingen

2010 tog vi över huvudmannaskapet och startade Personalkooperativet Kulingen.

Antal barn: idag har vi 22 barn inskrivna, uppdelade på två grupper.

Personal: 2 förskollärare, 2 barnskötare, 1 rektor och 1 köksbiträde.

Det är idag måndag morgon, den 13 januari 2025 och det är på dagen 56 år sedan förskolan Kulingen startade. Tänk vad många barn som passerat genom åren! Jag själv var inte född när Kulingen startade, men jag har fått god hjälp med historiska vingslag av Lena Andersson som var med nästan från dag ett och långt in på 2000-talet. Hon var med från när daghemmet startade till att det blev förskola med en egen läroplan.

Det var 1969, och studenter hade börjat strömma till Karlstad. Många kvinnor hade börjat studera, flera av dessa hade barn och med det ett behov av att lösa barntillsynen. Två av dessa kvinnor blev initiativtagare till att starta Ällgården (tänk ällingar), ett daghem för barn med studerande föräldrar. Tillsammans med Karlstad Stad och Värmlands Läns landsting startade Karlstad Studentkår barndaghemmet Kulingen. Det tredje daghemmet och den allra första fristående verksamheten i Karlstad. En krona per dag var avgiften den första tiden, då serverades ingen mat. Barnen hade mellanmål med sig och föräldrar kom för att hämta sina barn över lunch.

1974 skulle lokalerna i centrum rivas och Ällgården

flyttades till en gammal skola vars verksamhet precis lagts ner. I samband med flytten byttes namnet till Kulingen. Det fanns en fin skog inom gångavstånd som började användas frekvent. Barnen fick ta med sig mellanmål hemifrån och lunchen lagades ute i skogen på stormkök. Detta arbete uppskattades av studentkåren men framför allt av föräldrarna. Ryktet om Kulingens verksamhet spreds snabbt och många var intresserade av att få en plats till sina barn. Ett krav för att få en plats var att föräldrarna var tvungna att studera på dåvarande högskolan, vilket ledde till att flera föräldrar skrev in sig på kurser för att studera en termin och då säkra en plats på Kulingen för sitt barn.

Arbetet med att bedriva verksamheten ute i naturen utvecklades och efter några år kontaktades Friluftsförbundet och ledare därifrån kom och hade skogsmulleskola för barnen. Intresset väcktes ytterligare hos personalen som valde att själva utbilda sig till skogsmulle- och knytteledare.

Nu är vi framme på 1990-talet och vi hörde talas om en förskola på Lidingö, Mulleborg, som startat verksamhet med utomhusprofil som kallades I Ur och Skur. Det arbetssättet lockade och kändes som något som skulle passa Kulingen som handen i handsken. Studentkåren informerades och de gav sitt godkännande att driva vidare processen att ansöka om att gå med. Personalen på Kulingen gick olika kurser som krävdes och själva grundkursen hade vi förmånen att genomföra på vår hemmaplan, Kulingen. Laila Gustavsson och Susanne Drougge kom till Karlstad och vi fick den utbildning som krävdes för att få ansluta oss till I Ur och Skur-förskola. 1993 blev vi officiellt I Ur och Skur Kulingen. Den första I Ur och Skurförskolan i Karlstad och Värmland. I och med certifieringen hade vi en organisation i ryggen och fick på så sätt lite mer respekt för vårt arbetssätt.

Verksamheten fortsatte bedrivas i samma lokaler och med I Ur och Skur som en fantastisk bas att stå på. Jag började jobba på Kulingen som nytexaminerad förskollärare augusti 1996 och ganska direkt fick jag åka med på min första I Ur och Skur-konferens, Höstglöd på Solbacka i Sörmland. Vilken värme, gemenskap och tillhörighet jag upplevde där tillsammans med andra lärare från I Ur och Skur, det kändes så självklart med allt! Helgen avslutades med den nyskrivna och numera klassiska I Ur och Skur-sången. Jag har fortfarande kvar det handskrivna pappret med noter och text som vi fick där.

Att tillhöra en gemenskap underlättar, oavsett vem man är. Genom åren har vi träffat andra lärare från I Ur och Skur, på konferenser, utbildningar och olika nätverk och alltid känner man sig som hemma i dessa sammanhang. Det är inte konstigt att diskutera hur vi till exempel lagar mat ute över öppen eld, äter ute eller går till skogen. Det är inget man någon- sin behöver förklara eller försvara.

Mycket roliga och i vissa ögon knasiga saker har vi gjort genom åren. Tänk när vi på 1980–1990-talet varje vår åkte till Borås djurpark med samtliga barn, oavsett ålder, utan föräldrar. Vi åkte tåg dit, sov två nätter i stugor, besökte djurparken under två dagar och sedan tåg hem igen. Allt bagage polletterades och skickades med gods, personalen hade bara barnen att hålla reda på under tågresa. Inte någon gång hade vi barn som fick hemlängtan och behövde hämtas. Tänk också när vi i mitten av 1990-talet åkte hem till Lena och sov över i tält på hennes gård tillsammans med alla barnen. Vi gick ner till Vätern för att fiska på kvällen innan läggdags. Det var trångt inne i tältet och mina egna ben fick inte plats, de stack ut genom öppningen. Ett par somrar tog vi emot barnen på badstranden varje morgon under hela augusti månad. Där åt vi frukost, badade och lekte tillsammans innan vi gick tillbaka till Kulingen för lunch. Allt detta gjorde vi för barnens skull och det var rena sommarkollet vi bedrev då under några år.

Dessa aktiviteter är inte möjliga att genomföra idag, mest ur ett säkerhetsperspektiv. Större barngrupper, färre personal och medvetenheten om faror, gör att oron för att något ska hända tar över och hindrar liknande äventyr idag.

Genom åren har vår verksamhet utvecklats i takt med att kraven på förskolan har förändrats, under- visning och barnens utveckling och lärande står nu i fokus på ett helt annat sätt än tidigare. Våra största diskussioner och dilemman hade vi när den digitala världen skulle in i förskolan. Det krockade med vårt synsätt vad gäller skog, natur och det sociala samspe- let. Varför fokusera på det digitala när vi kan sitta i en solig glänta, äta mellanmål och lyssna på trädens sus, vad kan vara viktigare än det? Men vi hittade våra vägar in i den digitala världen, utan att ge avkall på vår I Ur och Skur-profil och vår värdegrund.

Med alla måsten och krav i ryggen står vi också raka i den tro att naturen, friluftsliv och I Ur och Skur är det allra bästa för barnen och deras utveckling.

Genom åren har Kulingen uppmärksammats på olika sätt som till exempel BVC, lärare på högskolor, diverse media som tidningar, radio och TV. I början av 1990-talet kontaktades vi av en smittskyddsläkare i Karlstad som ville komma på besök och se hur vi arbetade. Vi blev där och då bekräftade i det arbete vi gjorde, vår friluftprofil visade sig vara väldigt bra ur ett smittskyddsperspektiv. Smittskyddsläkaren lämnade avtryck efter sig som följt med oss genom åren: "Människorna har idag blivit rädda för helt fel saker, vi är rädda för bakterier och lite smuts. Men kemikalier och färgämnen stoppar vi i oss utan att tveka!".

Vår I Ur och Skurprofil hjälpte oss väldigt mycket under coronapandemin när hela samhället fick ställa om vad gäller arbete, förskola och skola. Medan andra förskolor fick ställa om och förändra mycket av verksamheten, så kunde vi fortsätta vårt arbete som om inget hade hänt. Pandemin påverkade barnen hos oss ytterst lite.

Vad hände med studentkåren då? 2010 valde Karlstad studentkår att avveckla verksamheten, en anledning var att de inte såg en förskola som sitt huvudsakliga syfte i kårverksamheten. Vi som jobbade på Kulingen valde att ta över och fortsätta driva förskolan som ett personalkooperativ. Och här är vi nästan 15 år senare, med Karlstad kommuns längsta kö och många nöjda familjer. Vår I Ur och Skur-profil ligger helt i tiden vad gäller miljöarbete och medvetenhet om vad naturen betyder för mänskligheten. Fler och fler inser att barn behöver vara ute och röra sig, värna om naturen och minska skärmtiden på dagarna.

Det som följt oss på Kulingen genom åren, från studentkårens förskola till dagens personalkooperativ, har varit vår barnsyn med barnet i fokus. Barnen har alltid setts som kompetenta människor vars åsikter och idéer varit och är värda att lyssna på och respektera. Och när vi för några år sedan fick I Ur och Skurs 4M att jobba med, så blev det tydligt och en bekräftelse på vår värdegrund: vi jobbar tillsammans med barnen. Vi är medupplevare, medundersökare, medupptäckare och medagerare.

Men framför allt är vi medmänniskor.

I Ur och Skur Kåsan - Att så ett frö (som leder till en verksamhet som fortsätter blomma)

Tina Wiklund

I Ur och Skur Kåsan, Stockholm

Förskolan startade juni 1994

Antal barn:

1994: 15 barn 1-5 år, 10 barn 6-10 år

2025: 69 barn 1-5 år

Personal:

1994: 1 förskollärare, 5 barnskötare

2025: 1 rektor, 4 förskollärare, 10 barnskötare samt 1 kock

Fritidsverksamhet fanns mellan år 1994-2004

År 1994 startade min mamma Åsa och kollegan Karin förskolan Kåsan i Sättra, en förort till Stockholm. Kåsan blev medlemmar i I Ur och Skur 1995. De fick faktiskt avslag på första ansökan men jag är glad att det gjorde ett nytt försök. Under den första tiden var Friluftsförbundet och I Ur och Skur en stor del av hela deras vakna tid. Åsa och Karin var grenledare som ordnade strövarläger och följde med på grenledarträffar i hela Sverige. Kvällar och helger gick åt till att leda eller delta i kurser för att lära sig mer om träd, växter, fåglar med mera. Det fanns även ett samarbete med närmsta skolan genom att erbjuda lektioner i skogen med klassen *Strövarpass*. Karin var även utbildare inom I Ur och Skur.

Många av alla de grenledare som Åsa mötte genom åren har blivit eldsjälar inom I Ur och Skur och bidragit till den fina gemenskap som finns idag. Kåsan har såklart även deltagit på alla I Ur och Skur-konferenser genom åren, där jag menar att konferensen i Björkliden toppar listan på häftiga naturupplevelser.

Givande träffar där vi fått möjlighet att träffa många fantastiska pedagoger och nätverkat inom I Ur och Skur genom åren.

Sen barndomen har Åsa levt nära djur och natur eftersom hennes farmor och farfar drev en bondgård i Grödinge där hon tillbringade sina somrar. På så sätt fick hon redan tidigt lära sig om skogen och vad den kan ge oss. Det var nog där fröet såddes som ledde till att hon ville erbjuda barn skogens fantastiska möjligheter till lärande. Mitt möte med skogen började med somrarna i Höga Kusten med många timmar utomhus i bärskogen och vid vattnet. Som skolbarn blev jag en del av Kåsan genom fritidsverksamheten efter skolan. Men på den tiden kände jag mig ofta tvingad att följa med till skogen med ryggsäck på ryggen. En kommentar kunde till exempel vara *"mamma, att du valt detta betyder inte att jag tycker det är roligt"*. Men någonstans där emellan såddes även ett frö av kärlek till natur- och friluftsliv. Nu är även jag ute med min familj på många friluftssäventyr i ur och skur. Jag finner ofta ro i kroppen av att bara sätta mig ner i skogen och luta mig mot ett träd och känner en längtan när det gått för lång tid sen sist.

Första åren - en trygg plats

Åsa och Karin var två dagbarnvårdare som ofta använde skogen som plats för lek och lärande. Under denna tid kom de i kontakt med Friluftsförbundet genom en Skogsmulle-kurs, vilket ledde till en önskan om att få starta en förskola med uteverksamhet i en närliggande skog. När en lekis-lokal blev ledig flyttade Åsa och Karin in och startade I Ur och Skur Kåsan förskola och fritidshem. Lokalen låg ett stenkast från skogen inklämd mellan två radhusom-

råden och en promenadstig ner till Mälaren. Inledningsvis hade gården inget staket och när de satte upp en gårdsgård som staket blev föräldrarna arga, de ville inte att barnen skulle begränsas på det sättet. Veckans dagar gick åt till att gå till skogen, laga mat ute, plocka bär, åka skridskor och skidor och bara uppleva allt vad naturen hade att erbjuda. Det finns så mycket att skriva om vad barnen upplevt genom åren hos oss men en favorit hos mig var när vi gick ner till Mälaren och sågade upp ett stort isblock. När barnen kämpat med att dra hem det på en kärra började vi experimentera med det. Barnen förundrades exempelvis över att det gick att se varandra genom isen.

Det var en fantastisk plats att bedriva förskola på. Inspirerande miljöer vart vi än gick. Skogen var full av svamp och bär på hösten, vintern erbjöd skridskoåkning på Mälaren, våren bjöd på stora ytor med vit-sippor som gjorde marken magiskt vit. Efter några år anlades en damm utanför gården som erbjöd utforskande i vattendrag efter salamandrar och grodor. En annan kär plats för I Ur och Skur Kåsan är Lida friluftsgård i Tullinge, där Gösta Frohm fick inspiration att skapa berättelsen om Skogsmulle och alla hans vänner. Kåsan har gjort många utflykter dit genom åren. Om ni inte gjort något besök dit rekommenderar jag det varmt.

Fritidsverksamheten som pågick varje eftermiddag var jag själv en del av. Barnen hämtades från skolan och promenerade bort från höghus och trafik. Kåsan ordnade ett brukaravtal med kommunen på en yta i Sätterskogen så vi hade möjlighet att bygga upp en lägerplats där. Vi tog hand om en kolonilott, gick ner och fiskade, vandrade, orienterade med mera. Vi hade i stort sett bara utomhusverksamhet för fritidsbarnen på den tiden. En gång blev Kåsan tillfrågade att erbjuda en grupp nyanlända ungdomar att få uppleva friluftsliv. Höjdpunkten för dem var när de blev upphissade i ett träd. Intresset hos föräldrar att placera sina barn på en I Ur och Skur-förskola har alltid varit stor och det har fortsatt ökat med åren. Det ledde till att verksamheten utökade med en ytterligare en liten förskola på cirka 18 barn år 2002. Den förskolan blev Karin ansvarig för medan Åsa var kvar på den första.

Ett vägval

Efter några års frånvaro från Kåsan och student-mössan hade kastats i luften började jag fokusera på framtiden. Den hade till en början ingenting med Kåsan eller friluftsliv att göra. Jag skulle bli pilot! Men för att kunna söka trafikflygarhögskolan i Ljungbyhed behövde jag läsa på Komvux, vilket innebar två studiedagar i veckan under ett år. Det ledde till att jag började jobba på Kåsan under veckans övriga tre dagar.

Efter ett misslyckat försök att komma in på pilot-skolan gjorde jag valet att jobba heltid på Kåsan. Jag märkte att jag trivdes på förskolan och framför allt med skogen som lärmiljö. Att se barnens utveckling från skogsknopparnas snubbelvärld till skogsmullebarnens motoriska utmaningar upp för ett berg. Sen

var jag fast och några år senare beslutade jag mig för att studera till förskollärare. Ett val jag är väldigt nöjd med idag när jag som rektor tillsammans med drivna förskollärare och barnskötare förvaltar det jag nu tagit över från Åsa och Karin.

Flytten - från liten till stor

I början av 2010 meddelade vår hyresvärd att en av våra lokaler var tvungen att rivas. Processen att flytta från vår trygga tillvaro i Sätra till något större och längre från skogen i Bredäng var motigt. Men motivationen ökade när vi förstod att vi åter igen kunde erbjuda fler barn vår I Ur och Skur verksamhet.

Att lämna något tryggt som satt spår i mig sen jag var barn var inte lätt men att så här i efterhand blev det ett naturligt byte mellan mig och min mamma. Hon och Karin byggde upp grunden i Sätra och jag bygger upp nytt på ny plats. Förskolan har utvecklats genom åren och steget till Bredäng gjorde att vi kunde erbjuda dubbelt så många barn vår verksamhet än tidigare.

Starten i Bredäng gjorde att vi var tvungna att anställa fler pedagoger. De flesta hade inte tidigare erfarenhet av friluftsliv eller I Ur och Skur verksamheter. Till en början fick vi erfarna pedagoger guida in de nya till I Ur och Skurs metoder kring undervisning och utbildning. Nu snart tio år sen flytten

jobbar flertalet kvar av de som började då. Och nyfikenheten kring I Ur och Skurs pedagogik lockar dem fortfarande.

Men denna utveckling har jag även att tacka I Ur och Skur för. Det är en stor trygghet att vi har ett nätverk inom I Ur och Skur där rektorer, förskolor, huvudmän, pedagoger samverkar mellan förskolorna och tillsammans skapar en gemensam grund. Kraven på att driva en förskola har ökat sen Åsa och Karin startade Kåsan för många år sedan. Att vara en del i I Ur och Skurs gemenskap är även ett stort stöd för oss i kvalitetsutvecklingen av vår förskola.

Framtiden

Idag ett år efter att vi firat 30 år som verksamhet kan både jag och Åsa se en ljus framtid kring vår I Ur och Skur-förskola. Vi är en förskola som det talas gott om bland föräldrar i närområdet. Kön har alltid varit lång och intresset för vår verksamhet kvarstår. Vi har tillsammans med våra anställda lyckats så många frön hos många barn genom åren. Att kunna fortsätta erbjuda förskolebarnen rörelse, lek, äventyr och massor med friluftsliv många år framöver känns fantastiskt. Idag är jag mindre i barngrupp än tidigare men får då och då göra små besök med barnen i skogen. Det ger mig stor glädje att tillsammans med barnen hitta dagliga äventyr i skogen. Att till exempel det fallna trädet förvandlas till en drake och flyger oss till fantastiska fantasiplatser. Eller att med olika sinnen få upptäcka mossan på stenen så som hur mjuk den känns mot kinden eller hur den luktar en regnig dag.

Skogen ska alltid kännas välkomnande för både stora och små och det är just den känslan som vi hoppas att barnen fått och fortsätter få med sig under sina år på I Ur och Skur Kåsan. Att de fortsätter uppleva skogen och naturen långt senare i livet tack vare det frö som vi sådde under deras första levnadsår.

I Ur och Skur Utsikten - en skola I Ur och Skur

Harriet Guter

Skolan startade augusti 1995

Antal barn:

1995: 5 barn år 1 och 11 F-klass

2025: 95 barn F-år 6

Personal:

1995: 2-1 grundskollärare och

1 fritidspedagog

2025: 16-1 rektor, 7 grundskollärare,

1 idrottslärare/fritids, 5 fritidsledare,

1 specialpedagog, 1 kock

Det har varit en fantastiskt utvecklande resa, att vara med och starta Sveriges första I Ur och Skur skola. Jag kom i kontakt med I Ur och Skur genom andra föräldrar som hade sina barn på I Ur och Skur Mulleborg. Som boende på Lidingö där det vid den tiden var ont om förskoleplatser så var jag med som förälder 1989, att starta ett föräldrakooperativ, där jag sedan blev *föreståndare* på I Ur och Skur Skogsgläntan på Lidingö. Under de första åren var jag med och arrangerade föreståndarträffar för alla I Ur och Skur-förskolor i landet. Vi hade ett bra nätverk för hela landet och diskuterade högt och lågt och

utvecklade nya idéer. En av frågorna var ofta, vad ska vi göra för våra sju-åringar, de började på olika skolor beroende var de bodde på Lidingö. Vi tyckte

och sa ofta, vad synd att de efter att ha gått på I Ur och Skurförskolan ska behöva sitta inne vid en skolbänk mesta skoltiden.

Tankarna på en I Ur och Skur-skola vaknade. I och med politiska beslut så blev det lättare att starta friskolor. Vår skola blev den andra friskolan på Lidingö. Jag hade träffat Susanne Drougge, (som var med och startade den första I Ur och Skur förskolan Mulleborg) under våra föreståndarträffar och Annelie Hamrin som arbetade som vikarie på Skogsgläntan. Vi kom att diskutera om det skulle vara möjligt att starta en skola då med tanke på en åldersblandad klass år ett till tre. På den tiden var sexåringarna fortfarande kvar i förskolan i så kallade sexårsgrupper. Det blev många arbetskvällar kring allt som hade med starten av en skola att göra. Vi ville ha med mycket från förskolans sätt att arbeta med barnen och I Ur och Skurs alla metoder och tankar var viktiga för oss att ha med i alla våra pedagogiska och metoddiskussioner.

Våren 1994 var arbetet i full gång med att hitta en bra lokal med en bra tomt, att hitta familjer som vågade satsa på denna nya pedagogik i skolans värld, och sedan när det var på gång, att söka efter personal. Det var ett roligt och spännande arbete. Vi beslöt tidigt att vi ville börja med två förskoleavdelningar och en sexårsgrupp som då hösten 1995 skulle vara vår första klass ett.

Vi hittade med Lidingö stads hjälp en fin gammal villa att hyra, på norra Lidingö med utsikt över Gråviken. Villa Karlshäll, Lidingö stad hade senast haft fritidshemsverksamhet i byggnaden men nu stod den tom. Vi förhandlade oss till ett hyreskontrakt och lyckades också ändra tomtgränsen något så det blev mer naturtomt. Vi anordnade informationsträffar för vårdnadshavare på flera ställen vid ett par tillfällen runt om på Lidingö.

Nu gällde det att hitta bra intresserad personal, vi gjorde något jag aldrig hade varit med om tidigare, vi bjöd in till en informationsträff även för personal och efter informationen fick de anmäla intresse för att börja arbeta hos oss. Därefter hade vi anställningsintervjuer. Vi hade också då bestämt att Anneli och jag skulle arbeta i varsin förskolegrupp för att kunna vara en förebild i hur vi arbetar med I Ur och Skur-pedagogiken för vår nyanställda personal och Susanne var föräldraledig och arbetade senare när vi startat, med att på uppdrag av Friluftsförbundet, skriva den allra första metodboken för I Ur och Skur.

Så när vi öppnade i mitten på augusti 1994, hade vi barn till två förskolegrupper, skogsknytt och skogsmulle och en liten blivande sexårsgrupp. Starten för all personal började 1 augusti 1994 med att planera och organisera allt, möblera, genomföra pedagogik och metodikdiskussioner första veckan. Därefter hyrde vi en minibuss och åkte till västkusten tillsammans för att gå en kurs i natur och friluftsliv för skola med Friluftsförbundet i Partille som hjälp. Det var otroligt nyttigt att både lära känna varandra och att ha gemensamma friluftslivkunskaper att stå på.

Själva företagandet med bokföring, löner etcetera arbetade vi med efter ordinarie arbetstid. Under detta första läsår, höstterminen 1994 till höstterminen 1995, arbetade vi samtidigt med att planera och utveckla alla skolidéer. Susanne hade mycket att göra med skolförberedelserna eftersom både Anneli och jag arbetade i barngrupp hela dagarna. Vi hade många möten där vi också bjöd in speciallärare för att höra hur vi bäst kunde arbeta tematiskt med flera ämnen och vi var inte heller nöjda med det läromedel som fanns tillgängliga på den tiden. Tillsammans med vår förste lärare Anna (Hjalmarsen) Westerlund, utvecklade vi läromedel och projektplaner för no och so-ämnen. Allting uppfanns egentligen från början. Vi gjorde allt läromedel för matematik och svenska själva. I princip tog vi en traditionell matematikbok och gjorde praktiska lektioner utifrån att vi kunde göra det utomhus. I svenska gjorde Anna samma sak. Det var hela tiden att tänka nytt. So och No gjordes projektplaner till och det arbetar vi med

fortfarande. Läromedel har däremot blivit bättre och bättre så idag använder vi färdiga läromedel men genomför fortfarande alla praktiska lektioner utomhus. Att arbeta ute och inne i växelverkan, var och är viktigt. Starta en lektionsgenomgång utomhus i samlingsringen för att sedan praktiskt utföra lektionen med hela kroppen och alla sinnen, därefter gå in och dokumentera på papper eller med hjälp av dator, var vårt viktiga sätt att arbeta.

Ett fint minne jag har är, från tidigt 2000-tal, när vi flyttat till våra nya skollokaler och med hjälp av våra vårdnadshavare och i samarbete med en kommunal närliggande skola har byggt ett stort vindskydd i Koltorpskogen. Vi ska fira Mickelsmäss med alla skolans barn. Jag har fiolen med och spelar en trudelutt, gånglåt från Äppelbo, eleverna sitter vid den sprakande elden. De har hela förmiddagen ägnat sig åt att karda ull, göra äppelmos på gammalt vis, kärnat smör, bakat pinnbröd och nu ska vi snart få smaka den goda hemlagade maten. Det finns inget barn som inte kommer minnas i hela kroppen vad vi gjort denna dag.

Vår skolansökan för en åldersblandad klass gick in till Skolverket samtidigt som vi startade förskolan hösten 1994 med planerad skolstart i augusti 1995. På den tiden tog det ett år att få tillstånd och det var Skolverket som gav det, i dag är det Skolinspektionen.

Vår beskrivning till Skolverket var:

"Vårt mål är att följa LPO-94 med ett tillägg att använda naturen och dess resurser då vi förmedlar kunskaper och att barnen stimuleras på detta vis i sin nyfikenhet och fantasi som leder till utvecklandet av logiskt tänkande".

En andra lärare anställdes, Linda Oscarsson, vi hade också förskollärare och fritidshemspersonal. Alla utbildades i Friluftsförbundets samtliga barnutbildningar. Vi hade skidor och skridskor på schemat från första vintern, Skogsknytte, Skogsmulle och Strövarverksamhet. Gösta Frohm kom på besök och spelade och sjöng med barnen. Hösten, augusti 1995, hade vi den officiella invigningen med dåvarande

ordförande i utbildningsnämnden och även chefen för utbildningsförvaltningen, många från Friluftsförbundet centralt och många andra var med då vi klippte vårt invigningsband, det var högtidligt och festligt.

Inför tredje läsåret beräknade vi ha full klass i årskurs ett till tre med 25 elever. Vid starten 1994 hade vi fem sjuåringar och en sexåring. År 1995 vid den officiella invigningen hade vi fem barn i år ett och elva barn i F-klass. Enligt vår plan hade vi år tre totalt 25 elever i år ett till tre. Det stod ganska snart klart att intresse fanns att bli fler, så under vårt tredje år började vi leta efter en större lokal. Detta visade sig vara svårt. Susanne arbetade mest av oss tre med detta tillsammans med föräldrar. Det resulterade till sist i att en man som arbetade på Skandiamäklarna, en riktig visionär byggde skollokaler åt oss på mark som vi fick arrendera temporärt på Canadaängens parkmark. Augusti 1999 skulle skollokalerna stå klara, men det dröjde till november innan vi kunde ha lektioner ordentligt i våra lokaler. Under tiden hade vi alla lektioner utomhus. Det som i november stod klart var matsalsbyggnad och ett skolhus. 2021 stod två skolhus till klara och vi byggde ut matsalen till det dubbla och la även till personalrum, rektorsrum och ett personalrum. Efter att våra elever under ett par år hade börjat på andra skolor efter år sex fick vi höra från mottagande skolor att *våra elever från Utsikten utöver de teoretiska kunskaperna visade två egenskaper till, det var stor samarbetsförmåga och hög emotionell intelligens*. Detta gjorde oss stolta.

Ganska snart efter oss startade det fler skolor och då var det viktigt att alla som arbetade i skolan träffas en gång per år för att utbyta idéer och metoder. Vi startade då upp med att varje höst ha en skolkonferens. Vi träffades på varandras skolor och detta utbyte har varit väldigt viktigt och bra för utvecklingen av I Ur och Skurs pedagogik för skola och fritidshem. Förskolan utökade till tre grupper när skolan och fritidshemmet flyttade ut 1999. Förskolan stannade kvar i villa Karlshäll fram till 2016, då förskolan flyttades till mer ändamålsenliga lokaler på Grönbyvägen.

Vi ansökte senare och fick tillstånd att bedriva skola år F-6, la om organisationen till åldershomogena klasser och fortsatte att utveckla I Ur och Skur konceptet för alla åldrar. Dessa år har varit otroligt spännande och utvecklande och flera I Ur och Skur-lärare runt om i landet har haft sin start hos oss på I Ur och Skur Utsikten. Det vi från början trodde var rätt väg att gå, och att sedan få det bekräftat av forskning, var stort. Att rörelse är bra och viktigt för oss alla, att befästa teoretiska kunskaper praktiskt etcetera. Jag har gått till jobbet under dessa 30 år med ett leende på läpparna. Att ha förmånen att få arbeta med motiverade pedagoger som alla har hjälpt till att utveckla vår pedagogik och metodik till vad den är idag, har varit bland det mest inspirerande jag varit med om.

Nu går jag i pension och min dotter tar över som vår skolchef. Jag är fortfarande huvudman och ägare av vår verksamhet och vår skolchef arbetar på vårt uppdrag.

I Ur och Skur Utsikten - en skola I Ur och Skur

Anna Westerlund

Anna Westerlund, arbetade som lärare på I Ur och Skurs Utsiktens skola 1995-2006.

Skrev I Ur och Skurs grundbok och metod, samt arbetade som utbildare för ledare 2006-2009.

En annons i *Lärartidningen* väckte mitt intresse 1994, då jag arbetade som nyexaminerad lärare i Lund. En utlysning av en lärartjänst på en skola som skulle heta *I Ur och Skur Utsiktens skola* på Lidingö utanför Stockholm stack ut. Skulle jag kunna arbeta både som lärare och fortfarande få vara utomhus mycket? Idéen lät lika vild som att jag skulle resa jorden runt eller jobba på en avlägsen fjällstation minns jag då eftersom jag bara hade traditionell svensk undervisning som referens.

När jag klev in på gården till *I Ur och Skur Utsiktens förskola* i den gamla villan på Lidingö som liknade Pippi Långstrumps Villa Villekulla gnistrade det till i mina ögon. En dynamisk miljö där barnen var i fokus, högt i tak, tydliga intentioner om hållbar utveckling och höga ambitioner kring förskola och skola. I Ur och Skur Utsiktens förskola var en av många I Ur och Skur förskolor i landet och här ville nu ledningsgruppen utveckla en skola med I Ur och Skurs pedagogik. Skolans läroplan skulle nås med sinnliga metoder och ett lärande inomhus och utomhus i växelverkan och de välfungerande metoderna för förskola och den barnsyn som gällde där skulle lyftas in i skolan. Friluftsförskolans metodik, ledarutbildningar och värdegrund genomsyrade förskolan i samklang med I Ur och Skurs pedagogik. Förskolan och skolan var en platt organisation där varje ledare hade stort utrymme och frihet, men

länkat till stort ansvar. I Ur och Skurs skola skulle ge eleverna en gedigen utbildning med god måluppfyllnad enligt läroplan, men även ett långsiktigt arbete mot hållbar utveckling. Ungas känsla för naturen skulle skapa förutsättningar att vårda, bry sig om och engagera sig för natur, samhälle- och vår gemensamma framtid.

Vi tog emot de första eleverna hösten 1995. Arbetslaget ägnade tid varje dag åt metodutveckling. Rektor Susanne Drougge, tillsammans med ägarna Annelie Hamrin och Harriet Guter hade modet att tro på en grundskola med I Ur och Skurs metoder. Tänk vad bra att de vågade och att så många elever nu runt om i Sverige fått en inkluderande, holistisk, tillåtande, spännande skolgång sedan dess! Ledningsgruppens engagemang och ambitioner har kommit att betyda mycket för många. I Ur och Skur Utsiktens förskola och skola har haft och har många studiebesök och har också stöttat och inspirerat många skolutveckling.

En framgångsfaktor för den snabba metodutvecklingen var att alla lärare måste ha läroplanen helt i ryggraden. I en fristående skola blev man ifrågasatt av vårdnadshavare, myndigheter, politiker med flera. Utifrån läroplanen arbetade vi med I Ur och Skurs metodik med upplevelsebaserat lärande, naturen och den fysiska miljön som lärmiljö, lek och äventyr, sinnlighet, friluftsförskolans friluftsskolor och alltid eleven i fokus. Med kunskap om skolans uppdrag och ständig reflektion kring elevers lärande, vågade vi ta ut svängarna i undervisningen. Det som passade bäst att göra i klassrummet gjordes där, det som passade bäst att göra i solgläntan under eken gjorde vi där, det som passade bäst att göra i samlingsringen på gården gjorde vi där och när eleverna arbetade självständigt kunde de välja

plats där de fann bäst fokus: vid bänken, på mattan eller kanske ute på balkongen i solsken. Vi hade inte många traditionella läromedel utan byggde upp en bank utifrån de tema vi arbetade med. I svenska och matematik hade vi läroböcker men la in praktiska moment i stor utsträckning, samt olika läromedel för färdighetsträning. Materialen gjordes i papper som laminerades, i trä eller av återbruk. Med dessa laborativa läromedel kunde elever träna vidare till de kunde olika delar oberoende av ålder. I Ur och Skurs skola hade en del av veckan med individualiserat arbete utifrån progression, samt att mycket av undervisningen gjordes i helklass eller mindre grupper.

Från augustistarten 1995 finns nu bara ett VI om jag ska tänka kring skolutveckling. I Friluftsförbundets metodik har alltid ledarskapet varit det centrala. Medagerande, medupplevande, medundersökande och medagerande ledare var det som gjorde arbetet som lärare så unikt för oss. Lärarna på skolan och förskolan har drivits av stor passion och det har varit en nyckel till de unika skolorna som vuxit fram. Tillsammans med eleverna utformade vi undervisning och de höga förväntningarna på eleverna gav goda resultat. Skolledning, Friluftsförbundet, lärare, elever och vårdnadshavare utvecklade tillsammans i ödmjukhet och med stort mod denna skolform. I Ur och Skurs organisation med nätverk lokalt och nationellt har varit en stor styrka då ett flertal av förskolor och skolor är små. De metodböcker som tagits fram av Friluftsförbundet och senare I Ur och Skur har varit styrdokument för att upprätthålla kvalitet och mer likvärdig skola.

I all undervisning hade vi de didaktiska frågorna

- Vad?
- Vem?
- Hur?
- Var?
- När?

Platsen, lärmiljön för undervisning kom att bli helt central. I Ur och Skurs pedagogikmodell i form av en cirkel tog form. Vid denna tid hade I Ur och Skur samma cirkel för förskola och skola. I skolan var det upplevelsebaserade lärandet det som vid den tiden var mest innovativt. Elever skulle få uppleva så mycket som möjligt och få egna förstahandsupplevelser. Det vi inte kunde göra, uppleva elever erfara i i den fysiska miljön, dramatiserade vi eller berättade om. Eleverna skulle bli sinnligt berörda för att få förståelse och kunskap, samt skapa förutsättningar att lära mera och öka motivationen.

Vid denna tid fanns det inte så många fristående skolor i Sverige och framför allt inte andra skolor som arbetade med upplevelsebaserat lärande, utomhuspedagogik, tematiskt, olika uttrycksmedel, integrerat fritidshem med skola att göra studiebesök på. Jag fick då resa till Susan Humphries skola utanför London, *The Coombes infant school*. Här fanns det inspiration och en välfungerad skola att ha som förebild. Här var upplevelser centrala, skiftande lärmiljöer utomhus och inomhus, berättande, individuellt arbetssätt och medupplevande lärare och framför allt mycket höga förväntningar på eleverna.

Efter några år blev byggnaderna för små och I Ur och Skurs skola byggde nya lokaler på Lidingövägen år 1999. Här finns nu en skola f-6. En stor framgångsfaktor för den unika pedagogiken har varit helhets-

synen. Skolan och fritidshemmet är integrerat. Här kan lärare möta eleverna i andra situationer och uttrycksformer och få en bredare bild av elevens kunskaper, förmågor, utveckling och behov. Det är alla lärare som arbetat på I Ur och Skurs skolor som utvecklat pedagogiken till det den är idag. Med passion, kunskap, engagemang och mod är I Ur och Skurs skolor dynamiska lärmiljöer med gedigna utbildningar, samt att elever får goda friluftskunskaper, naturkunskaper, känsla för naturen som skapar förutsättningar för en hållbar livsstil samt hållbar utveckling lokalt, regionalt och globalt.

Som ett led i arbetet med globala målen vore det önskvärt att det fanns många fler I Ur och Skur skolor i Sverige. Här skulle fokus ligga på;

- Mål 3 Hälsa och välbefinnande
- Mål 4 God utbildning för alla
- Mål 11 Hållbara städer och samhällen
- Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald

I en osäker framtid ur många perspektiv är en utbildning på en I Ur och Skur skola också ett led i ett långsiktigt beredskapsarbete i att unga människor blir robusta, att de har hög måluppfyllnad i läroplanens alla ämnen, att de har goda friluftskunskaper, kan laga mat under enkla förhållande, klä sig enligt flerskiktssprincipen, ta hand om sig själv och även ha andras bästa för sina ögon. Tack alla ni lärare, rektorer, elever, vårdnadshavare som utvecklat och utvecklar I Ur och Skurs skolor i Sverige. Ni gör skillnad!

**INGEN SKA LÄMNAS
UTANFÖR**

I Ur och Skur Lilla Nyfiken - dagbarnvårdare I Ur och Skur

Lena Lindström

Arbetade som barnskötare i Botkyrka 1981 men blev dagbarnvårdare i vårt hem i Sollentuna 1989 då vi fick vårt andra barn. 1991 privatiserade Sollentuna kommun och jag startade ett eget företag Lilla Nyfiken KB. 1997 startade jag och min kollega varsitt I Ur och Skur, efter uppmantran av en annan dagbarnvårdare i Sollentuna. "Ni är ju redan I Ur och Skur" det är bara att ni fått ett namn på det ni gör.

Antal barn:

5 dagbarn 1-6 år

3 skolbarn 7-8 år

Jag är själv Mullebarn från Hudiksvall 1965 och när min bror senare skulle gå Skogsmulle blev min mamma själv Skogsmulleledare. När vi flyttade till Stockholm så fortsatte jag som Ströware. I dagbarnvårdargruppen som jag arbetade i (17 vuxna) ledde jag arbetet med Skogsknytte och Skogsmulle, varje vecka för alla våra gemensamma barn. Från 1994 var jag aktiv i Friluftsförbundet Sollentuna lokalavdelning som utbildare inom friluftsskolorna Skogsknopp, Skogsknytte och Skogsmulle, Äventyrs guide, Barnskridsko. Satt i styrelsen och gick utbildningar inom Friluftsförbundet nästan varje helg.

När vi gått I Ur och Skur Grundutbildning på I Ur och Skur Utsikten på Lidingö, startade jag och min kollega upp I Ur och Skurverksamheten tillsammans. Vi lärde oss utomhuspedagogik genom praktiskt arbete. Vår målsättning var att träffas varje dag i på en gemensam plats i skogen mellan klockan 8 och klockan 16. Vi skulle äta ute varje dag, men bara laga lunch på stormkök en dag i veckan, och tillaga mellanmålet på stormköket varje dag. Det var en

härlig tid med många skratt – särskilt i början då vi fick skriva långa listor på allt som skulle med i packningen – och ändå glömdes viktiga saker så som gafflar eller som någon gång hela lunchen (!!!) Vi såg vikten av platsen i skogen och valde en där det var relativt enkelt för föräldrarna att komma till med bil. De föräldrar som lämnade efter klockan 8 eller hämtade före klockan 16 kunde göra det i skogen. Vi delade upp friluftsskolorna mellan oss vuxna, så att vi kunde genomföra våra olika grupper varje vecka.

En dag går jag i väg på Skogsmulle med våra femårningar, det är lite kyligt och krispigt i luften, så vi tar oss en vandring och går på upptäcktsfärd i naturen. Alla har ryggsäckar med sitt förmiddagsmål i och vi går på jakt efter tecken på att vintern nalkas. I skugorna ser vi frost men hittar lite trattkantareller som står kvar. Vi knallar på och rätt var det är så känner jag inte längre igen mig i skogen. Men jag har ett bra lokalsinne så jag vet åt vilket håll vi ska röra oss. Därför bestämmer jag att det är dags för förmiddagsmålet och kaffe för mig. Stärkta av fikat så börjar vi gå igen. Rätt var det är så säger ett barn "Lena är vi vilse nu?" Barnet anar och märker att jag inte går med samma säkerhet. Då får jag ta tag i situationen och säger att vi "absolut inte är vilse. Vi går bara en annan väg tillbaka" Sedan går vi mer bestämt. Efter en liten stund kommer vi ut på en större stig och då känner vi alla igen oss och går direkt tillbaka till min kollega och de andra barnen. Barnen ropar högt att "Vi gick nästan vilse idag, det var så spännande." Det var verkligen upplevelsebaserat lärande. Verksamheten avslutades våren 2004, då jag startade en I Ur och Skurförskola och min kollega gick vidare till att arbeta på en montessoriförskola. Att tillsammans få arbeta och gemensamt starta upp vår I Ur och Skurverksamhet var bland det roligaste jag gjort. I Sollentuna fanns det då tolv olika I Ur och Skur från dagbarnvårdare, förskolor men också en skola, så vi hade ett otroligt samarbete i vårt nätverk.

I Ur och Skur Lilla Holm

Cecilia Sandgren

Förskolan har inskrivna 24 barn, sex stycken pedagoger och en egen kock.

På ett säteri från 1600-talet i Göteborg på Hisingen där hittar ni Lilla Holm. Huset är rött och smälter in i området, staketet som ramar in förskolans utemiljö är byggt av trä. En förskola likt Bullerbyn. Förskolan ligger vid en damm som barngruppen går förbi när de ska på sina utfärder mot skogen eller till en närliggande hage.

Lilla Holm startade år 2001 och har från start varit en del av I Ur och Skur. Förskolan är ett föräldrakoopertativ där samarbete mellan föräldrar och verksamhet gör förskolan till den plats den är idag.

VARMIS

När jag träder in på förskolan hör jag "Cicci, kolla jag hittade skräp, jag gjorde en varmis, jag slängde skräpet i papperskorgen". Detta är vanliga uttryck från barnen på Lilla Holm. Det kan också vara "Cicci jag fick en varmis idag, det där gummi-bandet vid stöveln det är så krångligt så jag fick hjälp av min kompis, jag blev så glad". Knopparna som är de yngsta barnen på förskolan som skall ta sig in efter massa lek ute när en knapp ser att en annan knapp behöver hjälp med vanten, den sitter fast. Knopp hjälper knapp och jag berättar "vad fint, du gjorde en varmis när du hjälpte" och visar den visuella bilden på ett hjärta.

En varmis, vad står detta uttryck för? En varm handling mot någon annan. Någon annan kan vara ett annat barn, det kan vara att inte skräpa ner i naturen, inte slänga skräp i vår damm, få en varmis, säga en varmis till någon eller när vi pedagoger kommer med

kaffe till en annan pedagog. Då benämner vi det med varmis. Jag blev introducerad i begreppet varmis på en föreläsning om hållbar utveckling som I Ur och Skur Utveckling arrangerade. Det var utbildaren Eva Lundbäck som inspirerade mig att använda begreppet varmis i arbetet med den sociala dimensionen. Det lilla ordet är ett enkelt redskap för att arbeta med I Ur och Skurs värdegrund i praktiken. Ordet varmis har en viktig innebörd och är användbar för oss pedagoger, barnen och vårdnadshavarna.

Tänk att få en varmis, kan få dig att känna att du är viktig, att någon har sett dig och uppskattar din handling. Alla behövs. I Ur och Skur arbetar med att värna om varandra och närmiljön, här och nu men även för framtiden. När barnen drar egna slutsatser "Cicci jag måste fånga skräpet, tänk om det hamnar i dammen, det är ingen

varmis mot dammen eller mot djuren". Tänk att jag och barnen får äga denna betydande handling i våra händer. Den här generationen tar med sig varmisar från Lilla Holm och ut i världen. Jag möter en vårdnadshavare i hallen som står och har en dialog med barnet innan överlämning "jag tänkte jag hjälper dig med kläderna och gör en varmis". När varmis används så känner jag glädje i hela min kropp. Jag blir lycklig att veta att ordet har fått fäste hos oss på Lilla Holm och genom både barn och vuxna sprider sig ordet och dess innebörd ut i världen.

Varmisarna har verkligen landat hos mig för att stanna. En varmis symboliseras av ett hjärta. För mig är det viktigt att använda varmisar på Lilla Holm för det är en plats där alla får plats. Alla skall vara viktiga. Det lilla och det stora, allt räknas. Tänk att en symbol och ett ord kunde inkludera allt detta. Det är en av grundpelarna i I Ur och Skur, en inkluderande och tillåtande plats där det finns möjlighet för alla individer att växa till den man vill bli. Jag gör varmisar till mina kollegor "jag såg era miljöer ni skapat inomhus, jag önskar jag vore barn och kunde ha en sådan miljö omkring mig" eller "Jag såg hur fint du bemötte det barnet i hallen idag när barnet stod inför en tuff situation". Till barnen "jag såg hur du såg att kompiserna inte kunde nå spaden och du hjälpte till, vilken tur vi har dig" eller "tur vi tar med oss skräpet hem från skogen, vi vill ta hand om skogen så den håller för alltid, denna plats är viktig för oss". Jag gör intryck och avtryck hos barnen på Lilla Holm genom varmisar nu och framöver. Varmisarna har kommit till oss för att stanna och spridas vidare!

I Ur och Skur Kulla förskola - Varför I Ur och Skur?

Maria Eriksson

Förskolan startade 1 april 2007 som ett föräldrakooperativ med 15 barn. 2013 så tog vi i personalen över och driver det i dag som ett personalkooperativ.

2014 tog vi steget att bli en I Ur och Skur förskola

Vi har tillstånd till 18 barn och har en avdelning med 1-5 år. Vi hyr lokaler av Österfors idrottsförening och får samtidigt tillgång till ett elljusspår alldeles utanför dörren, skog, vatten med olika djur inpå knuten.

Vi är idag 2 förskollärare varav en även är rektor, 1 barnskötare och samt en anställd i köket.

Varför I Ur och Skur?

Hej Kollikok! ropade vi. Efter att vi provat att ropa tre gången så hörde vi att någon plötsligt svarade längre in i den gröna skogen. Strax innan så hade vi öppnat Skogsmulles brevlåda där det låg ett brev till barnen där det stod att vi fick smaka på mullegodiset om vi ville. Jag delade ut lite till de barn som ville ha och sedan fortsatte jag läsa i brevet. Där stod det att vi skulle prova och ropa *Hej Kollikok!* för att se om Skogsmulle var hemma. Jag märkte att barnen var förvåningsfulla och nyfikna. En pojke sträckte sig efter sin mammas hand för det var nog väldigt pirrigt att stå där och vänta. Vem var den där Skogsmulle?

Allas blickar letar sig in bland träden och söker efter den som har svarat *Hej Kollikok!* tillbaka. Ett glatt ansikte dyker upp bakom en grön stor buske

och vinkar åt oss. *Hej Kollikok!* ropar han igen och alla barnen som tidigare rört sig runt mig står nu stilla. Ett av barnen ropar glatt tillbaka och vinkar. Ett annat barn blir blygt och ställer sig bredvid sin pappa. Några av barnen kommer och ställer sig jämtesides med mig för att vara säkra på att inte missa något. Jag och Skogsmulle utbyter några meningar på avstånd om det härliga vädret och att vi har kommit för att hälsa på. Skogsmulle bjuder in oss till sitt vindskydd strax bredvid. När jag frågar barnen om vi ska följa med Skogsmulle så ropar alla ja och skyndar sig till Skogsmulle som står där i sina gröna kläder, sitt yviga bruna hår med en näverhatt med röd fjäder, bruna näbbstövlar, en näverkont på ryggen och en svans som sticker fram bakom benen.

Under resten av besöket hos Skogsmulle så är det han och barnen som är i fokus. Jag sitter med och beundrar det magiska som händer i mötet mellan Skogsmulle och barnen just där och då. Hur vi tillsammans lyssnar efter fåglarnas sång, ser hur myrorna arbetar längs sina stigar som går förbi vår sittplats. Jag ser barnens nyfikna och glittrande ögon när de får hjälpa Skogsmulle att plocka upp skräp i skogen. Den lilla pojken som höll sin mamma hårt i handen när vi stod vid postlådan tidigare hittar ett tomt godispapper som han plockar upp och springer bort och ger till Skogsmulle. "Titta Skogsmulle, jag hitta skräp!" säger pojken med ett stolt leende och Skogsmulle svarar med ett brett leende och tackar pojken för hjälpen. Pojkens första möte med Skogsmulle men även mitt första möte med Skogsmulle.

Gösta Frohm och jag

Det var 1994 när jag gick i gymnasiet i Sollefteå som jag fick möjlighet att gå utbildningen Skogsmulle och vännerna för att sedan kunna sommarjobba

på Mulleriket där barnen får en halvdags vandring med flottfärd där de träffar alla vännerna i lite olika naturmiljöer. Det var också första gången som jag kom i kontakt med Skogsmulle och Friluftsfrämjandet. Då jag har ett stort teaterintresse så fastnade jag fort för detta och det tog inte lång stund förrän jag gick från att jobba som guide till att ikläda mig rollen som Skogsmulles vän Laxe. Sedan rullade det på. Gösta Frohm, som är upphovsmannen till Skogsmulle och vännerna, var ofta och besökte Mulleriket och jag fick vara med på möten för att fortsätta utveckla både Mulleriket och aktiviteter runt om. Gösta Frohm uttryckte verkligen vikten av att barnen skulle få möjlighet att vistas i skog och natur tillsammans med Skogsmulle och vännerna. Jag fick möjligheten att jobba med Gösta Frohm några gånger. En gång skulle Skogsmulle och en dragspelarare vara på biblioteket och sjunga några visor med barnen. Gösta Frohm skulle då vara gammelmulle som skulle ropa på Skogsmulle som då var jag. Den gången var jag nervös men det gick toppen. Jag fick även chansen att vara Nova första gången när hon skulle presenteras på Mulleriket. Det var många som samlats vid dansbanan på Risö camping i Sollefteå där Nova välkomnades till tonerna av dragspel.

Kulla förskola blir I Ur och Skur

Kulla förskola i Österforse öppnade i april 2007 som ett föräldrakooperativ och blev certifierad som en I Ur och Skur förskola 2013. Året efter tog vi pedagoger över och idag driver vi det som ett personalkooperativ. Redan från start så kändes det som att vår förskola drevs som en I Ur och Skur. Det beror både på att vi är granne med naturen men även på oss pedagoger. Jag har min erfarenhet av Skogsmulle, Mulleriket och Friluftsfrämjandet. Sara är uppvuxen i Ammarnäs och har fjällen och dess natur och allt

vad det innebär djupt i sitt hjärta och sedan har vi Tomas som gillar jakt, fiske och trivs i skog och mark. Att vi fick använda oss av våra erfarenheter och kunskaper redan från början var naturligt för oss. Tidigt så valde vi också tre ledord som följer oss även idag: Natur, trygghet och flexibilitet.

Men även om det var självklart från start att vi skulle bli en I Ur och Skur förskola så har det under åren diskuterats om vi ska fortsätta. Det slutar alltid med att det finns så mycket bra med att tillhöra I Ur och Skur så vi vill fortsätta. Jag är så tacksam över mina fantastiska kollegor på Kulla som jag nu jobbat med i 18 år.

Vad är det som gör att vi blir kvar inom I Ur och Skur?

Inom I Ur och Skur så känns det som att vi är en

stor familj från norr till söder där vi alla har olika förutsättningar. Det är inte bara att det finns olika driftsformer men det är även miljöerna, årstiderna och naturen som skiljer sig åt mellan oss. Det vi har gemensamt är en kunskap att friluftsliv och vistelse i naturen är viktigt för barnens lärande och utveckling. Nätverket har stor betydelse för vår kvalitets-säkring. När vi kom in i vårt nätverk så fungerade det inte så bra. De som varit med länge berättade om hur det hade fungerat förr och då bestämde vi oss för att utveckla nätverket till att bli något som alla uppskattade och kände var viktigt. Varje förskola utsåg en I Ur och Skur ansvarig som tillsammans med rektor började träffas för att utveckla nätverket. Vi hittade en form där vi kunde mötas och förstå varandras förutsättningar och kunde därefter sätta upp gemensamma förhållningsregler. Samtidigt så tog våra nätverksansvariga med sig våra tankar, behov och idéer till de centrala nätverksmötena för att vi ville hjälpa till och utveckla I Ur och Skur. Idag ser vi verkligen fram emot våra träffar och kollegiala samtal som vi tillsammans anordnar i vårt nätverk.

På vår förskola delar vi upp barnen i mindre grupper och besöker skogen i princip dagligen. Från april till oktober tillbringar vi all tid ute för att sedan under vintern anpassa oss efter vädret. Ute får barnen uppleva naturen och djurlivet som finns i närmiljön. Vi följer spår efter till exempel ekorren och räven. Vi upptäcker grävlingarnas gryt och bajs efter älgarna. En gång hittade barnen ett dött rådjur som ett lodjur har gömt under en gran. Vi brukar lyssna på fåglarnas sång och hackspetten som hackar efter mat. På sommaren så utforskar vi vattnet och mängder av småkryp som vi bara måste få förundras över en stund. På hösten skördar vi och plockar svamp och bär. Vintern ger oss möjlighet till att åka stjärtlapp, pulka, skidåkning, skridskor och ibland använder vi snöskor. Vi skapar av snö och vi funderar över vart alla djuren är under vintern. Sen på vårvintern så blir det ljusare och solen värmer våra fingrar när vi åter ute.

Våren välkomnas med längre äventyr i skogen och glädjen av att kunna springa ute utan overaller, mössa och handskar. Ja alla årstider och alla väder ger möjlighet till fantastiska undervisningssituationer men även vila och återhämtning. Barnen får ansvara för sin utrustning, vila i sovsäck, vi lär oss om eld och att använda kniv. Vi pedagoger är nära barnen när det upptäcker och upplever. Vi är med och utforskar och både följer och leder barnen. Vi har ett medvetet ledarskap och använder oss av olika uttrycksformer, äventyr och lekar i vår undervisning.

Ser vi på dessa delar enskilt så finns det många förskolor i vårt avlånga land som jobbar med detta. Så att vara ute i naturen, skapa och leka har vi ingen ensamrätt på. Men när vi lägger ihop delarna till en helhet, till något som genomsyrar vår verksamhet, det är då som vi arbetar efter I Ur och Skurs pedagogikmodell. För att lyckas med det så behövs de utbildningar som erbjuds, nätverken, engagemanget som får oss att utvecklas och känna tillhörighet. Tillhörigheten av att vara i ett större sammanhang där vi är flera som väljer naturen och friluftslivet som

det naturliga i vår utbildning. En miljö som gynnar varje barns utveckling och lärande men även är en bra arbetsmiljö för oss pedagoger. Att få vara ute där det inte behövs några färdiga leksaker för de uppfinner vi tillsammans. Barnen utvecklar kreativitet, de leker, utforskar, upplever, upptäcker med alla sinnen och hela kroppen. Både barnen och jag som pedagog får röra på oss naturligt, andas frisk luft och våra ansikten fångar solljuset som strilar ner genom bladverket.

Så varför I Ur och Skur? Därför naturligtvis. Att vara ute ska vara naturligt och genom att vi är ute och använder oss av upplevelsebaserat lärande med ett utomhuspedagogiskt förhållningssätt under alla årstider så blir vi naturligt vis, naturligtvis.

Pedagoger och barn på I Ur och Skur Kulla fick ta emot Sollefteå kommuns miljöpris 2025. Detta pris tilldelades vi för vårt dagliga arbete med att utveckla barnens naturkänsla och främja ett rikt friluftsliv för en hållbar livsstil för både barn och vuxna.

I Ur och Skur - fritidshemmet Lönner

Liselott Johansson och Monica Fagerström

I Ur och Skur Fritidshemmet Lönner, Sävadalen I Ur och Skur Fritidshemmet Lönner startade hösten 2010.

Antal barn: 2009-35 elever 7-8 år, 2010 - 44 elever 7-9 år, 2025 - 47 elever 6-9 år

Personal: 2009 - 2 fritidspedagoger, 2010-2 fritidspedagoger, 2025 - 2 lärare i fritidshem

I Ur och Skur Fritidshemmet är en kommunal verksamhet på Oxledsskolan i Sävadalen, Partille kommun och vår lokalavdelning är Friluftsförbundet Partille.

I Ur och Skur Fritidshemmet Lönner, Hur började det? Under flera år framförde vi en vision om ett I Ur och Skur fritidshem skulle bli ett uppskattat tillskott och logisk fortsättning på den I Ur och Skur förskola som fanns i skolans närområde. I ett kommunomfattande utvecklingsarbete i Partille kommun 2009, *kvalitet i fritidshem*, kom slutligen möjligheten att förverkliga vår vision med rektorsstöd. Vi fick i uppdrag att skapa intresseanmälan med förutsättning att minst 35 vårdnadshavare skulle anmäla sitt intresse. Det visade sig att det fanns ett stort intresse. Vi genomgick den utbildning som krävdes för att certifiera vårt fritidshem till I Ur och Skur och startskottet för verksamheten med 63 intresseanmälningar blev till verklighet. Hösten 2009 startade vi vår nya verksamhet på Vallhamra skola under namnet Korallen 1:2 med utomhuspedagogisk inriktning. I oktober 2010 godtogs vår ansökan centralt och I Ur och Skur Fritidshemmet Lönner hade fått sin uppstart.

Invigningen gick av stapeln under en trivsamt familjekväll i den härligt höga vinterluften där vi tillsammans gick en tipspromenad. Frågorna hade återkoppling till det vi hade arbetat med på fritids; Geologins Dag, Kemins Dag och Barnkonventionen som exempel. Barnen kom ihåg otroligt bra och mycket! Härligt! Många familjer passade på att grilla sin medhavda kvällsmat samt värma sig vid den härliga elden. Det var så kul att så många hade möjlighet att komma! Barnen sjöng en gemenskapssång som även vårdnadshavarna lärde sig och sjöng med i. En mycket glädjefylld invigning på alla sätt.

Under åren 2010–2015 genomgick skolorna i vårt närområde en omorganisation, vilket gjorde att vi under dessa år hade elever med skoltillhörighet på både Vallhamra skola och Oxledsskolan. Från vårterminen år 2009 fram till 2011 var Lönners hemvist på Vallhamra skola och sedan höstterminen 2011 finns den på Oxledsskolan. Vardagen på I Ur och Skur Fritidshemmet Lönner genomsyras av samarbete, glädje, gemenskap och god kommunikation i allt vi gör med både elever, vårdnadshavare och kollegor. Vårt motto är: *Gruppen klarar sig inte utan dig och du klarar dig inte utan gruppen. Det är tillsammans vi blir starka.*

Den förborgade skatten.

Under de fyra år eleven går hos oss ska eleven bygga tillit till sig själv och till sina medmänniskor. Inget är omöjligt men vägen kan vara kort, lång, rak, krokig, enkel och med olika utmaningar att hantera. Höjdpunkter under åren på I Ur och Skur Fritidshemmet Lönner har varit *Den förborgade skatten*. Vi fick ett brev från Siv som läst om Partilles sägner och fastnat för sägnen om den förborgade skatten. Siv behövde vår hjälp att hitta den förborgade skatten. Det blev många uppskattade besök av Siv och gedigen brev-

växling med mycket viktig information. En viktig del var att öva oss på de fällor som kunde tänkas finnas på väg till den förborgade skatten. För att få mer kunskap bjöd vi in personal från Partille bibliotek under en eftermiddag så att de kunde berätta mer om de olika sägnerna i Partille. Barnen var fascinerade av den spännande, detaljrika och målande

berättarkonsten. Därefter pågick en längre läroprocess med barnen där vi samarbetade, löste uppdrag med kropp och knopp tillsammans. Så kom dagen då vårt stora äventyr *den förborgade skatten* skulle gå av stapeln. Detta skedde under en helt fantastisk eftermiddag med solstrålar som uppmuntrade oss att nyfiket uppleva skattjakten i den höga snön och den vackra skogen. Barnen samarbetade, upplevde och gick in i fantasins värld under hela skattjakten. Vid ett senare tillfälle deltog vi i ett dansprojekt där Lönnens elever fick möjlighet att dansa sägnen på Göteborgsoperans Lilla scen. Ett helt magiskt minne!

Under en höstvecka i Tjeckien genomgick vi lärare en utbildning i utomhuspedagogik. Ett internatio-

nellt utbyte med elva europeiska länder representerade. Vi fick med oss så mycket goda erfarenheter och inspiration till verksamheten. Extra roligt var att förmedla till eleverna vad just lönn heter på elva olika språk. Namnen skrevs på lönnlöv och sattes upp bland elevernas foto i hallen med syfte att så många som möjligt skulle få ta del av dem. Vi har också haft fadderträff med I Ur och Skur Fritidshemmet Eken, Mölnlycke. En solig morgon trampade vi iväg på cyklarna mot Lilla Delsjön, fulla av förväntan och äventyrlust. Där, vid den glittrande sjön, väntade våra fadder-vänner och glädjen var stor när vi möttes! Tillsammans utforskade vi skogens gömmor, letade efter spännande spår i naturen och delade våra upptäckter med varandra. Vi lagade mat över öppen eld, skrattade och njöt av dofterna som blandades med den friska skogsluften. Nya vänskapsband var knutna.

Vi plockade upp våra Virtuerack (<https://virtue.gmbl.se/sv>) som legat i Blacktjärn över sommaren. Vid första ögonkastet såg vi mest lera och lite sjögräs. När vi använde mikroskopet öppnades en helt ny värld. Vi upptäckte liv i allt det bruna. Larver, flugor och något gulvitt som vi tror var ägg. Vi rapporterade in våra fynd till Virtues databas. Nästkommande vår bestämde vi oss för att sätta ut fler Virtuerack i andra sjöar och i havsmiljö för att se vad som skulle fastna på dem. Våra Virtuefamiljer placerade ut rack från Lelängen i Dalsland till Stora Varholmen i Göteborg. Ett stort engagemang med både isättning, rapporter i form av bild och film under sommaren samt upptagning på hösten. Spänningen var stor när Virtueracken började anlända och vi kunde studera dem i mikroskop. Både stora och små upptäckter gjordes. Tänk så mycket liv det finns i sjö och hav.

I vetenskapens rike

Äventyrspedagogik är ett arbetssätt och en metod grundad av Sven-Gunnar Furmark. Vi har båda gått grundkurs i äventyrspedagogik och utmanar barnen med förhållningssättet i allt vi gör tillsammans. Detta innebär att barnen får lära sig att utforska tillsammans genom samarbete och gruppen som styrka. Med förenklad beskrivning innebär det att eleverna får fysiska och kognitiva utmaningar där gruppen löser olika uppdrag tillsammans i vetenskapens rike. Viktiga frågor som intresserar barnen blir kunskaper som förankras på riktigt i ett upplevelsebaserat lärande. Barnen får uppdrag genom brev från någon annan än oss pedagoger som de alltid besvarar, vilket blir verkligt och viktigt för dem att ta sig an. Brevet från Kurre och hans kompisar får de tack vare att de är så kloka, samarbetar och löser alla uppdrag de tar sig för. Ett förhållningssätt som skapar en möjlighet för oss pedagoger att lära för livet tillsammans med barnen. I vår text får ni ta del av olika sätt som vi förverkligat pedagogiken i det lärande arbetet tillsammans med barnen. Ekorren Kurre bad barnen att skriva och rita om en förebild som inspirerar till lärande på vår skola. Kurre berättade om de fina teckningarna och det fina som barnen på Lönnen hade gjort för sin kompis draken Gilbert. Gilbert blev nyfiken på de kloka barnen på Lönnen och bad Kurre att fråga barnen om även han får lov att skicka brev och uppdrag till dem. Barnen på Lönnen tackade JA! Gilbert älskar att experimentera och uppfinna saker. Gilbert ville att barnen på Lönnen skulle lära sig mer om en kemist, uppfinnare och även han en god förebild, nämligen; Alfred Nobel. Gilbert har skickat flera brev till barnen. Det är Kurre som har varit Gilberts budbärare. Kurre har placerat ut breven åt Gilbert eftersom Kurre är bra på att spana och vet om var barnen på Lönnen håller hus på eftermiddagarna. En eftermiddag hittade barnen ett brev och en stor låda som Kurre placerat ut åt Gilbert. I lådan fanns olika Alfred Nobel-attribut. Gilbert bad även barnen att be en vuxen att läsa på om Alfred

Nobel och därefter återberätta för barnen. Dagen efter tog vi med alla attributen till Skolskogen, hängde upp sagoridå, lade ut sagoduk och placerade ut alla Nobel-sakerna. Den medskickade berättar-hatten åkte på och eleverna fick ta del av Nobels liv, uppfinningar och nedskrivna upplevelser.

Fram till för några veckor sedan, då Gilbert skrev ett nytt brev till barnen, så var hans brevväxling och frågor hemliga. Gilbert informerade barnen att det inte behöver vara hemligt längre eftersom barnen har tackat JA till Gilberts förfrågan. Förfrågan var om barnen på Lönnen kan tänka sig att besöka och rädda alla uppfinningar i Vetenskapens Rike näst, nästkommande tisdag. För att ge barnen inspiration och än mer kunskap besökte vi skolbiblioteket. Bibliotekarien tipsade barnen om litteratur och rustade dem med nya kreativa frågor; vem uppfann telefonen? Gemet? Suddgummit? Bilen? Allt som finns i vår omgivning har ju uppfunnits någon gång. Vad skulle du kunna uppfinna?

Vi tog även del av en digitalt guddad visning via Skype på Nobelmuseet i Stockholm. Personalen på Nobelmuseet hade i förväg fått ta del av barnens alla frågor och var mäktat imponerade av hur mycket de ville veta om Alfred Nobel. Gilbert skickade på vägen en mängd uppdrag som barnen fick lösa: sidenmålning, kemiexperiment, smak och lukt. Fysikexperiment; övning med pipeline som verktyg då vi konkretiserade tyngdlagen och jordens dragningskraft. Experiment människokroppen. (Fysiologi, medicin) Hur låter mitt hjärta i stetoskop då jag andas lugnt respektive har ansträngt mig och sprungit? Dagen innan besöket i Vetenskapens Rike skickade Gilbert ett nytt brev som rustade barnen med information, mod och stolthet. All kunskap och inhämtade ledtrådar gav barnen möjlighet att skapa egna uppfinningar, vilket de verkligen gjorde. Uppfinningar såsom glasögon som botar cancer, förlamning och benbrott(medicin). En nyskapad lek (fysiologi), skapande av Karlavagnen om 100 000 år (fysik), Herr Soprobot som återvinner pantbur-

kar och skapar ny dricka (kemi) samt en skriven berättelse som skildrar barnens verkliga upplevelser från Vetenskapens Rike (litteratur). Allt avslutades med en fantastisk familjekväll med barnens utställning om Alfred Nobel och Lönnens Nobelmiddag med stor uppslutning. Familjerna avnjöt sina olika medhavda menyer, umgicks i trevligt sällskap och beskådade stolt barnens olika prisutdelningar inom de olika kategorierna; medicin, fysiologi, kemi, fysik samt litteratur. Kvällen avslutades med att fredspriset tilldelades alla barnen på Lönne med en efter-sändning från Nobel Juryn i Oslo. Motiveringen lät enligt följande; "För fantastiskt utförande av samarbete i Vetenskapens Rike".

Fåglarnas liv

År 2013 var året då Lönnens alla barn antog utmaningen att delta i Fåglarnas liv på www.bioresurs.uu.se.

Vilka fåglar finns i närmiljön?

- Hur ser de ut?
- Hur låter fåglar?
- Kan man locka till sig fåglar genom att härma läten?
- Vad äter olika fåglar helst?
- Hur uppför sig olika arter vid fågelbordet?
- Varför flyttar vissa fåglar medan andra stannar kvar?
- Vilka flyttar längst och hur hittar de rätt?
- Vilka bostäder passar olika fågelarter?
- Vilka fåglar häckar i närmiljön?

Eleverna har utforskat fåglarnas värld genom olika uppdrag och sinnen. Med hjälp av knoprep mätte vi upp vingbredden på en vandringsalbatross och jämförde med hur många kungsfåglar som ryms inom samma mått. De har skapat fågelägg av gipsbindor, byggt bon av nedfallna grenar och målat tallrikar

med fågelmotiv. Vi har lekt lekar i temat. Under arbetets gång har eleverna skrivit och ritat i Lönnens reflektionsbok samt tagit bilder med vår digi-talkamera, allt för att upptäcka och lära sig mer om fåglarnas liv. Vi återkopplade vårt lärande och hade turen att vinna boken Fågelsång – 150 svenska fåglar och deras läten av Jan Pedersen och Lars Svensson. Den har blivit en uppskattad del av vardagen på Lönnens skogsutflykter och skänkt många stunder av gemensamt utforskande, nyfikenhet och glädje.

Forskarfredag och Höstförsöket

Under hösten besökte vi ett och samma träd varje vecka och fotograferade det. Vi tyckte det var spännande att välja att utforska just en lönn tillsammans. Vårt uppdrag i projektet har även varit att föra observationsprotokoll och publicera foton på vår lönn angående dess förändring och aktuella utseende på sitt lövverk. Syftet med att vara med i projektet har varit att konkretisera följande frågeställningar för barnen;

- Hur vet träden när det är höst?
- Hur påverkar klimatförändringen växtsäsongens slut?

Vi vill dessutom väcka nyfikenheten och lusten för att utforska och lära in på egen hand. Under ett av våra besök hos lönnen fick barnen i uppdrag att i smågrupper diskutera hur vi kan uppleva lönnen med hjälp av våra fem olika sinnen. Gruppen som diskuterade hörseln kom fram till att man kan höra på hösten om löven är torra. När vi hade besökt vår lönn tre gånger frågade vi barnen hur vi kunde lära oss mer tillsammans. De gav oss förslaget att ha ett videosamtal med en riktig forskare som arbetar med projektet. Sagt och gjort, ett samtal bokades in där forskaren och barnen hade en dialog kring just hösten, träd och lönn. Många frågor blev det.

- Hur kan den gula färgen finnas kvar i löven?
- Hur kan trädet klara sig hela vintern utan att få värme?

- Vi vill veta mer fakta om lönnen.
- Varför är klorofyll grönt?
- Hur och varför växer träd?
- Varför tappar träden löven?
- Tappar alla träd sina löv?
- Varför får trädet olika tjocka grenar?
- Berätta om vad och hur forskare arbetar.

Barnen fick svar på ett tydligt och spännande sätt. Barnens reflektioner efter samtalet var att de lärt sig mycket nytt om träd och hur forskare arbetar.

Hälsopriset år 2024

Hälsopris till pedagoger som brinner för lärande utomhus. Fritidshemmet Lönnen på Oxledsskolan i Sävedalen är ett fritidshem med elever i åldrarna sex till nio år och det enda renodlade fritidshemmet i Göteborgsområdet som är I Ur och Skur-certifierat. Det är också det första fritidshemmet som har fått Partille kommuns hälsopris med följande motivering:

Monica Fagerström och Liselott Johansson på I Ur och Skur Fritidshemmet Lönnen, tilldelas Partille kommuns hälsopris 2024 då barnen på fritidshemmet Lönnen lär sig av, i och med naturen. Med teman som invasiva arter och allemansrätten får de djupare kunskap om en hållbar framtid. Lönnen är en plats för lärande på många sätt. Genom samverkan med universitet tar Partille del av akademins kunskaper. SFI-elever besöker regelbundet verksamheten för att öva språk och på så sätt får Lönnens elever både sprida sin egen kunskap, och få inblick i hur det ser ut i andra delar av världen. Med sitt engagerade arbetssätt bidrar Monica och Liselott till en framtida generation som värnar om naturen, och delar med sig av sin kunskap på ett inkluderande sätt.

På riktigt är viktigt

Vi vet att vår verksamhet gör skillnad och vill dela med oss av framgångsfaktorerna. Vi får bekräftelse i det när tidigare elever kommer tillbaka och berättar om sina lärorika upplevelser hos oss. De kan berätta om olika läger vi gjort, saker vi utforskat och platser vi varit på tillsammans. Under våra 15 år som I Ur och Skur-fritidshem har vi samlat på oss erfarenheter om vad som verkligen betyder något för barns utveckling och lärande med hjälp av naturen. Styrdokument, skolpedagogik för I Ur och Skur och äventyrspedagogik styrker alltid aktiviteterna för vår Strövargrupp, sex till nio år. Vi genomför alltid det vi planerat och barnen får konkret tydlighet kring vad, varför, när, hur och tillsammans med vem de förväntas göra aktiviteter. Upplevelsebaserat och meningsfullt lärande är alltid vår utgångspunkt. Genom att utforska, upptäcka och lära genom egna erfarenheter får barnen en djupare förståelse och en starkare koppling till både naturen och omvärlden.

Vår levande värdegrund blir till genom samarbete i allt vi gör och genom de gemensamma upplevelserna förstärks relationerna, både till naturen, mellan barnen och oss. Gruppen blir en styrka och en resurs där barnen utforskar, lär med och av varandra. Rörelseglädje är en självklar del av vardagen. Barnen lär sig att se rörelse som något naturligt och roligt, vilket lägger grunden för en aktiv livsstil. På skridskorna och cykeln får de kontinuerligt uppleva glädjen i att röra sig och utmana sig själva.

I vår verksamhet får barnen lära sig om naturen och rörelse på ett lekfullt och upplevelsebaserat sätt. Lönnens elever har utvecklat förmåga att skriva dikter som en del i tema allemansrätten. I samarbete med Hitta Ut skapades en QR-kod i Södra Sävadalens skolskog som länkar till elevernas diktsamling. Barnen fick helt fritt uttrycka sina tankar och känslor i sitt skrivande. Elevernas vackra dikter glittrade om frihet, ansvar, om naturens skatter och egna reflektioner. Vi fokuserar på att lära oss för livet. Det kan innebära praktisk användning av allemansrätten, att hantera olika väder under årets fyra årstider ger barnen en förståelse för ansvar, gemenskap och hållbar utveckling över tid. Barnen får med sig en ryggsäck fylld med utbildning under sina fyra år hos oss. Vi uppmuntrar till äventyrlust och nyfikenhet som drivkraft i lärandet. Att anta utmaningar i naturen skapar motivation, engagemang och en känsla av att klara det oväntade, vilket stärker både individen och gruppen. Vi menar att utmaningar som är på riktigt blir viktiga för eleverna, väcker motivation till lärande och befäster kunskap för livet. Vi blickar bakåt med stolthet över den utveckling och verksamhet vi skapat tillsammans och hoppfullt framåt med framtidens miljöambassadörer för våra ögon.

Sofia Bergnér och Emma Wiking

Sofia arbetar idag som skolchef vid I Ur och Skur Utveckling AB

Första gången jag, Emma, besökte förskolan körde jag genom ett område med gamla villor och sommarstugor där vägen övergår till en gropig grusväg, in på en byggarbetsplats och försvinner plötsligt på gps:en. Är jag verkligen på rätt ställe? Efter 20 år som pedagog och utbildningsledare inom I Ur och Skur

hade jag fått möjligheten att tillsammans med Sofia och några helt nya kollegor starta upp en förskola i vad som ska bli en helt ny stadsdel, Vega, i Haninge. Jag fortsatte längs vägen och såg någon stå och vinka in mig till en provisorisk parkeringsplats. Nervös klev jag ut ur bilen och funderade över vad jag hade gett mig in i, ska jag arbeta här mitt i bygget?

Den här första dagen pratar vi om ibland vi som fortfarande arbetar på förskolan. Våra nya kollegor som tillkommit under åren får veta hur speciellt det var att ha vårt första möte vid en av de stora jättegrytorna som finns i skogen. De följande veckorna med iordningställande av förskolan och introduktionen av alla nya barn och familjer var tuffa men det skapade ett engagemang och bidrog till det samarbete och känsla som fortfarande lever kvar hos oss.

Första veckan

När vi samlade personalgruppen för första arbetsdagen i veckan innan uppstart av verksamheten var lokalerna inte färdiga utan vi fick ses i orienteringsklubbens stuga i Rudan i Haninge. Vi hade två dagar på oss att lära känna varandra, arbeta ihop gruppen och förmedla I Ur och Skurs kultur, värdegrund och ledorden VI KAN! Vi insåg redan från början att det skulle bli en utmaning att ta emot 40 nya familjer med en helt ny personalgrupp där de flesta var helt nya inom I Ur och Skurs pedagogik, i lokaler som inte skulle vara helt färdigställda med en ofullständig gård och en okänd skog. Vi visste att det var värdegrundsarbetet vi skulle börja med och att det alltid börjar hos oss pedagoger! Sofia genomförde I Ur och Skurs introduktionsutbildning som en del i att starta upp det viktiga arbetet med barnens introduktion och anknytning. Vi planerade för en uppstart med väldigt lite material och en gård under uppbyggnad. Tillsammans arbetade vi fram

namnen på förskolans sex avdelningar. Vi valde att uppkalla dem efter djur som lever på Svalbard och Spetsbergen; Måsen, Valen, Renen, Sälen, Isbjörnen och Fjällräven. Under dagarna i Rudan varvade vi planering av introduktion, teorier kring utomhuspedagogik och upplevelsebaserat lärande med lekar, sånger och olika former av skapande. Vi lagade också vår första lunch utomhus på stormkök - en ny upplevelse för många!

På lördagen i veckan innan vi skulle ta emot de första familjerna fick vi äntligen komma in i lokalerna, eller de delar av förskolan som var färdiga. Flera av våra egna familjemedlemmar var med och tillsammans skruvade vi bord och stolar, monterade ihop hyllor, skottkärror och vagnar till gården, märkte upp barnen lådor och sorterade det material och böcker vi lyckats samla ihop. Redan här tror vi att vår Spetsbergsanda skapades, ett engagemang och en vilja kring att göra det här tillsammans. Den första dagen vi öppnade var vi åtta förväntansfulla pedagoger samt Linda i köket och minst 40 lika förväntansfulla barn och deras föräldrar. Så mycket förvirring, reflektioner, tänka-pröva och så trötta pedagoger, men också så mycket stolthet över att vi gjorde det och att vi klarade det tillsammans.

Vi växte

I januari 2016 var förskolan färdigbyggd och nästa stora grupp av barn och deras familjer skulle introduceras och vid slutet av våren fanns över 100 barn inskrivna. Vi fick fler kollegor, öppnade upp alla sex avdelningarna och konstaterade att det var många yngre barn på förskolan. En period hade vi nästan 60 blöjbarn och 40 barn som skulle sova middag i sina vagnar. Det var en syn att se alla vårdnadshavare vandra runt, runt på gården för att försöka få sina barn att somna under introduktionen. Nu har vi

sedan många år en fin sovaltän där de yngsta barnen själva kryper ner i sina sovsäckar och vi har nu en större spridning på åldrar och gör inte av med lika många blöjor längre!

Friluftsliv

Det har varit lika viktigt att skapa ett engagemang och intresse för friluftsliv hos oss pedagoger som hos barnen och deras vårdnadshavare. Vi har under årens lopp tillsammans med vårdnadshavare, på våra fixarkvällar, byggt flera eldstäder, kåta, repbanor, pilkajor, grävt ner kanoter och byggt stockringar. Vi bjuder varje år våra barn och deras vårdnadshavare på väffefika vid elden, bullfest i skogen, sommarfest med 12 meter lång jordgubbstårta och avslutar läsåret med en vernissage i skogen. På föräldraråd och föräldramöten får vårdnadshavarna prova att använda stormkök, surra trefötter, göra upp eld och baka sitt eget fika. På personalens arbetsplatsmöten och verksamhetskonferenser har vi inspirerat varandra genom att prova på klippklättring, paddla kajak, sova i tält, laga tre rätters middagar på elden men

också det enkla som att gå en reflexbana med pannlampa, värma glögg i kåtan och få uppleva skogens väsen under en vandring.

VI KAN - Spetsbergsandan

De här orden har vi arbetat mycket med när det gäller hur vi bedriver vår utbildning och undervisning. Hur vi levandegör orden mot varandra som kollegor, barnen och deras föräldrar men också mot alla andra som vi möter på förskolan. Vem som än kliver innanför grinden till förskolan ska känna att det finns ett engagemang i mötet från oss pedagoger och barn. Vi är välkomnande i vårt mottagande på gården, med nya familjer och mot varandra som kollegor varje dag. Vi inspirerar varandra på möten och konferenser, delar med oss av föreläsningar och litteratur vi läst. Vi ser styrkan i våra olikheter och att vi har olika kompetenser och erfarenheter. Genom att dela med sig av material, idéer, byta arbetslag och reflektera tillsammans utvecklas både vi och förskolan. Vi är aktiva pedagoger dels i verksamheten, dels under tiden vi planerar och reflekterar. Här är bland annat våra talstickor ett viktigt material. Den vars namn står på stickan får prata och vi andra lyssnar. Vi är nyfikna på varandra och vill gärna förstå hur vi kan göra något på ett annat sätt. Att ta emot studiebesök av de som är nyfikna på I Ur och Skur och få berätta hur vi arbetar och vad vi tycker är viktigt, utvecklar både oss och gör oss stolta över vår verksamhet.

Att vi nu är ett gäng som arbetat ihop en längre tid är nog en viktig förutsättning för vår Spetsbergsanda och lika viktigt är nog Spetsbergsandan för att man vill fortsätta vara en del av gänget. Allt ifrån att bli uppmärksammas för den där fina samlingen man höll förra veckan eller att sova ute vid havet under bar himmel eller i en hängmatta för första gången. Att tävla i pepparkakshusbygge, rim på julklappar och försöka lista ut vem bland alla kollegor som finns bakom historien om när hen körde en huggorm i bilen gör att vi har väldigt roligt tillsam-

mans. Det är den glädjen och det engagemang som är Spetsbergsandan!

VI KAN - med barnen

Det här läsåret har vi valt att arbeta med ledorden VI KAN tillsammans med barnen. Hur kan vi synliggöra och skapa ett engagemang kring orden i barngruppen? Kan vi vara välkomnade när det kommer en ny kompis i gruppen, när ett barn kommer tillbaka efter en längre ledighet eller när någon vill vara

vår verksamhet genom alla led – rektor, pedagoger, köksteamet, barn och vårdnadshavare så vill vi att Spetsbergens verksamhet fortsätter att utvecklas och kan erbjuda många barn framöver en rolig, utmanande, omsorgsfull, trygg och lärande förskoletid.

med i leken. Hur blir man inspirerad av någon annan och kan man genom att hjälpa någon eller visa i sin tur inspirera en kompis att prova. Vi är alla kompetenta på vårt sätt och hur får vi syn på vad och hur vi lär oss något nytt. Pedagogerna är aktiva tillsammans med barnen, känner ett stort engagemang kring de gemensamma upplevelserna i skogen, på gården eller i verkstan. Vi är alltid nyfikna tillsammans, vad någon har att berätta, vad man har hittat eller hur man tror att dinosaurieägget kom till vår skog. Genom att arbeta med VI KAN som grund i

Kvalitetssäkring av en pedagogik

Att lära av egna och andras erfarenheter är en form av kollegialt lärande som genom konferenser, nätverksmöten och föreläsningar på ett strukturerat sätt utvecklar kunskap kring I Ur och Skur-pedagogiken. Samtidigt möts den beprövade erfarenheter och aktuell forskning inom olika områden. Vid konferenserna ges möjlighet att lära nytt och mer och att nyfiket få fördjupa sig i egna valda områden.

Konferenser och nätverksmöten

Kerstin Andersson

Nätverksmöten: Alla som arbetar inom I Ur och Skur tillhör ett nätverk där de träffas en till två gånger per år. Mötena är viktiga för nationell utveckling, så alla arbetar mot samma mål utifrån samma värdegrund.

Konferenserna började en gång som rundabordssamtal 1991 mellan förskoleföreståndare i en liten föreningslokal på Lidingö och har som allt inom I Ur och Skur, utvecklats under åren, fram till stora konferenser med över 500 deltagare

Eldstål en rektorskonferens för förskolan som äger rum de åren som inte Höstglödskonferensen erbjuds.

Höstglöd I Ur och Skurfrämjandet bjöd in till den första Höstglödskonferensen 1996 under tre dagar, en tradition som fortsatt vart tredje år oftast under september-oktober.

Miniglöd utbildningskonferens, en dag i Skåne.

Skolkonferens arrangerades för skolans anställda under två dagar först enskilt på olika skolor men sammanfördes efter några år med Eldstål.

Eldstål

År 2010 på Märsgården en sen höst på en ö i Stockholms skärgård, i en gammal militärförläggning. Deltagarna samlades vid Årsta brygga en eftermiddag i november och med Stridsbåt 90 tog vi oss ut till ön. På kvällen slog vädret om och den första snön kom med hårda vindar. Sovsalarna, läs baracker, var av olika kvaliteter och inte anpassade för vinterväder så vattnet frös i några av barackerna. Eskil Degsell som arbetade för I Ur och Skur Utveckling, körde fyrhjuling i mörkret och flyttade madrasser

som lades på golv i varma rum, allt medan förskolecheferna hade konferens i en sal där snön yrde in under dörrarna. Denna konferens minns alla som var med. Förskolans uppdaterade läroplan hade precis kommit med systematisk kvalitetsutveckling, vilket var temat för konferensen. Anna Westerlund föreläste och vi arbetade i grupper med dokument för utveckling. Vi bjöds på en minnesrik kväll med en fantastisk middag av en prisbelönt kock, i en varm lokal där en trubadur stod för underhållningen och fick i gång alla deltagare som bestod av 99% damer, i sång och dans. Så alla var varma när de gick och

lade sig den kvällen. Jag vill minnas att vi vaknade upp till en solig vinterdag, då allt kändes lättare. En minnesrik konferens.

Senare års Eldstål har under fler år genomförts på *Tre Rosor i Rosersberg* och ett år på *Fars hatt i Kungälv*. En värdefull mötesplats med föreläsningar, praktiska övningar och samtal. Men också med relationsskapande kvällsaktiviteter.

Höstglöd

1996 på *Solbacka* i en före detta internatskola i Sörmlands skogar. Jag minns min och I Ur och Skurs första Höstglöd då de som arrangerade hade så fina västar med en rönnbärsklase på ryggen. Friluftsförbundets generalsekreterare och ordförande höll anförande och berättade om föreningen och dess aktiviteter. Ett budskap vi fick med oss var att Friluftsförbundet inte var någon miljörelse men värnar om friluftsmiljön. Viktig historisk händelse var att Gerd Strandberg, låtskrivare och Skogsmulleledare, på plats skrev text och komponerade I Ur och Skurvisan. Det var en fantastisk upplevelse då jag som ny förskolechef på I Ur och Skur Mullebo fick uppleva att jag tillhörde något större, att det var så många som arbetade med I Ur och Skurs pedagogik.

2002 *Ljungbyhed i Skåne* på en flygflottilj där vi sov i logement, i tvåvåningssängar av järn som skakade och knakade när någon vände sig. Vi tvättade oss i långa tvättställ och toaletterna var på rad i långa bås men de hade varsin dörr, som tur var. Utemiljön var naturskön med skogsdungar och ängar. Här fick vi baka bröd över öppen eld efter att degen jäst på magen under träjan. Vi slöjdade med kniv och lärde oss klyva vedträn till täljammen, ett hantverk jag haft med mig sedan dess och fortsatt lära ut under min tid som utbildare. En härlig middag, uppträdande

och dans avslutade den sena kvällen. Jag och flera med mig gjorde under konferensen studiebesök på I Ur och Skur Statarlångans förskola och skola, där jag fick med mig nya idéer för utveckling.

2005 *Björkliden/Riksgränsen* den första septemberhelgen då den första snön pudrade omgivningarna vita och kylan kom. Det är den konferensen som

flest pratar om. Att få uppleva fjällen högt upp i nord. Friluftsförbundet riksorganisations styrelse var med på konferensen och hade styrelsemöte där. Ordföranden inledningstalade, vilket var betydelsefullt för oss som arbetade inom I Ur och Skur då vi fick känna tillhörighet till organisationen. Detta år arrangerade Ylva Johansson, ansvarig för I Ur och Skur på Friluftsförbundet tillsammans med deltagare från certifierade förskolor och skolor i Kiruna konferensen. I stora tältkåtor utanför hotellet genomfördes föreläsningar och all förtäring fick vi på träspån med träbestick. Jag deltog på en workshop där vi cyklade mountainbike längst stora vackra Torneträsk med klart vatten, andra deltagare gick på yoga på fjället, målade akvarell samt arbetade med naturmaterial och hade fantastiska Lappporten som förgrund. Några fick uppleva fjällens blommor och veta mer om samernas liv. Föreläsningar genomfördes bland annat av Laila Gustavsson kring lärande och undervisning, vilket gav nya insikter. Festkvällen bjöd på dans på hotellet och ett fantastiskt norrsken som lyste upp natthimlen. Som minne fick vi köpa en konferens t-shirt, som sedan dess alltid erbjuds på Höstglödskonferenserna.

2008 *Marstrand* tog sig alla deltagare med båtar från centrala Göteborg ut till Marstrands fästning där konferensen hölls. Evenemanget startade med en mastodontföreläsning om Världsnaturfondens miljöpåverkansarbete: hur stora fotavtryck olika länder tar av naturens begränsade resurser. Det blev räkor till middag som tyvärr serverades i portionsplasttallrikar så många reagerade så klart! Här erbjöds olika workshops med havstema och ledarskap. På festkvällen satt vi i Riddarsalen där facklor lyste upp de rustika borden som var uppdukade för en Vikingamiddag med dryck i horn och endast en kniv som bestick. Jag och många med mig fick här uppleva Marelden för första gången, ett turkost sprakande fenomen i havet. Som nyanställd på Friluftsförbundet med ansvar för I Ur och Skur fick jag överta en påbörjad plan för detta Höstglöd. Jag försökte hålla ihop trådarna från Stockholm med en platsansvarig

från Göteborg. Det erbjöds olika kvalité på boende till samma pris vilket upplevdes orättvist av deltagare. Många lärdomar tog jag med mig i arbetet inför nästa konferens. Den planeringen startades direkt tillsammans med en grupp rektorer. Konferensplats och hotell vid Hötorget bokades upp med mycket fördelaktiga avtal två år före konferensen.

2011 *Stockholm* i Lärarnas hus på Lilla Essingen genomfördes föreläsningar och förtäring förutom workshopsdagen då lunch levererades till olika workshopsplatser i Stockholm. De flesta på Djurgården och på Gärdet. En svampexkursion med Pelle Holmberg ägde rum på Ekerö och ett föredrag av Eva Änggård om hennes avhandling *Ett år i ur och skur* ägde rum på kontoret i Örnsberg. Det blev tid för reflektion och samtal under resorna med kommunala färdmedel och samtidigt fick man se Stockholm. Det blev en lyckad konferens med bra boende. God mat serverades men många tallrikar av den fantastiska laxlunchen vi avslutade med stod orörda kvar då många hade bråttom hem och hoppade över lunchen, vilket gav ny lärdom!

2014 *Idre vinterfjäll* som jag tillsammans med Harriet Guter planerat in i anslutning till Friluftsförbundets årliga vinterledarvecka i januari. Vi fick då tillgång till skidlärare och andra Friluftsförbundet till våra vinterinspirerande workshops. Fokus på konferensen var ledarskap med inspirerande föreläsningar som inleddes av Anders Lampan Landgren, tidigare chef på Skistar. Anders som gjort ett noggrant förarbete tog hela tiden in i Ur och Skurs byggande av varumärke i sin föreläsning om att leda i utveckling för att stärka varumärket där medarbetarna påverkar vad som kommuniceras och upplevs av kunden. Jocke Johansson som då var chef på Idre fjäll tog vid och beskrev sitt ledarskap med många säsongsanställda som ska leverera Idrefjälls vision och arbeta mot samma mål. Vi glömmar aldrig visualisering av de öppna och stängda tälten. Ett after-skiband levererade två hejdundrande festkvällar med allsång och svettig dans.

2017 *Båstad* med konferenslokal bredvid tenniscourten och Justin Timberlakes *Can't Stop The Feeling* som startmusik. Planering påbörjades av Malin Fredriksson, nätverksansvarig för Skåne. Tillsammans med Harriet Guter och Annakarin Madsen samordnade jag arrangemanget. Vi bodde alla på samma hotell vid havet vilket var efterfrågat av deltagarna för spontana möten och känsla av gemenskap. Många tog morgonbad i det kylslagna havet under annars så soliga höstdagar. Katarina Wendt Englund ordförande i styrelsen för I Ur och Skur Utveckling inledningstalade. Föreläsningar av I Ur och Skurs samarbetspartners som till exempel Fjällrävens representant Carl Hård af Segerstad som visade en film som de tagit fram där I Ur och Skur Ska-bersjöskolans lärare och barn deltog. Eva Arnlund från Woolpower berättade om ullens egenskaper och Anders Szczepanski vid Linköpings Universitet föreläste om utomhuspedagogik. Fredrika Mårtensson vid Sveriges Lantbruksuniversitet föreläste kring utomhusmiljöer och Anna Westerlund från I Ur och Skur informerade om I Ur och Skurspedagogiken. Peter Gärdenfors, filosof och professor föreläste om Lusten att förstå, meta-kognition och inre motivation för lärande. En härlig festkväll med egna sånguppträdande, ett lokalt band och en radioprofil som höll i kvällens underhållning och som vanligt dans långt in på nattimmarna som det blir när I Ur och Skur har konferens med 550 deltagare.

2020 *Järvsö* där allt var planerat men tyvärr fick ställas in på grund av pandemin. Laila Gustafsson rektor på förskolan I Ur och Skur Gammelgården önskade att bjuda in alla som arbetar på I Ur och Skur till Järvsö innan hon gick i pension. Men så blev det tyvärr inte då arrangören efter pandemin inte längre kunde bidra.

2023 *Vindeln* vid Vindelälvens strand genomförde norra och mellannorrlands nätverk höstglöd. Den arrangerades av Lotta Söderberg med stöd från nätverken i norr. Huvudföreläsare var Sara Claes (Claes Smith) inspirerande underhållande föreläsare

och standup komiker som förde samtal kring vilka normer, programmeringar och värderingar som styr våra liv. Som tidigare erbjöds en blandning av workshops samt rektorsmöte. Vi gick en vandring över älven för ett skogs stretch- och tystnadspass med forsen brusande i bakgrunden. Festmiddag med efterföljande musikquiz leddes av Maria Eriksson rektor på I Ur och Skur Kulla förskola och tillika nätverksansvarig. Här blev mycket skratt och sång. Innan tåget gick hemåt gjordes ett studiebesök på I Ur och Skur Äventyret i Vindeln vilket fick avsluta en inspirerande lärorik konferens.

2023 *Ulricehamn Lassalyckan* Här finns sedan många år förskolan I Ur och Skur Myrstacken i doktorsvillan i Sanatorieskogen, dit vi gick för studiebesök och

lät oss inspireras av utemiljön. I denna vackra skog planerade Lotta Söderberg konferensen med stöd av Sandra Eriksson, rektor på förskolan. I idrottshallen inleddes konferensen med en nykomponerad I Ur och Skur sång av lärare på I Ur och Skur Utsiktens skola i Brösarp. Lotta, Maria Eriksson, Sandra och jag framförde den i öppningsceremonin med allsång som avslutning. Lotta var en perfekt konferencier på scen där turistchefen berättade om platsen. Laila

Gustavsson, ledamot i I Ur och Skur styrelsen inledningstalade och hon genomförde även en workshop Fröken bestämmer. I Ur och Skurs nya bok kunde säljas på plats då Laila tagit med dem från tryckeriet. I Ur och Skur-stiftelsens film visades och Kajsa Källström rektor på I Ur och Skur Mulleborg informerade om Skogsmullestiftelsen. Beppe Singers föreläsning 10 sätt att misslyckas som lärare blev mycket uppskattad och ledde till många lärande samtal. Dag två inleddes framför hotellet där samtliga deltagare samlades för att framföra en gemensam dans ledd av Susanne Friberg, rektor på I Ur och Skur Tygelsjö. Hon stod också för koreografin till musik som hennes son komponerat. Mycket mäktig känsla. Dagen fortsatte med olika workshops och rektorsmöte där Riskful play föreläste om *Balanserad riskbedömning, lagar, regler och standarder för lekmiljön utomhus*. Kvällen avslutades med intåg via röda mattan, festmiddag, ett lokalt band som framförde låtar och drog igång dansen. Så mycket lust och skratt visade att alla var lyckliga att äntligen få träffas igen efter pandemin. Dag tre lyssnade deltagarna till Sara Claes tänkvärda föreläsning (se konferens i Vindeln).

Miniglöd

Malin Fredriksson, nätverksansvarig för Skånes nätverk startade upp denna utbildningsdag med föreläsningar, rektorsmöte och workshops. Den har bland annat genomförts på Skryllegården i Södra Sandby samt på Backagården i Höör.

Skolkonferenserna

har varit viktiga för skolornas utveckling av I Ur och Skurs pedagogik och metoder inom samtliga ämnen samt på fritidshemmen. Efter föreläsningar och workshops har lärarna delat med sig och praktiskt visat på lektionsplaneringar och fritidshemsaktiviteter. Ytterligare ett syfte med konferenserna har varit att bygga relationer med andra lärare för att kunna ta kontakt under läsåret. Samkväm med olika utmaningar, sång och roliga upptåg har därför varit extra viktiga.

I Ur och Skur-pedagogiken i litteraturen

Lotta Söderberg

Alla boktitlar i utgivningsordning

1997 - *Miljömedvetenhet genom lek och äventyr i naturen. En beskrivning av I Ur och Skurs metoder.*

2001 - *I Ur och Skur i skolan*

2007 - *I Ur och Skur grundbok för Friluftsräm-
jandets I Ur och Skur verksamhet*

2008 - *Metodbok för förskoleåldern*

2008 - *Natur- och friluftsliv som metod
för äldre elever*

2009 - *Metodbok för skola och fritidshem*

2021 och 2023 - *I Ur och Skur Upplevelse-
baserat lärande för en hållbar livsstil i praktiken*

Här sitter jag med alla böcker som getts ut genom åren kring I Ur och Skurs pedagogik. Det blir väldigt tydligt för mig vilken genomtänkt grund Siv Linde och Susanne Drougge lade redan 1985. I Ur och Skurs pedagogik var redan i sin linda djupt förankrad i ett hållbart arbete. Jag blir också påmind om hur väl vi blev inskolade i pedagogiken genom såväl böckerna som genom utbildningar, möten och kollegialt lärande. Det blir påtagligt hur vi som senare fått stafettpinnen i vår hand har lyssnat både inåt och utåt när vi skrivit efterföljande böcker. Jag är tack-
sam över alla möten med I Ur och Skur-pedagoger genom åren där vi tillsammans bibehållit kärnan och utvecklat pedagogiken till vad den är idag. I Ur och Skurpedagogiken har inte bara präglat mitt yrkesliv den har även format mig som människa.

Redan 1997 skrev Susanne Drougge den första boken om I Ur och Skurs pedagogik: *Miljömedvetenhet genom lek och äventyr i naturen. En beskrivning av I*

Ur och Skurs metoder. Boken skrevs med bidrag från Socialstyrelsen som på den tiden var instansen för daghemmen. Syftet var att beskriva I Ur och Skurpedagogiken och dess metoder på ett grundligare sätt. Den vände sig till studerande, personal inom barn/skolbarnsomsorg och skola men även till föräldrar och andra som ville veta mer om I Ur och Skur. En annan önskan var att med bokens hjälp så ett frö för friluftsliv, natur och miljö. Boken bygger på idéer, erfarenheter och kunskaper från Susanne men även från många ledare i landet som bidrog med material, argument, tips, idéer och metoder. Susanne framhåller i boken att för henne är I Ur och Skurpedagogiken en helhet, ett tydligt förhållningssätt till hur vi måste leva med naturen i vårt moderna samhälle. En förhoppning var att boken även skulle kunna sporra till utvecklandet av att använda friluftsliv i arbete med barn. Susanne betonade vikten av att ha roligt i naturen.

Boken har kapitel om lekens betydelse, aktiviteter under olika årstider, odling, eldplatser, matlagning, praktiska tips och vägledning. Vikten av att återanvända, laga, reparera och om miljöfostran och allemansrätt. Susanne beskriver arbetet med olika uttrycksmedel, frågeformulerade projekt, traditioner och vanor. Boken speglade även *Förskolans pedagogiska program* som var föregångaren till dagens läroplan där områden som natur, kultur och samhälle var viktiga områden att arbeta med. Ni som arbetar på en I Ur och Skur enhet idag känner igen allt det där. Det är bärande delar i I Ur och Skurs arbete även nu 2025.

År 1998 kom den första Läroplanen för förskolan (Lpfö-98) och Läroplan för skolan/fritidshemmet kom 1994 (Lpo-94). Dessa läroplaner var målstyrda, vilket gjorde att det var möjligt att utveckla egna metoder och vägar att uppnå målen. Med dessa mål som grund utvecklade I Ur och Skur pedagogiken vidare. År 2001 gav Friluftsförbundet Susanne Drougge och Laila Gustavsson uppdraget att författa boken *I Ur och Skur i skolan*. Lärare på I Ur och Skurskolorna Grodan, Mullebo, Statarlängan och Utsikten var med och bidrog till innehållet i boken. Syftet med boken var att vägleda, inspirera och informera om hur I Ur och Skurpedagogiken kunde användas i skolan och på fritidshemmet.

Tio år efter den första boken fick Anna Westerlund i uppdrag att skriva en ny bok om I Ur och Skurs pedagogik. *I Ur och Skur grundbok för Friluftsförbundets I Ur och Skur verksamhet*. Första upplagan gavs ut 2007 som följdes åt av både en andra och en tredje upplaga. Tredje upplagan gavs ut 2016. Grundboken har en text- och arbetsgrupp som bestod av erfarna I Ur och Skurpedagoger: Anna Westerlund, Ulla Wihlborg, Louise Joachimsson, Annelie Åsander, Birgitta Husing Ranerfors, Maria Lejerbäck Svensson, Ylva Johansson, Francis Arnkvist och Petra Venseryd. Boken skrevs med utgångspunkt från den första boken. Förhoppningen med grundboken var att ge argument och motiv, som skulle inspirera till

utvistelse för barn och ungdomar. Boken skulle även ge förutsättningar för att utvecklas vidare som I Ur och Skurenhet. I grundboken framhölls att friluftsskoleverksamhet för barn som utvecklats av Friluftsförbundet var grunden för utbildningen inom I Ur och Skur. Idén i pedagogiken var att barns behov av kunskap, rörelse och gemenskap tillfredsställs genom vistelse i naturen. Målet var att ge bättre

kunskap om naturen. De framhöll att en ökad kunskapen ger förutsättningar för naturkänsla och förståelse för samband i naturen.

År 2008 fick Anna Westerlund uppdraget att sätta I Ur och Skurs metoder på pränt. Det blev en *Metodbok för förskoleåldern* med texter från Anna, Kerstin Andersson och från olika pedagoger. Metodboken bjöd på praktiska metodförslag utifrån årstidernas växling. Metodboken blev ett komplement till *Grundboken*. Metoderna utgick från mål i läroplanen och lyfte fram uterummets möjligheter och positiva effekter med forskningsunderlag. Anna har varit en flitig författare och 2009 skrev hon även en metodbok för skolan och fritidshemmen. Hon har även tillsammans med högstadieskolan Vargen i Kiruna skrivit boken *Natur- och friluftsliv som*

metod för äldre elever. I boken beskrivs bland annat hur utfärder planeras och genomförs men hänsyn till olika riskplaner.

Åren går och synen på lärande förändrats. Nya läroplaner ersätter de gamla. I och med detta var det angeläget att arbeta fram en bok om I Ur och Skurs pedagogik som bygger på vetenskaplig forskning och beprövad erfarenhet. Sommaren 2020 fick Laila Gustavsson och Lotta Söderberg i uppdraget att revidera I Ur och Skurs grundbok. Efter ett försök att revidera boken erbjöd sig Laila och Lotta att skriva en fristående bok i stället med utgångspunkt i de tidigare böckerna. Laila Gustavsson som är universitetslektor i pedagogik vid Högskolan i Kristianstad och som även var med och startade I Ur och Skur Statarlängan i Ljungbyhed 1989 hade god kännedom om kunskapsläget inom pedagogisk forskning. Som vapendragare blev jag Lotta Söderberg med I Ur och Skur-erfarenhet från arbete på I Ur och Skur Hattstugan i 29 år och som sedan 2018 anställd som pedagogisk kvalitetsutvecklare vid I Ur och Skur Utveckling AB. Tillsammans har vi en gedigen kunskap om I Ur och Skur. En referensgrupp tillsattes som gav ovärderlig feedback. Boken blev ett sätt att både belysa och belägga I Ur och Skurs pedagogik. *I Ur och Skur ett upplevelsebaserat lärande för en hållbar livsstil i praktiken* (2021) reviderades redan 2023 med anledning av att Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr22 reviderades 2022.

Förordet skrevs av Eva Ärlemalm- Hagsér, professor i pedagogik med inriktning förskolepedagogik, vid Mälardalens högskola och dessutom numera styrelseledamot i I Ur och Skur Utveckling AB. Eva lyfter fram att *"barn lever här och nu och påverkas av den miljö som de befinner sig i och de har rätt till kunskap, inflytande och delaktighet i sina liv"*. Hon framhåller att boken ger förutsättningar för att förskole- och skolpersonal ska ges möjlighet till att utveckla kunskap om avgörande aspekter för utbildning och undervisning för en hållbar framtid. Kunskaper som bygger på både vetenskaplig forskning

och beprövad erfarenhet. Genom att barn får möta naturen genom sin sinnen, med förundran och fascination, en sensibilitet som senare i livet lätt går förlorad ifall den inte vårdas. Eva understryker att vi vet genom forskning att det är avgörande att barn ges rika möjligheter till konkreta erfarenheter, som ger möjligheter för ett delat hållbart tänkande mellan barn och vuxna, där ny kunskap och nya begrepp och kritiskt tänkande kan utvecklas.

Boken används i grundutbildningen för I Ur och Skur och på alla enheter i landet ska boken läsas och bearbetas så att en kvalitetssäkring av I Ur och Skur-pedagogiken görs.

Det tydliga miljöarbetet och miljöfostran lyser lika starkt idag som 1985 och behovet kvarstår. Vi behöver fortsätta att ge barnen ett upplevelsebaserat lärande för en hållbar livsstil i praktiken. Låta barnen genom egna upplevelser själva erfara och ge dem förutsättningar att värna om allt levande. Ge barnen möjligheter att upptäcka, undersöka, uppleva och förundras i naturen tillsammans med engagerade nyfikna pedagoger under alla årstider.

I Ur och Skur - Vår ordförande reflekterar

Katarina Wendt Englund

Katarina Wendt Englund- ordförande i I Ur och Skur styrelse från 2018, styrelseledamot från 2014. Invald i Friluftsrådgivningsrådets riksstyrelse 2012 och vice ordförande i föreningen i 2018-2025.

Jag glömmer aldrig när jag för första gången mötte Skogsmulle i John Bauerskogarna runt Jönköping på 1960-talet. Ett magiskt skogsäventyr på slingrande stigar mellan höga trädstammar, små myror på marken och solfläckar på blommorna när vi traskade efter vår märklige ledsagare med sin gröna hatt. Denna enkla vandring i skogen var början på min känsla för friluftslivet och naturen, en plats som ger lika självklara trygghet, livsglädje och inspiration för mig idag som då.

Som vuxen stannade engagemanget för naturen kvar, tiden rullade på och jag hamnade på årsstämma i Örebro 2012 för att väljas in i riksstyrelsen för Friluftsrådgivningsrådet. På en gräsplätt utanför stämman stötte jag på min barndomsvän Marie Wallenberg som arbetade med föreningens ganska nystartade förskolebolag I Ur och Skur Utveckling, ett namn som en småbarnsförälder som jag kände till. I Ur och Skur inspirerade med en miljömedveten pedagogik som gav förskolebarn daglig glädje, rörelse och respekt för naturen, med tydligt stöd i forskningen som visade att utelek gav friskare barn. Nu behövdes mer affärskunnande och snart fick jag förtroendet att gå in i dotterbolagets styrelse och senare ta över ordförandeskapet efter Marie. Uppdraget var att få ännu fler barn, framtidens medborgare, ut i naturen och samtidigt locka nya medlemmar till Friluftsrådgivningsrådet.

Tillväxt och utmärkelser

Vilken resa det har varit sedan dess! Med en inspirerad och målmedveten ledning fick vi först licensverksamheten att expandera och efter beslutet 2014 att driva egna konceptförskolor har vi vuxit exponentiellt, vilket inneburit att tusentals barn har upplevt I Ur och Skurs unika pedagogik. Idag är utvecklingsbolaget huvudman för tretton egna förskolor och en skola, och hundratals pedagoger arbetar med koncepten I Ur och Skur och Skogsmulle i förskolan, i licensförskolor och skolor över hela landet.

Den spännande tillväxtresan beskrivs på andra platser i denna bok så jag vill i stället lyfta fram några riktigt fina utmärkelser på vägen; Nordiska rådets miljöpris 2009, DI Gasell priset 2018 som ett av Sveriges snabbast växande företag, samt nomineringen till WWFs natur- och miljöpris 2021. I Ur och Skur har hyllats för både utomhuspedagogiken och entreprenörskapet, det är viktigt att komma ihåg.

Jag är mycket stolt över vår historia och det vi åstadkommit tillsammans och ser med förväntan fram emot vår nästa utvecklingsetapp.

Vi behövs mer än någonsin

När de första eldsjälarna formade I Ur och Skur-pedagogiken på 1980-talet var visionen tydlig, att skapa en helt ny typ av förskola, rotad i friluftslivet med miljömedvetenhet och medvetet ledarskap som grundidé. I takt med friskolereformens genomslag 1992 fick idén vingar och med Skogsmulle och hans vänner i spetsen kunde våra friluftsförskolor ge barn livsglädje, lärande och värdegrund, och uppleva hur samspelet mellan människa och natur kan se ut, att ta med in i vuxenlivet. Fyra decennier senare står vi på en stadig grund av erfarenhet tack vare alla som har burit och utvecklat I Ur och Skur och byggt den

starka verksamhet och gemenskap som vi är idag.

Samtidigt har landskapet omkring oss förändrats, och vi måste ha blicken riktad framåt med mod, ansvar och öppenhet. I styrelsen för I Ur och Skur, där jag har förmånen att vara ordförande, arbetar vi långsiktigt och analyserar hela tiden omvärlden för att kalibrera vår kompassriktning. Vi följer barnkullar och födelsetal, tittar på konkurrenser, väger in inflationens påverkan och bevakar det ständigt växande regelverket kring skolan. Mitt i ett världsläge av oro, krig, klimatkris, sviktande demokratiska värden och ökad polarisering i samhället, ser vi tydligt hur barn och ungas stillasittande och psykiska ohälsa ökar i en alltmer digital tid.

Just därför behövs vi lika mycket idag som när vi skapades, kanske ännu mer. Med I Ur och Skur har vi något som är mer än en pedagogik, det är en stark och positiv framtidskraft som verkligen behövs i samhället. Därför är uppdraget precis lika viktigt idag som när vi började - att ännu fler förskolebarn ska möta och lära sig om naturen och genom det växa till både kropp och själ.

Hållbarhet ett nyckelord i samhället

Att hållbarhet blivit ett nyckelord i samhällsutvecklingen ger oss ett gyllene utgångsläge. Var och en av Sveriges 290 kommuner borde ha en I Ur och Skur-förskola som symbol för sin hållbarhetsvilja.

I dagsläget finns I Ur och Skur i 68 kommuner, så potentialen är mycket stor. Som utomhuspedagogikens pionjärer inom förskolan ska vi också ta mer plats i det offentliga samtalet. Vårt 40-årsjubileum är en utmärkt plattform för att synliggöra vårt arbete ännu mer och bjuda in och väcka nyfikenhet hos kommuner, pedagoger, samarbetspartners och familjer.

Att fördjupa samarbetet med Friluftsförbundet inte minst på lokal och regional nivå, ger möjligheter att skapa tillväxt som till och med överträffar våra första 40 år. I Ur och Skur förverkligar varje dag Friluftsförbundets ändamål folkhälsa, livsglädje och respekt för naturen och bidrar konkret till samhället, så vi har en värdefull gemensam tillgång att utveckla. Idébanken är fylld med oprövade metoder och kreativa möjligheter, vi är en fantastisk organisation tillsammans, så det finns mycket att göra.

Till sist – jag upplever ständigt de där ögonblicken av magi som bara naturen kan ge. Senast på en förskola i Järvsö, där en grupp sprudlande och naturkloka förskolebarn tog hela Friluftsförbundets riksstyrelse på kurragömmalek längs Skogsmullestigen. Det var livsglädje i sin renaste form, och en påminnelse om varför vi gör det här.

Katarina Wendt Englund

Ordförande I Ur och Skur Utvecklings styrelse

Sammanfattning och avslutning

Laila Gustavsson

Så har vi då kommit till avslutningen av Jubileumsboken för I Ur och Skur – 40 år 2025. Syftet med boken var att låta röster kopplade till I Ur och Skur under 40 år få komma till tals. Tillsammans har vi nu uppnått målet och får tal del av många fina berättelser från hela Sveriges land. Det är bland annat lärare vid olika I Ur och Skur-enheter som delat med sig av sina tankar och upplevelser av livet med I Ur och Skur. Även Friluftsförbundet och några forskare har kommit till tals men det finns några röster som saknas. Därför låter jag nu fyra barn berätta om sina minnen. Det finns många liknande berättelser så de här citaten få representera alla de barn som tillbringat sin barndom på I Ur och Skur. (Citaten kommer från enkätundersökningen som finns återgiven i ett tidigare avsnitt).

Jag känner att vi som gått på I Ur och Skur har en gemensam värdegrund trots att vi är olika. När vi möts efter många år känner man ett speciellt band till varandra. En tydlig värdering är att speciellt vi tjejer alltid har varit starka. Det var aldrig skillnad på tjejer och killar under åren på I Ur och Skur. Vi hade samma förutsättningar i lek och i undervisning. Den stora skillnaden kom när vi började på den kommunala skolan. En annan skillnad som jag upptäckte efter I Ur och Skur var att alla inte kunde eller hade förståelse för djur och natur. Detta tyckte jag var jättekonstigt.

Lisa, född 1998

Nu när jag har en egen familj så vill jag att även mina barn ska lära sig att uppskatta att vistas ute. Inte bara för att det på ett personligt plan är givande, men även för att jag är övertygad om att om man ska värdesätta att skydda naturen så är en förutsättning att man har positiva upplevelser från att vara ute. Det är lite som med människor. Vi har större benägenhet att bry oss om de personer som står oss nära.

Pelle, född 1988

Det finns otroligt otroligt många minnen och det är SVÅRT att välja... I Ur och Skur är hela min barndom och uppväxt känns det som. En sak jag minns tydligt är att vi packade ner en termos och en röd eller blå plastlåda med mellanmål när vi skulle på utedag. Jag minns lukten av eldstad, pinnbröd och mullegodis. Vi fick höra historien om Adonis blod (varför vissa vitsippor är rosa) när vi låg i havet av vitsippor i ekbacken. Jag minns när vi hävade i havet och gjorde tittskåp av naturmaterial. När vi skulle åka skridskor tyckte jag det var jättejobbigt och ville verkligen inte. Då hade jag en fröken som kallade mig sin isprinsessa. Hon trodde på mig, peppade mig och höll min hand hela vägen. Det glömmar jag aldrig. Jag minns alla kramar, all kärlek från mina lärare och hur mycket jag avskydde dessa nedrans överdragsbyxor... men som jag i efterhand insåg att jag saknade mer än jag trodde.

Stina, född 1996

Det är många situationer som fastnat hos mig. Som när vi plockade en tupp, hur spännande det var att leka i skogen, klättra i träd och ta med matsäck ut. När vi läste Djuren i gamla skogen och alla barnen var helt trollbundna. När vi fick leta efter älgbajs i skogen (chokladbollar). Framför allt har jag en väldigt varm och glad känsla när jag tänker på I Ur och Skur-tiden. Med en fin gemenskap, känslan av att alltid vara delaktig som barn och känslan av att ingenting var omöjligt. Att lärande kan vara att utforska och uppleva i olika miljöer för bredare förståelse och för att skapa minnen som sitter kvar och som har format hur jag har blivit.

Signe, född 1984

Visst är det härligt att få ta del av minnen från en verksamhet där barnen tillbringade sina första år i livet. Att det är små och till synes obetydliga handlingar som sätter spår i den växande människan. Att någon vuxen visar att man tror på barnet och bokstavligen leder det vid handen i en osäker situation. Minnen kan väckas till liv i mötet med olika dofter som här ovan av lukten av en eldstad men också av naturens olika dofter beroende av årstid. Att ägna sig åt friluftsliv innebär verkligen att få tillgång till många dofter. Ny forskning av professor Jonas Olofsson vid Stockholms universitet presenteras i boken *Det underskattade sinnet: om människans okända förmåga att uppfatta dofter* (2023). Olofsson påvisar "en stark länk mellan doftsinnen och hippocampus, minnesnoden framför andra i hjärnan". Att känna dofter börjar enligt Olofsson inte i näsan utan i hjärnan. "Varje lukt är ett tvärsnitt mellan våra tankar och våra känslor. En mötesplats för nutiden, barndomen och tidernas begynnelse" (s.33). Barnens minnen ovan visar också att den värdegrund som återfinns i

dagens aktuella läroplaner för förskolan och skolan redan tidigt återfinns i I Ur och Skurs olika styrdokument (grundböcker) och genomsyrade också den dagliga verksamheten.

Ett budskap som är tydligt genom alla berättelser är vikten av att som vuxen tro på det man gör, att inte ge upp, att kämpa vidare även när man får motgångar. Att som lärare få känna att man har möjlighet att genomföra förändringar som man är övertygad om leder till något bra är lika viktigt för vuxna som det är för barn: att ges möjlighet att agera, att få sina röster hörda och att få ta del i och forma sin värld. Se Signe ovan som berättar om "känslan av att alltid vara delaktig som barn och känslan av att ingenting var omöjligt." Det är glädjande att läsa att samma tanke genomsyrar lärarnas berättelser i flera av avsnitten i den här boken. Som avslutning tar vi del av Tildas upplevelse av en magisk stund i skogen.

En gång lämnade vi gården genom grinden längst ner i trädgården. Vi gick genom en liten granskog och kom fram till ett stort fallet träd som blivit ihåligt så att man kunde sitta där. Alla barn kröp in och satte sig och vi lyssnade på en saga. Jag känner fortfarande magin när jag tänker på det.

Tilda, född 1992

I Ur och Skur Utveckling AB

I Ur och Skurs utomhuspedagogik skapades 1985 och ingår idag i Friluftsförbundet, en demokratisk, partipolitiskt och religiöst obunden ideell organisation som sedan 1892 har verkat för att främja friluftslivet och värna allemansrätten. Efter 25 år av stadigt ökande intresse från rektorer, pedagoger och föräldrar runt om i Sverige beslöt Friluftsförbundet 2010 att starta aktiebolaget I Ur och Skur Utveckling AB som helägt dotterbolag för att ytterligare utveckla och sprida det unika pedagogiska konceptet. I Ur och Skur Utveckling äger idag 13 egna enheter och samordnar och hanterar licensverksamheten för både I Ur och Skur och Skogsmulle i förskolan. Huvudkontoret ligger i Stockholm och består 2025 av sex medarbetare i olika stödfunktioner.

Några fakta om i Ur och Skur idag (2025 års siffror):

Antal barn i IUS förskolor och skolor: 4 700 barn och elever

Huvudmannaförskolor: 900 barn och elever

I Ur och Skur Miklagård, Bro
I Ur och Skur Boo Mullarna, Nacka
I Ur och Skur Spetsbergen, Haninge
I Ur och Skur Mullebo, Haninge
I Ur och Skur Trehörningen, Huddinge
I Ur och Skur Mysingen, Nynäshamn
I Ur och Skur Lysmasken, Nynäshamn
I Ur och Skur Bokskogen, Svedala
I Ur och Skur Väderleken, Svedala
I Ur och Skur Myrstackan, Ulricehamn
I Ur och Skur Oxdragaren, Habo
I Ur och Skur Tygelsjö, Malmö
I Ur och Skur Mårtensbergsskolan, Haninge

Antal förskolor och skolor med licens för I Ur och Skur: 135 st

Antal förskolor och skolor med licens för Skogsmulle i förskola: 132 st

Omsättning: 150 miljoner

Antal anställda: 250 st

VD: Sara Lundberg

Skolchef förskola: Sofia Bergner

Skolchef grundskola: Johanna Mansnerus

Styrelse:

Katarina Wendt Englund, ordförande

Bertil Ahlqvist

Katarina Hedberg

Annette Lilliestierna

Eva Ärlemalm Hagsér

I UR OCH SKUR

Friluftsförbundet